

PANNONTÜKÖR

K U L T U R Á L I S F O L Y Ó I R A T

2019 | 5
www.pannontukor.hu

EGYMONDATOK

SZABÓ IMOLA JULIANNA: Augusztus 3

MŰFORDÍTÁS

SZEMJON HANYIN: [a bronzarcú szobor]; [miből gondolod, hogy ez egy hajléktalan]; [néhány centire az arctól] – Kis Orsolya fordításai 8
GELLU NAUM: Sajtát ábrázattald legyezed magad; Kezdet és középpont; Vak tükör – Mihók Tamás fordításai 11

SZÉPIRODALOM

ZALÁN TIBOR: Tűnődő 13
BERKA ATTILA: Isten háta 14
BABICZKY TIBOR: Ingváltó ragyogás 17
MIKLYA ZSOLT: Ingváltó 17
TOMAJI ATTILA: Ragyog 18
GÁSPÁR FERENC: „...elpusztítani sohasem?” 19
SZLUKOVÉNYI KATALIN: Baráti játszma; Lóg; Fázik a kezem 27
CSOMBOR RITA: Szabad, akarat? 28
DEBRECZENYI GYÖRGY: a verebet meg a verset; csak épp ez 34
SIMAI MIHÁLY: Mint aki; Szindbád; Halálos csend 36
SZEKERES SÁNDOR GÁBOR: A vonaton 37
KARKÓ ÁDÁM: Cserebogár; Csupaszon; Lázdók vagyunk 40
SZIPIOLA DÁNIEL: A felfordult világ; Az óságró 41
VÉGH ATTILA: Transzbeton 43
HALMI TIBOR: Az őstulok árnyékában 44
FALUSI MÁRTON: Zuglischer Manó és a flaszertercsőrű égvándorok 46

DEBÜT

PALOTÁS ZSUZI: Kinőtt vonzások 48
HATOS FANNI: Parallel 49
HORVÁTH FLORENCIA: Margit 50

HELYTÖRTÉNET

MOLNÁR ANDRÁS: Deák Antal halála, temetése és emlékezete 51

TANULMÁNY, KRITIKA

MIHOVICS JÓZSEF: A hontalan író honlapja – Végel Lászlóról 62
BENE ZOLTÁN: Jól elmesélt jó történetek – Döme Barbara novelláskötetéről 66
HORVÁTH LÁSZLÓ IMRE: Ringó Ikaruszon – (Miért működnek költészetként Lovasi András egyes dalszövegei?) 68
SÁRKÖZI RICHÁRD: A foci nagy dolga – Szekrényes Miklós kötetéről 74
MÓRÉ TÜNDE: Még egyszer – Térey János kötetéről 76

TÁRSMŰVÉSZETEK

LOVAG ZSUZA: Pelso 2019 80
KARÁTH ANITA: Nyúl Karcsi a Vizslaparkban, „táskányi” karakterek egy emberségesebb világban –Ősbemutató a Griffben 83

KANIZSAI LEVELESLÁDA

KARDOS FERENC ROVATA 86
HÍREK 87
SZERZŐINK 88

IMPRESSZUM

Alapító főszerkesztő: Pék Pál

Szerkesztőbizottság:

Balogh László – elnök (Nagykanizsa)
Cséby Géza (Keszthely)
Hóbor Erzsébet (Zalaegerszeg)

Szerkesztőség:

Bubits Tünde – főszerkesztő
Nagygéci Kovács József – főszerkesztő-helyettes
Bence Lajos – munkatárs
Vörös István – munkatárs

Rovatvezetők:

Gál Soma – vers
Bene Zoltán – próza
Kaj Ádám – dráma
Izsó Zita – műfordítás
Ayhan Gökhan – debüt
Nagygéci Kovács József – kritika
Molnár András – helytörténet
Kostyál László – képzőművészet
Turbuly Lilla – színház
Tóth László – zene

Szeglet Lajosné Dömötör Annamária – olvasószerkesztő
Karkó Ádám – szerkesztőségi asszisztens

Online: www.pannontukor.hu

Online-főszerkesztő: Nagygéci Kovács József

Készült Zalaegerszeg MJV és Nagykanizsa MJV Önkormányzata, a Magyar Művészeti Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatásával.

Szerkesztőségi cím:

Pannon Tükör Szerkesztősége, 8900 Zalaegerszeg, Landorhegyi út 21.

Tel: 06/92 951-513

E-mail: pannontukor@gmail.com

Kiadja a Pannon Írók Társasága

Felelős kiadó: Gyimesi Endre elnök

Előfizethető csekken vagy számlázással, mely a szerkesztőség címén igényelhető.

Számlaszám:

Zalavölgye Takarékszövetkezet, Zalaegerszeg

75500258-10809415

Ár

1000 Ft/szám

4500 Ft/év

ISSN 1219-6886

Lapterv:

Náspáng Grafika

Nyomdai munkák:

Göcsej Nyomda

8900 Zalaegerszeg,

Bajcsy-Zsilinszky tér 2.

E-mail: info@gocsejnyomda.hu

BORSÓDY ESZTER: A mercator mércéje („Vivere non est necesse...”) – 2019

Szabó Imola Julianna

Augusztus

Augusztus 1.

Ördögkatlan. A boszorkány-hegy oldalában a fák vékonyak, mint a hosszú körmök. A felhőkig emelkednek az ötágú gallyak. Megmásszák a gyerekeim. Háttal a napnak, levelekké szelídülnek a pergő fakérgenél. Elkezdődik a felolvasás: Térey-verset olvasunk, a rákról mesélek, mintha természetes lenne minden váratlan. A mulandóság esélye örökre összeköt minket halandókat. A fülledt melegben ismeretlen arcok, édes limonádé és a táj feletti hullámlás egyébe illeszti az estét. Hazaindulunk.

Augusztus 2.

Ha sok a munka, ha kevés. Fő, hogy van. A gép magába fal. Csak a várakozás élménye szakít ki percekre. Édeset a sóssal, savanyút a keserűvel. Keverem az ízeket, a színeket. Lassan vége az első trimeszternek, és egyre bizonyosabb, hogy három gyermekem van. Lesz. Van. Vannak.

Augusztus 3.

Ház vagyok és akol. Zseb. Testmeleg, öböl, megtöltve várakozással. Elkészül a lengyel-projekthez pár kép. Meglepem magam is, ami kis öröme ad okot.

Augusztus 4.

Nem nő velem az éjjel, csak az álmatlanság. Halakat látok az égen, és már a február szele gomolyog a bordáim között. Reggelre kerekesebb és alacsonyabb leszek. Szokom ezt a jóllakott nyugalmat, amiért nem győzök eléggé hálás lenni. A gyerekeim gyíkot mentenek a kerti mosdó-tóból. Szabadon engedik. A bőre smaragdja megcsillan a földúton. Itt, a világvégén, az életnek külön körforgása van. Szép és kegyetlen, de mi nem emberek vagyunk benne, hanem lények. Egyek mindegyikükkel.

Augusztus 5.

A nyár utolsó szagfoltja. Kopik a nyári szünet. Kopnak a hajnali fények. Magamba szeretném zárni, nem engedni el.

Augusztus 6.

Gyakran merengek, hogy apámnak mennyire tetszene Rókadomb, a hely, ahol élünk. Mélyen tudom, hogy nagyon. Mindig egy tanyára vágyott: lovakkal és fákkal, messze a várostól. A nyárban az a legjobb, hogy van idő fejből utazni, mert testben alig kell. Főleg annak, akinek nem telik rá. De idén nem zavar valahogy.

Augusztus 7.

A fiam szerint az örök életben az a rossz, hogy végignézed a szeretteid elmúlását.

Augusztus 8.

A lányom szerint a lelkek körbeérnek, és új testet választanak, azért van, hogy valakit mint-ha már ismernénk.

Augusztus 9.

A fiam szerint sose legyünk gazdagok, mert akkor elillan a varázsunk, ami mi magunk vagyunk.

Augusztus 10.

Két munkahegy között vágózom le és fel. A pocakom gömbölyödik, néha visszagurulok a kezdőpontra, majd újrakezdem. Ketten vagyunk ebben az ötvenkilós testben. A vágyainkat csiszoljuk össze. Liter számra kortyolom a narancslevelet. Kell az erő a munkahegyen túlra. Kell az erő, hogy összetartsam a nyár végi madarakat az ablak előtt.

Augusztus 11.

Csipkerózsika. Alszom. Egyhuzamban, amennyit csak engednek. Érzem, ahogy betakar-gatnak, és pisszegnek. Ahogy a szerelmem a kertbe tereli a gyerekeket. Hallom, ahogy kint játszanak. Én bent. Mint egy magzat a házban. Magzat a magzatban. Matrojska.

Augusztus 12.

Perseidák éjjele. Rajba gyűjtöm a kívánságaim, és várom, hogy kimondhassam őket.

Augusztus 13.

Álmomban tengert illusztrálok. Szekrényajtó nyílik a mélybe. Úgy kerekedem, mintha a testem egy megszokott tágulást követne. A kötetről jönnek a recenziók, és mindnél beleborzongok, hogy mennyi időt szántak rám. Ismeretlen emberek mennyi időt töltöttek a szavaimmal. A világgal, amit szótagokból építettem és megjelenésig rettegtem, hogy beve-hetetlen és érdektelen vár lesz, ami senkit sem érdekel. És érdekli őket. Sőt, értik is.

Augusztus 14.

Gerléket lődöznek a szántóföldek felett. Magányos özvegyek ülnek a vezetékek húrjain. Tehetetlen nézem a tetőtéri ablakból a puffogásokba tompuló értelmetlen vadászatot.

Mindenfelé elejtett holttestek. Ez a kies vidék szomorúbb és kegyetlenebb arca, aminek semmi köze a természethez, csak az emberhez.

Augusztus 15.

A nyár utolsókat lohol, még elhiszem, hogy sokáig lesz időnk a tanévkezdés előtt. Elmennek a tanítók az iskolánkból, minden felgyorsul, döntenünk kell. Ahány gyereked van, annyi sorsszál kötődik az ujjaidhoz. Egyszerre kell mozgasd a kezed, finoman az ujjhegyeidet. Ami az egyiknek erő, a másiknak félelem. Ami az egyiknek szabadság, a másiknak lakat.

Augusztus 16.

Az égis emelni mindet. Könnyedén, erőlködés nélkül. Csak felemelni és tartani. Majd elengedni. Útjára engedni. A szülések megtanítottak arra, hogy semmi hatalmam az élet fölött, a testem fölött. Létra vagyok, alagút, átjáró, ajtó.

Augusztus 17.

Megszoktam, hogy az orvosok nem hisznek nekem. Ezért van egyfajta engedelmes mosolyom, amivel kedvesen úgy teszek, mintha nem tudnék dolgokat. Nem fecsegek feleslegesen. Úgysem értenék meg. Például, hogy érzem már a mozgását a bennem növekedő életnek. Azt mondanák, hogy az a bélmozgás. A női test könnyen válik cocává vagy csirkévé. Én tudom, hogy ember vagyok.

Augusztus 18.

A gyerekeim megunták a nyarat és egymást. Felperes és alperes között bíró vagyok. Egész nap. Tolom a munkahegyet a hátammal, és éjjel mégis könnyen alszom. Tudom, hogy ez az utolsó várandóságom ebben az alakban. Az utolsó, amiben teret engedhetek egy másik alakzatnak. Már nem leszek úrhajós, se világhírű állatorvos, se bűvár.

Augusztus 19.

Anyám fekete rózsa. Anyám felleg. Sokféleképpen öregsünk.

Augusztus 20.

Régen a lakótelepi ablakból néztem a tűzijátékot. A konyhaablakból látni lehetett a felrebbenő formákat, színeket. Ugyanez az ablak esett a fejemre egy viharban. Betörte a koponyám, felszakította a bőröm. Ez mentett meg, hogy kamaszos örületből ne legyek soha kopasz. Egy örök seb fekszik a kutacsom helyén. A kényszeredett felnövés húsosodó hege. Ezért is van hosszú hajam. Amikor azt hitték, hogy rákos vagyok, akkor egy este elsirattam a hajszálaimat. Mindet. Bele is őszültem. Nagyon hamar. Huszonéves korom óta krétaporos a halántékom. Addig festem, amíg hófehér nem lesz. Akkor levágom vállig, és úgy hagyom. Az idő hajszálereként. Koronaként.

Augusztus 21.

Az iskolára készülünk. Az óvodára. Egy pályázatra. Jön az ősz, a közös nyári testünk molekulákra zuhan.

Augusztus 22.

Ma még 34 vagyok. Pont egy sorminta, ugrások nélkül. Holnap elindul egy új időkerék, ami egy évig meg sem áll.

Augusztus 23.

35 letterem. Már annak is örülnék, ha ez a félidő lenne. Milyen megalkuvó lesz ember, ha megszereti az életét. Elkészülök a Twardowski-rajzzal és a kezdem összerakni fejben a kiállítóteret. A férjem meglepett egy csodával. Elmentek a gyerekekkel, és hoztak nekem egy szépséghibás, de tökéletes mosogatógépet. Legszívesebben mellé kuporodnék minden nap, és csak ölelgetném. Hány évet vártam rá. Irén lett a neve, és IV. Béla a beceneve. I. Béla a varrógépünk és Margit a mosógépünk. De Margitnak gyerekbetegsége volt, így ő kerti szerszámmá alakult elég hamar, legalábbis a csapágya. Őt követte Vilonka, aki egy hagyatéki ajándék, és sosem használták. Azóta már belerázódott a napi rutinba. Három kutya, három macska mellett a három gyerek már csak portörlés.

Augusztus 24.

Rókát látok az út mentén, pár méterre tőle egy szarvas. Amióta kiköltöztünk, lett bennem egy finom megfigyelés. Nem beavatkozni, csak szemlélni. Úgy lenni részese, hogy nincs rá hatásom. Mást gondoltam a természetről, amíg nem éltem ilyen közel hozzá. Amint magába enged az erdő, a fák, minden megváltozik. Nem kiránduló vagy vendég leszel, hanem eleme egy stabilan változó egységnek, amiben egyetlen feladatod, hogy élj. Nyitott szívvel, élj. És hagyj élni másokat is.

Augusztus 25.

Környezettudatos dolgokkal telik a nap. Komposzt, ültetés, zsákvarrás. Egy ideje nem eszünk pálmaolajjal készült ételeket. A gyerekeim döntése. A bécsi állatkertben egy hatásos installáció nagyon érzékletesen mutatta meg a klímaváltozás hatásait, és ők egyre komolyabban veszik. Az emberi anyagon gondolkodom, miközben letagadhatatlanul én is a fogyasztói társadalom részese vagyok.

Augusztus 26.

Az első trimeszter vége. Egy szakasszal beljebb a születéshez, és a béke érzéséhez, hogy újra bővül a családnk.

Augusztus 27.

Átaludnám a napot. Átdolgozom az éjszakát. Nézem, ahogy a családom alszik. A közelségük előhívófoliadék. Nélkülük láthatatlan lennék, hiába van sokszor, hogy a mellettük érzett fáradtság tesz igazán láthatatlanná.

Augusztus 28.

Családi napra megyünk mind. Az ilyen napok mindig mélyre égődnek. Gokart versenyben mérkőzik meg a két nagy, a két kicsi és Zsorzs, a férjem. Én kívülről nézem, mert a pocaklakómnak nem lenne túl jó egy ütközés. És amilyen "sportosan" vezetek a hétköznapokban, úgysem bírnám megállni a sebességet. Későn lett jogosítványom, de nagyon megszerettem a vezetést. Nem adta könnyen magát az élmény, és az érzés, de ma már az életem része. Budapestből csak a nyár esti és reggeli kerékpározások hiányoznak. Évekig ezek a fények és menetszelek töltötték meg a napjainkat. A két kerékpárunk hatalmas szerelme: Klopédia és Mali. Egyszer szeretném megírni egy mesébe.

Augusztus 29.

Pinczési Judit verseket olvasok. A versek birodalmába vezet. Beleveszem. Bepakolunk két köbméter fát. Zsuzsikályhánk üzemre kész. A gyerekek mindenben segítenek, talicskát tolnak, láncba állnak, stócolnak. Már tudják, hogy a téli ropogó tűzért most kell összefognunk.

Augusztus 30.

Elkészülök egy nagy munkával, és várom a kiadó válaszát a regényről. Mióta halasztom magam előtt, mennyiszer dolgoztam át. Interjút adok le, és iskolai füzeteket csomagolok. Olyan, mint egy bemosakodás az őszre, szertartásszerűen készülünk a feladatokra. Szerencsére már nagy a kislányom, és maga rajzolja, tervezi meg a füzet borítóit. Jövőre két iskolásom lesz.

Augusztus 31.

Egész nap filmeket nézünk. Mintha ettől megállna az idő. Mintha ettől el lehetne futni. Új iskola, új logisztika, új kihívások. Újra sárga lesz a szántó föld a Rókadombon.

Szemjon Hanyin

[a bronzarcú szobor]

a bronzarcú szobor
az elefántcsont fogú rabszolganő
két nappal az árverés előtt
rosszul lett

meggörnyedve áll
sajognak az ízületei
vékonyka csuklójába nyilallnak a repedések
véresre harapta korall ajkát fájdalmában

félelemtől bénultan bámul
nyaka a nyomástól zsibbadt és merev
fájdalom nélkül lehullik a keze
és a tenyérből kiesik egy összegyűrt üzenet

a tapasztalt restaurátor
hozzásimulva igazítja ki
az elmozdult márvány gerincet
azt suttogja: ne féljen, ha roppan
és már hűlnek is mellében a forró könnyek

azon a helyen dolgozik épp
ahol egy szétfolyt és megszáradt egy tintafolt van
az ujjak fehér csontjain
bajszából ecsetet sodorva
tisztítja a hasadásokat, varratokat, hónaljat, vágások nyomait

összerezenni csak akkor fog majd
amikor a kalapácsütést meghallja
és ösztönösen összehúzza magát
amikor új gazdája csettint egyet a nyelvével

[miből gondolod, hogy ez egy hajléktalan]

miből gondolod, hogy ez egy hajléktalan
csak elhagyta valahol a lakáskulcsát
és ezért éjszakázik immáron negyedik napja
egy bútorbolt lépcsőjén

úgy tűnhet, elég kényelmetlenül fekszik itt
ebben az összegörnyedt pózban
de ő egy légtornász igazából
és sokkal célszerűbb így aludnia

honnan veszed, hogy meghalt
úgy néz ki, mintha nem venne levegőt
na és, mit vársz, ez egy profi jógi
évekig vissza tudja tartani a lélegzetét

sőt, talán örökké

[néhány centire az arctól]

néhány centire az arctól
elkezdődik egy lépcső
csomós, összegabalyodott, kinyúlt kötél

a szem vonalában
léptek nyelődnek el
vérbe mosódott dobogás

a keresztlécek, hogy elbotolj
a vattával tömött hallásba igazodnak

ki maradt életben csak miattad a pillérekben
a még nedves válaszfalak
ablakközeiben

sima átjárót épített

fordulj meg és menj keresztül a pillantások tengelyén
ismeretlenül a szomszédos utcákon
göndör hajtincseken

elhalványuló buszokon, szántóföldek sötét csíkjain

nem víztükör
szárazföld

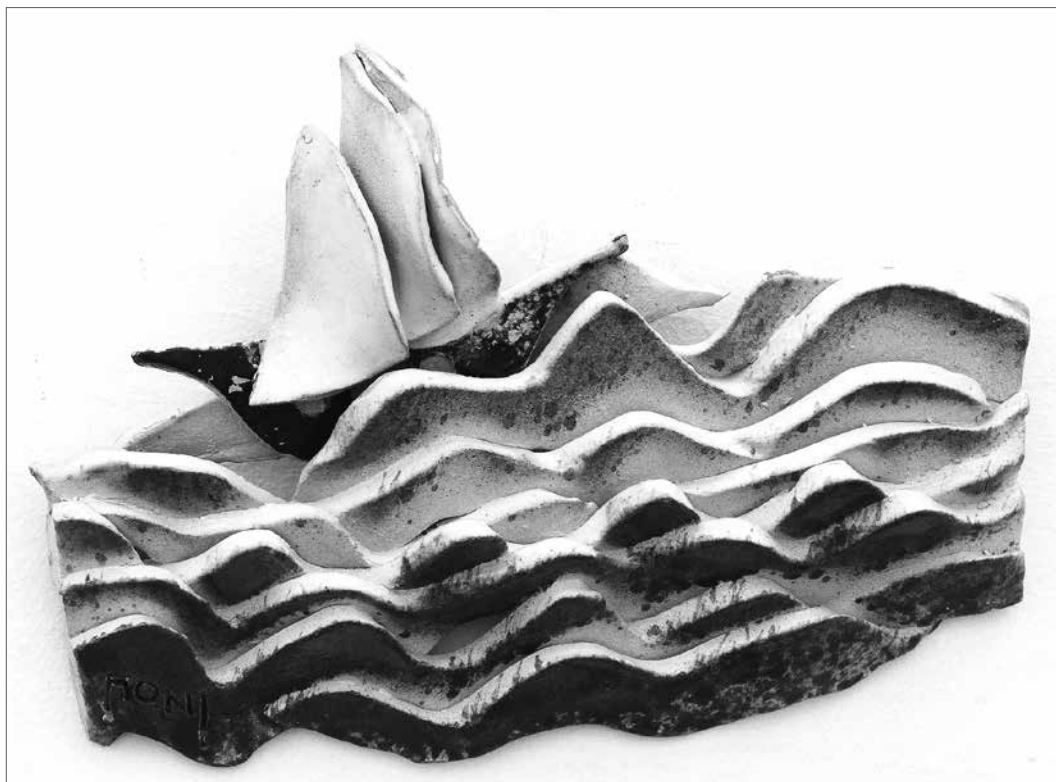
függöny csillagokkal átlótt bársonya

csókold meg
a leborotvált tarkóját
mielőtt meglátod az arcát

Kis Orsolya fordításai

Szemjon Hanyin (valódi nevén Alexander Zapol) 1970-ben született Rigában, orosz nyelven ír, illetve lett lírát fordít oroszra. Szerkesztőként számos antológia létrehozásában is részt vett. Hanyin az *Orbita* (költők-
ből és képzőművészekből álló csoport) tagjaként is ismert, amelynek célja egyfajta párbeszéd létrehozása
különböző művészeti ágak között (irodalom, zene, film, fényképezés stb.)

LABORC MÓNKA: Víz I., II. – 2019

Gellu Naum

Saját ábrázatoddal legyezed magad

Lustaságod egy túlságosan iható víz és
kezed mint valami szükségeset gyúrja
egy nap egy nap majd
megtudod mi rejlik legbelül
a kerékpáros bácsi alakú nadrág alatt
a frissen nyírt mosóteknő alatt
mely tiszta és pontos akár egy paranoia-részlet
akkor majd meghúzod hajlamaimat mint harangot
belopódzol a szélesre kitért ajtók alatt
álmélgodsz az ágyú torkába amint szívod a cigarettát
kézen jársz majd bennem
idegimet csipkedve mint valami hangszalagokat
vörösvérsejtjeimet megszámolod és
áthaladsz májamon bámulva a csillagokat

Kezdet és középpont

Elfogadtam hogy a dolgok szeretnek

Síkságaikon örvendeztünk törékenyen és durván
mikor a zöldségek kivirágoztak
így megőrizhettük a vizeket érintetlennek

A szerszámok engedelmeskedtek nekünk estig
milyen szemekről beszéltek

A halászok hal-kentaurok közt bóbiskoltak
teljesen más szemmel lesték őket a partról
és homályos lovam Platón
fanatizálta a nyelvtant

Vak tükör

A vérfonal mely kilóg a zsebemből
a gyapjúsál mely kilóg a szememből
a dohányzás mely kilóg a fülemből
a lángfonal mely kilóg az orromból

Hiheted akár azt is hogy dohányzik a fülem
de az emberek az út közepén megdermedtek
mert ez lesz az éjszaka amikor minden szobrot feketére festenek

az álmatlanságom éjszakája melyet te is megismersz
afféle mindennapi álmatlanság krétából és agyagból
álmatlanság mely egy kályhához vagy ajtóhoz hasonlít
de leginkább egy üres ajtókerethez
azt szeretném hogy az ajtó mögül beszéljünk az emlékezésről

úgy szagolj meg mint egy ablakot
úgy hallgass meg mint egy fát
úgy érints meg mint egy létrát
úgy láss meg mint egy tornyot

Mihók Tamás fordításai

Gellu Naum (1915–2001) a kései román szürrealista költészet legjelentősebb alkotója. Egyetemistaként filozófiát hallgat Bukarestben, majd Párizsban, ahol megismerkedik a párizsi szürrealisták André Breton vezette csoportjával. 1941-ben Gherasim Luca, Dolfi Trost, Virgil Teodorescu és Paul Păun társaságában létrehozza a bukaresti szürrealisták csoportosulását. Számos verses-, próza-, esszé-, színdarab és gyermekirodalmi kötet szerzője. *Zenobia* (1985) című regénye Romániában és külföldön egyaránt nagy sikernek örvend. Megérdemelt írói elismerésben csak 1990 után volt része – számos romániai és külföldi díj kitüntette, 2000-ben Nobel-díjra is jelölték.

DEBRECEBI ZSÓKA – PELCZ ZOLTÁN: Navigare necesse est, Vivere non est necesse... – 2019

Zalán Tibor

Tűnődő

Úgy élni észrevétlen
mint a bűnös aki vétlen
Lehajtott fejjel sarokban
elnyammogni Titokban

Nincs ebben romantika
Részegen az emberfia
magára réved S erénye
soványabb mint a léte

Tűnődik Gyötri láz Az
emlékezés is megaláz
Tántorodáshoz is gyöngye

És hogy omlik lassan minden
Elmereng derengő nincsből
Párnáján a múlt göröngye

Berka Attila

Isten háta

(*pannon parabola*)

Sokáig semmi nem jó, aztán minden rossz. A kezdet elhomályosul, a végzet ködösül. A jelen látható, de üres.

Tehát: nosztalgia. A kilátástalan idők tápláléka.

Sőt a hit hite.

Temploma a kocsmá, amit sosem bombáznak, hiszen végül mindenki iszik.

És beszélget. Fecseg, kiabál. Hallgatja a fecsegőket és a kiabálókat. Beszélget a fecsegőkről és a kiabálókról. Velük fecseg és kiabál.

A régi gyártelepi Sörösségi Házban is. Körülötte minden van, ami kell: bolhapiac, galéria, koncertterem, könyvtár, mozi, színház.

A jellemzően oldalajtó mögötti birodalom ura kezdettől fogva Csemege, a pultos, akinek már az óvodában sörccsap volt a jele. Legalábbis a belvárosiak szerint.

Akiket megszeretni már sose lesz képes a hely hús-vér szelleme, a nulla-nulla-egyenes törzsvendég, APunk. Aki az ifjú Lenin hívének, folytatójának, sőt betetőzőjének, ugyanakkor az idősebb Lenin tagadójának s posztumusz ellenségének vallja magát. Persze könnyű hinni neki, az efféle tipikus figurákkal csordultig teli a világ.

– Léna félpercenként napozott, ezért tavasztól őszig nem lehetett vele beszélgetni, akár-mikor belekezdtem valamibe, már fordította is az arcát meg a nyakát a nap felé, és ezt nagyon utáltam benne – meséli Dimitrij.

APunk az asztalra csap.

– Hagyjad abba, ne folytassad, hát hányszor akarod még elmondani, hányszor – kiabálja. Kirúgja maga alól a széket, a pultra ugrik, lógatja a lábát, sőt sarkazza a pult falát.

Dimitrij tekintetében meg, mintha mise történt volna, fájdalmas áhítat.

– Csakhogy ő volt az egyetlen, akit igazán szerettem és szeretek...

– És nélküle semmit nem ér semmi, a semminek sincs semmi értelme – vágja közbe APunk, és olyan erősen bólogat, hogy a frissvörös taraja lángol.

Csemege, a pultos APunk feje fölé tartja a bekészített nyársakat, hogy pár másodperc múlva ínycsiklandó saslik-illat nyugtasson le mindenkit.

Dimitrij a zenegéphez slattyog.

APunk a hajából törölgeti a zsírt, Csemege, a pultos a tányérokat és az evőeszközöket pakolja, a Páp meg a Doktor az asztalt teszi rendbe, ezért nem azonnal veszik észre, hogy nem hallják Kodály Zoltán Csendes miséjét, és nem látják maguk mellett Dimitrij szalvétákat hajtogatni.

– Mi a franc... – nézne a zenegép irányába APunk, de a csillogás-villogástól, a hömpölygő fényléstől csak vaksin pislogni tud. – Mi a franc... – kérdezi megint, és ekkor már Csemege, a pultos is felfüggeszti a csörömpölést, a Páp meg a Doktor arra fordul, s így, együtt bámulják a fényt és a csendet, meg ami mögötte van: a szobrot.

Mert szobor az, amit látnak: egy lenyűgözően élethű, egészalakos Dimitrij-szobor. Kínossa, fárasztja a szemet, hogy lüktet és vibrál, mint szájüregben a túlsózott húsleves, mintha szerelmes lett volna, aki szoborta.

Persze a Páp meg a Doktor ocsúdik először. Őket nem akármilyen fából faragták. A Pápot például imádják a nők. Csodálják hosszú ujjait, masszírozzák kemény nyakát, kefélik vörös szakállát. Ha a reflektor fénye rávetül, belekarolnak, és hozzásimulnak a legszebb ruhájukban, a legjobb sminkjükkel, a legboldogabb mosolyukkal. Ő egy szent.

Amennyire akarják a Pápot, úgy vágnak a Doktorre. Rajta rögtön látszik és érződik, hogy akárkit s akármit meggyógyít, a legkisebb széltől is megóv a jelenléte, a legnagyobb tornádóban is biztonságot nyújt a kisugárzása.

Ha ezek ketten megjelennek, mindenki megváltásra számít. Persze csodát tenni egyszerű-egyszer bárkinek sikerülhet, de folyamatosan ott, benne, a közepében lenni, nos, ahhoz kevés a tehetség – rengeteg edzés, gyakorlás, lemondás és leginkább alázat, mindent legyőző akarat szükségeltetik. Máshogy nem lehet, hát hogyan is lehetne.

Hiszen magunkat is, jaj, de nehéz megtalálni a rossz életünkkel s rosszabb halálunkkal, hiába az életöröm, az önmegvalósítás és a többi és a többi... a boldogság mantrája. Ráadásul, ha – mindegy, miért – nem vagyunk rákötve semmilyen istenre, bizony, igencsak küzdelmes elviselni saját magunkat. Hát még a többieket. Természetesen az évek során elsajátítható, hogy ilyesmivel nem szabad fáradnunk, csupán a lehető legjobban kell tájékozódunk, hogy elkerüljük a bombákat.

– A lelke ép, de a teste börtön – mondja a Páp.

– Nem halott, de teljesen mozdulatlan – mondja a Doktor.

Különben csend van, csak a fogaskereknek nyikorognak a fejekben.

Aztán APunk fölrohög. Csemege, a pultos is.

– A lélek különös állapota az áhítat – mondja a Páp.

– Olyankor a test is másképp viselkedik – mondja a Doktor.

Nyílik az ajtó. A kocsma, a helyiség s az épület is fellélegzik.

Hogy megérkezik, derül ki, mennyire várták már.

Felszabadultan, lelkesen sündörögnek körülötte.

A Páp a padot, a Doktor az asztalt takarítja, Csemege, a pultos finom falatokat pakol a legszebb tányérra, és finom kortyokat tölt a legszebb pohárba. APunk előkeresi a legszebb tálcát, és a helyet foglaló Lénának felszolgálja a legszebb tálcán a legszebb tányérra pakolt finom falatokat s a legszebb pohárba töltött finom kortyokat.

Léna tekintetéből, mozdulataiból nem lehet kiolvasni semmit.

A férfiak állnak a pult mögött mozdulatlanul, csak ha isznak, feszül a karizom, reccsen a csukló, nyílik a száj, liftezik a giga. A szemek a merevségtől nedvesek.

Léna felmosolyog a könnyező férfiakra.

– Elég bosszantó, hogy már megint késtem. Pedig kimondottan utálok késni. Engem úgy is neveltek, inkább tíz perccel előbb, mint öt perccel később. Ne mondjatok semmit, nem kellene most ide szavak. Nekem nem.

A férfiaknak sem.

Léna kieszi a legszebb tányért és kiissza a legszebb poharat, feláll.

– Kijöttök velem? – kérdezi.

A férfiak bólintanak, és követik.

A kocsma bejáratától öt méterre végrehajtott egészségtelen légzőgyakorlat alatt sem szólanak meg, csak össze-összemosolyognak, miközben a bombázás fényeit nézik.

Miután visszamennek, a férfiak újabb italt töltenek maguknak. Most is megfordul a fejükben, hogy segítenek Lénának, de nincs szüksége rájuk.

Léna lassan közeledik Dimitrijhez. Körbejárja, de nem néz rá, a plafonra és a padlóra pillant felváltva. Aztán megáll Dimitrijel szemben, két tenyerébe fogja az ő arcát, és csókot

lehel az ő ajkára. Két lobogó gyertyák ők – fényük, a fénylés sárgáll, állnak ők, a láng sugározta meleg olvadó viaszként csepeg, folyik a pult felé. Csemege, a pultos, APunk, a Páp meg a Doktor izzadása nem kellemetlen, ellenkezőleg, méregtelenítő szaunázáshoz hasonló az állapotuk. Megkönnyebbülnek, egyre tisztábbnak érzik magukat, egyre üresebbnek, áttetszőbbnek.

Léna felkarolja Dimitrijt, és viszi magával, viszi kifelé. Az ajtó mintha magától nyílna, és ekkor, épp mielőtt kilépnének, azt látja Csemege, a pultos és APunk, úgy látja őket a Páp meg a Doktor, ahogy Léna láthatta akkor, nagyon-nagyon sok-sok idővel ezelőtt Isten hátát, mielőtt eltűnt volna a felhők között, hogy égbolttá változzék. Sosem kérdezték, miért nem lett Léna próféta, de nem keletkezett bennük hiányérzet, nincs bennük úr, mert úgy gondolják, sejtik a választ.

Málik Irén: Szinbád – 2019

Babiczky Tibor

Ingváltó ragyogás

Mozdulsz, és mozdulok veled.
És mozdulsz, és nem mozdulok.
Olyan vagy, mint kötél a csomó.
Olyan vagyok, mint a hurok.

Fellógattuk a világot.
Lebegjen, ki lebegni akar
így. Aki mozdulatlan, aki fut.
Talpunk alatt ropog az avar.

Lebegés, roppanás – ez, ami jut.
Hajnal van, alattunk ráng a föld.
Fog és kering és semmit se tud.
Megőrzöm ezt, mint régi tengerek
rajzolatát a néma völgy.

Miklya Zsolt

Ingváltó

egy Tomaji Attila-sorra

Elindulok az inget váltó fák alatt.
Kigombolod,
világot írva újragombolod magad.
Nyáresti pólóm hűvösén
Schumann varázsol csillagot,
felborzol, jól esik, dúdol hozzá az éj.
Futamnyi szenvedély.
Költő felel.
Magányát kérdőn hinti szét.
Megoszthatom?
Választ nem várva mormolja újra végzetét.
Mi lesz velünk?
A part sem válaszol,
míg tartja elfutó, iramló színeit.
A vérnarancs híd szerteszét törik.
A mélyben örvény, sejtethet, tudhatod.
Hogy átússz a hídon, nem kérdés.
És nem lehet titok.
A szigetcsúcson kavicson kavics.
Nem inget vált, átszínesül a víz alatt.
Napon fakul, lustán és mozdulatlanul,
csupán a víz mozog, süllyed-emelkedik,
s a víz alatti színhalakba kap.
Míg tart a híd,
míg tartja vízbe hajló ágaid,
inget borzoló fák alatt
lehúzza pólóéjszakád a nap.

Tomaji Attila

Ragyog

egy Miklya Zsolt-sorra

Választ nem várva mormolja újra végzetét
egy hosszú hullámsor, s lassan a partra fut.
Arcod ívét látom, arcod kék lélegzetét,
az árkokat – Könnyek mély helyét kutatjuk.

Úgy írom a verset a parton, mint slendrián,
tengertájba szorult, elsápadt kisdíák,
csupa néma villanások közt, az Adrián.
Hullámokba halt egykorvult relikviák –

Ott úszik a ház, egy kert, hol gyerekek nőttek.
Messze van már, ahogy mi is messziről jövünk,
mert több anya szült meg, nem egy, ha csak felhőknek,
hanyatló arcoknak is. Kifosztva köldökünk.

Most a maradék hamuszürke fény az estből
gyöngéd virradatot csalogat a tájba,
így hívtak a már halódó testek a testből
törékeny testeket elő a világba.

Gyerekekét, mielőtt elhitványult volna
az idő bennünk, menteni jobbik felünket,
minek nyoma is eltűnt a taposott hóban,
s hogy kacagásuk emelje meg szép fejünket.

Az évszakok néma vedlése, mondd, fájdalom
vagy gyönyör? Nyárfavatta hull selyemsötét
éjszakába. Hol az az éj, melyik ágadon?
Puha fűvön adsz halálnak játszva kötényt,

hisz könnyű a szíved. Csak az üres szív nehéz.
Ez itt az Adria, hajával örvénylő
örök anya, és mint horgolt csipkealátét,
ragyog. Meztéllábnymokból is fölfénylő – – –

Gáspár Ferenc

„...elpusztítani sohasem?”

„Csak néha tudok írni, amikor visszaküldik az agyamat a központból, de ez elég arra, hogy azokat a jelentéktelen apróságokat dokumentáljam, amik a legutóbbi időkhöz velünk megtörténtek. Majdnem azt írtam: velem, s talán ez szabatosabb kifejezés lett volna, ha egyáltalán számít majd még az, hogy szabatosság. Bár, feltehetően nem értelmetlen dolog, amit csinálok, egy szép napon talán lesz olyan humanoid, aki kíváncsi arra, hogy mi is történt tulajdonképpen.

A lényeg, hogy Budapesten élek 2058-ban, és még csak százegy esztendő vagyok, igazán fiatalnak mondható. Még szerencse, hogy a 2038-ik évi alakomat kaptam meg, így nem vagyok összetéveszthető a fordulat éve után születettekkel, akikre mostanáig vadásztunk.

Mára alig maradt belőlük. Néha fel-feltűnik egy-két huszonéves, de őket elég hamar elkapják. Sterilizálják valamennyit, akárcsak engem is egykor.”

Egy hideg téli napon 2058-ban két robot ült a Varsó–Pétervári vonaton. A vonat *teljes gőzzel* száguldott a főváros felé. Miskin herceg és Rogozsin beszélgettek. Pontosabban az ő alakjukat felöltő robotok. Az igazi Miskin és az igazi Rogozsin nem tudta, hogy a vonat sohasem fog megérkezni, vagy ha mégis, akkor az egy másik dimenzióban, egy másik galaxisban történik majd. A vonat üres volt, mondhatnánk kihalt. November vége volt, a robotok oroszul fecsegték, megpróbálták felidézni az egykori regény alakjait. *Olvadásos nap volt, reggel kilenc óra felé, de annyira nyirkos és ködös volt az idő, hogy alig akart kivilágosodni.* És ekkor felszállt a vonatra valaki, aki nem szerepelt a regényben.

„Ilyenekkel szórakozom, néha, ha visszakapom az agyamat. Ilyen irodalmi játékokkal. Nem tudom, van-e értelme ennek. Manapság senki sem foglalkozik Dosztojevszkijel. Már egyáltalán, ha tudom, hogy mivel foglalkoznak. És persze vonatok sincsenek, nincsen szükség rájuk. *Ennél többre nekem nincs szükségem,* mondta Pilátus Jesuának a Mester és Margaritában, mikor a Megváltó biztosította őt, hogy mégsem volt kivégzés. *Bólse mnye nyicsevo nye nuzsná.* Nekem, az orosz irodalom szerelmesének csak a Duna-part maradt, ahová időnként kísértálok. Nézem a befagyott folyót, a néptelen hidakat, és azt képzelem, hogy a Névát látom. A túlparton nem a Parlament van, hanem a Péter-Pál erőd, és ha bekanyarodok egy mellékutcába, hamarosan meglátom az oroszországi hidat, melyen Raszkolnyikov igyekezett az uzsorásnő háza felé.

De erről szó sincs. Nincs Néva, nincs Pityer, de Budapest sincs. Hiába képzelnék Krúdyt, Szindbádöt, ahogy csörtet a sötétben a jégtáblákon át a Margit-szigetről Óbudára. Mert őt is szerettem. Hiába. Nincs Budapest! Ezt bátran kijelenthetem. No, legalábbis az a régi, az megszűnt. Van helyette ez az új... Hogy miért? Mert elérkezett a Kánaán. És kiirtottuk a fiatalokat, mert nem volt szükség rájuk. De Te, késői olvasóm, ezt bizonyára jobban tudod énnálam. Igazából a robotizációval kezdődött, hogy minden termelő- és kutatómunkát a robotok végeztek. Meg persze a végtelenítéssel a fordulat évében. Ez úgy történt, hogy géntechnológiával megoldottuk a háromszázötven éves életkort minden ember számára. A fordulat évében, 2038-ban minden hatvan év feletti embert véglegesítettek. Nem öregedtek tovább. *Végleg végtelen,* ez volt a jelszó, ez ömlött a holografikus felületekről az utcákon, az éterben, a laptopokról, mindenütt. A fiatalokra nem volt többé szükség. Nem születtek

elegen, és csak zavart okoztak az örökös szerelmi nyavalygásaikkal. No, ha már egy sem lesz közülük, akkor állítólag visszakapjuk majd mi is a régi ifjonti figuránkat. Majd megint nyavalyogni fogunk, rajongani és verseket idézni. Nem tudom, hogy képzelték az okosok, akik kifundálták, mert jelenleg nem találkozom senkivel. Mindenki bezárkózott. Otthon ülnek a meleg lakásban, és pornót néznek, vagy zabálnak. Génmódosítással el lehet érni, hogy folyamatosan ürítsen az ember, így permanens étkezés lehetséges. Ezek a zabagépek csak estére kapcsolnak ki, nyolc órát alszanak, aztán folytatják... Fúj. Persze, aki ennyire öreg, mint én, annál ez veszélyes játék, mint ahogy a pornófilmnézés is, vagy a szeretkezés a másodgenerációs robotcsajokkal. Talán majd, ha újból fiatal leszek... Amúgy tegnap beállított egy barátom hologramképe, és a régi barátnőiről mesélt. A letűnt ifjúságról. Vége, barátom, mondtam neki, felejtsd el. Egyébként minden irányítva van, központilag. Kevés az ember.

A fordulat előtt a jólét, a termelés már-már az egeket verdeste. Bevezették az alanyi alapon járó bért mindenkinek, kivétel nélkül, akár dolgozott, akár nem. Így már nem volt értelme dolgozni, de munkalehetőség is mind kevesebb adódott. A robotok munkálkodtak helyettünk. Robotok dolgoztak a gyárakban, a földeken, a föld felett, a víz alatt. Kitért az örök béke, mert háborúnak nem volt értelme többé. Csak a fiatalok ellen. Nekem is van kilövési engedélyem. Elég jól lövök, de tegnap valamiért megremegett a kezem. Fiatal lány volt, és én valahogy megsajnáltam... eltűnt a híd alatt, nem mentem utána.

Hamarosan elérkezett az a pillanat, amikor a robotok gyártották a robotokat is. És nem csupán reprodukálták önmagukat, egyre fejlettebbeket gyártottak, és egy idő után, amikor a fiatalok jelentős részét – ezeket az örökké lázongó és rajongó marhákat – már sikerült kiirtani, a robotok új játékokat eszeltek ki saját maguknak. Ez a fejlődés újabb lépcsője volt, mint ahogy az is, hogy emberi alakot tudtak felvenni, és így csalni kelepébe az ifjakat, akiket vagy megöltek, vagy sterilizáltak. Hogy ne szülessen többé ember a földön. Minek is? Ha minket klónozni lehet, ha megkapjuk majd a régi agyunkat újra. Örök élet... Erre várt az emberiség sok ezer éven át, és most megkapta.

Nekem sem sok minden hiányzik, főleg akkor, amikor nincs agyam. Ha visszakapom, akkor szívesen fecsegnék irodalomról, és titokban – ezt még magamnak sem vallom be lelkiismeret-furdalás nélkül –, egyszóval titokban néha eszembe jut a feleségem. Régen halt meg, még a fordulat előtt. Szép volt és fiatal, olyan fiatal volt, amilyenek mi leszünk mindnyájan, az ígéret szerint, nemsokára. De addig néha nosztalgázom, és azt képelem, hogy valaki felszáll a Varsó–Pétervár vonatra. Egy nő, aki nem volt beleírva a regénybe. Ez a nő, az én feleségem, kedvesen rám mosolyog majd, kezünk és szánk összeér, és én egy pillanatra megértem, miért jó fiatalnak lenni. És nem kapnak el minket a Miskinnak és Rogozsinnak álcázott robotok, és nem visznek el sterilizálni. Nem, mindez rossz álom csupán. Felébredünk, s a budapesti hidak megint tele lesznek emberekkel, nyüzsgönek és dudálnak az autók, zene szól valahonnét messziről, s mi színházba megyünk. Az előadás vidám lesz, a szünetekben én peracet veszek, ő pedig boldogan majszolja. É arra gondolunk, hogy a darab után hazamegyünk és öt gyerekünk lesz...”

– Na, ezt a marhaságot elégetjük – mondta K2/14, aki unalmában időnként Rogozsint játszott. Pontosabban nem is mondta, csak sugározta a Miskin képében ténfergő K2/327-nek, az egykori irodalomtanár feljegyzéseire mutatva.

Miskin megértően bólintott:

- Semmi szükség emberi reprodukcióra, mikor itt vagyunk mi.
- Mi sokkal jobban tudjuk magunkat reprodukálni – bólintott Miskin.
- Tökéletesebben, barátom, sokkal tökéletesebben. Nem is tudom, mi szükségünk van

egyáltalán ezekre a humanoidokra. – És itt megvakarta volna a fejét, ha lett volna neki. Persze Rogozsinnak volt, és tulajdonképpen meg is vakarta.

Ekkor állt meg a vonat. S az ajtónyílásban feltűnt valaki. Egy nő, akit korábban soha nem láttak. De majdnem olyan szép volt, ha nem szebb, mint Nasztaszja Filipovna.

Patkányként élek, patkányként fuldoklok. Időnként előbújok a csatornából, némi élelem után kutatva, de a múltkor is rám lőtt valaki, a sarkon pedig regényalakok tűntek fel, alig bírtam visszamenekülni a föld alá. A regényalakok nem szeretnek utánunk mászni, félnek, hogy összepiszkolódnak a ruhájuk, s könnyen felismerik őket.

Hogy azt írtam, utánunk? Nos, igen. Vagyunk itt még néhányan. Nem sokan, de élünk. Nem adjuk fel, mindennap felmegyünk, megpróbálunk kaját szerezni, de nem sok sikerrel. Idelent viszont alakul a nagyterem, ahol többen is elférünk, s már hűtőnk is van, csak az áramellátás akadozik kissé, de legutóbb Újpestről betoltak egy agregátort, így ez is megoldódni látszik. Ezer szerencsénk, hogy nem másznak utánunk... Talán mégis rossz a program, mégis elszúrtak valamit, valakik valamikor. Hiszen mibe telne más alakban lejönni ide, és kifüstölni minket? Ha regényalakokká váltak, biztosan átváltozhatnak vaddisznóvá, vagy patkánnyá. Vagy lehet, hogy tetszik nekik ez a forma? Hiúk lennének? Legutóbb is erről beszélgettünk Bandival. Ő itt a legidősebb, ő jött le először a föld alá. Most éppen egy százéves konzervet kapargat a késével... Közben rám pillant, és ezt mondja:

– Én még emlékszem a feketékre.

– Nem értem. Micsodákra emlékszel?

– Feketékre. Barnák is voltak köztük, de a legtöbb fekete színű. Szerintem, te már nem láttad őket.

Intek a fejemmel, hogy nem, de a félhomályban nem látja. A mocskos víz közben csöpög a fejünkre, a lábam mellett pedig elsuhan egy patkány.

– Szóval nem emlékszel. Pedig rengetegen voltak, a század eleji kormányok velük akarták megoldani a népesedési problémákat.

– Mi lett velük? – kérdem, de válaszra már nincs idő. Futni kell, rohanni, mert felülről bedobtak egy könnygázgránátot. Mert ha a ruhájukat féltik is a nyavalyások, a tervüket azért nem adták fel. Hogy mi ez a terv? Hogy megölnek mindnyájunkat, egy-két kivétellel. Azokat aztán sterilizálják, kísérleti nyúlak használgatják őket. Ezért dobták a könnygázt. Hogy hátha kiugrunk a bokorból, illetve a csatornából. Mi viszont rohanunk, akár a nyulak, bár hozzáteszem, hogy ezt a fürge állatot csak hírből ismerem. Idelent nincs más csak patkány és csótány meg mi.

Száguldunk hát, csobban a víz, repül a gránát. A sarkon elágazás, balra fordulunk, oda nem jön utánunk a füst. S ha igen, közel a Duna. Ott szellőzik a csatorna... lihegek, azt hiszem megúsztuk, mikor éles fájdalmat érzek a jobb bokámban. Fekszem a földön, fölöttem Bandi. Engem néz, face to face. Eltörött a bokád, ezt mondja.

– Azért jó, hogy halljuk a hangjukat odalentről – mondta K_{2/14}, ezúttal Julien Sorel figurájában.

– Rogozsin jobban állt neked – jegyezte meg K_{2/327}, aki megmaradt Miskinnek.

– Nem bírod, hogy csinosabb a képem, mint a tiéd – felelte az előző robot.

– Naná, hogy féltékeny vagyok – nevetett Miskin, és elkezdett átvedleni Mathilde alakjába. Először a lábaira tekeredett szoknya, és a cipője változott meg, így haladt a metamorfózisa egyre följebb. Végül csak a Miskin fej maradt kialvatlan szemekkel és kecskeszakállal.

– Hülye egy játék ez – vélte Sorel. – Mikor igazi ember már alig akad, akkor minek csináljuk?

– Vannak még, kedvesem, főleg a föld alatt, rengetegen vannak – suttogta Mathilde, és gyengéden beleharapott Julien fülébe.

– Ok, hogy szexelni akarsz, de akkor miért a vonaton utazunk? – kérdezte az ifjú, és máris ott találták magukat Mathildék házában. Julien az erkélyen mászott be, szokás szerint az éjsötétjében. Mathilde, akinek most már Mathilde feje volt, a boldogságtól remegve várta, de azért valami szöveget ütött a fejébe.

– Az a nő mit keresett a vonaton a múltkor? Csak nem téged keresett?
És tőkön rúgta az elképedt Sorel.

Jobb is nem kimenni az utcára. Soha nem tudni kikkel találkozol össze, mily abszurd regényfigurákkal hoz össze a sors. Azt hiszed, joviális öregúr ül veled szemben a kerthelységben, a szőlőindák árnyékában hűsölve, mikor kiderül, hogy Szindbád az, egy hajdani magyar színész alakjában, s mire ijedtedben, vagy csupán mérgebben távozni készülsz, már át is vedlett mondjuk Bovárynévá, és szerelmi ajánlataival ostromol. Engem, a százegy esztendőst! És, ha nem tetszik nekem a nő, akkor elviszik az agyamat. Azt mondják, reparálni kell. Olyankor hirtelen elveszítem az eszméletem, és soha nem tudom, hol térek magamhoz újból. Sokszor a régi házban találom magam, egy ötlakásos téglalakú épület földszintjén, máskor meg máshol. És néha azt hiszem, én képezem őket, Miskint és Rogozsint, amint először találkoznak a Pétervár felé haladó vonaton november vége felé. De holnap állítólag visszafiataltanak majd. Holnap egy olvadásos napon, amikor a ködtől és a párától úgy tűnik majd, mintha a nap soha nem akarna felkelni.

– Honnan tudod, hogy eltörött? – kérdeztem ijedten és ráállok. A fájdalom nem szűnik, de tudok járni. – Ha járni tudok, nem törött el – mondom reménykedve, de Bandi nem hisz nekem.

– Támazkodj rám, és ne lépj a sérült lábadra. És főleg: bízz bennem!

Mást úgysem tehetek, gondolom, miközben fél lábon ugrálok. Orromban csatornabűz keveredik Bandi hónaljának áporodott szagával. Már évek óta élünk itt parfüm, dezodor nélkül, igazán megszokhattam volna már. Ki tudja, meddig ugrálunk, a levegő azért egyre tisztább, lassan világosodik is, feltűnik a csatorna vége. Ott hullámzik a Duna, az Ister, az ősi folyó. Látott szarmatákat, rómaid, hunt; látta az Árpádokat, forradalmakat és békeidőket. És ezt vajon látja-e? Ezt a föld alá szorult emberhez méltatlan életet?

Nincs sok időm gondolkodni. Bandi neki dől a falnak, azt hiszem, pihen. Egyszerre csak megnyílik, mint a mesében. Mögötte őrült világosság. Oda lök be Bandi, bezárul mögöttem a fal és én vonyítanék, nyüsziénék a félelemtől, ha még jönne ki hang belőlem egyáltalán.

– Honnan tudjam? – jajgatott Sorel, mert fájt neki a férfiasságára mért rúgás. – Nem volt beleírva a regénybe!

– De nem is robot volt! És pillanatok alatt felszívódott! – dühöngött Mathilde. – A nevére csak emlékszel? – kérdezte még mindig roppant mérgesen.

– Azt hiszem – vont fel a vállát Julien –, Nasztaszja Filippovnáknak hívják.

– Nem Anna Kareninának? Úgy emlékszem, annak a nőnek több köze volt a vonathoz.

– Lehet – felelte Sorel. – De nem mihozzánk.

– Az most mit is jelent? A mihozzánk?

– Hát csak, hogy nem Miskinhez. És nem Rogozsinhoz.

Fémkarok ragadnak meg, azt hiszem itt a vég. Csak a szívem dobogását érzem, félek, hogy idő előtt infarktust kapok, mert hátha... Hátha nem sterilizálni visznek, hátha nem a

szívemet kitépni. Mert ezek az alakok itt nem hasonlítanak a regényhősökre. Ezek olyan vegytisztán régimódi robotok, ahogy a képregényekben képzeltek el őket sok évvel ezelőtt. A csatornában láttam egyszer olyat, véletlenül tévedtünk be egy földalatti raktárba, poros polcokon halmozódtak a penészes újságok, egérürülékek és pókhálók között. Akkor lapoztam bele...

Ezek itt most tükre úgy néznek ki, csak szemük nincs, viszont sok karjuk van. És oly gyengéden bánnak velem, hogy kezdek elérzékenyülni... Már nem gondolom, hogy bántani akarnak. Kerekas ágyon tolnak egy csillogó-villogó folyosón, az egyik robot a hasából húz elő egy röntgenképet a bokámról – biztos a fejében volt a röntgen, ha fejnek lehet egyáltalán nevezni azt a valamit a törzse felett –, és kristálytisztá hangon ezt mondja:

– Nem kell megműteni, de eltörött. Kapsz egy fekvőgipszet, meg mankókat. És itt kell maradni velünk legalább egy hétig. Nem fogsz unatkozni, hidd el.

– Bólintok, és közben folyamatosan álmélkodok. Üldöztetésben nőttem fel, azt hittem, a robotok csak regényhősökként tűnnek fel, és félni kell tőlük. Menekülni, ha meglátom őket, rohanni, csatornába ugrálni, mert oda nem jönnek utánunk. És akivel nem találkozunk odalent legalább három napig, azt biztosan levitték sterilizálni, vagy egyszerűen megölték. A holttesteket groteszk és aljas módon a Dunába dobták, ugyanúgy, ahogy több mint száz évvel ezelőtt a nyilasok a zsidókat. Erről Bandi mesélt nekem először, és aztán abban az elhagyott könyvtárban találtam róla feljegyzéseket, ahol a képregényeket is megleltem.

Szóval, hogy minket, fiatalokat meg akarnak ölni. És nem csak a robotok, hanem azok az öregemberek, akik manapság uralják a földet ezeknek a szarházi pléhdobozoknak a segítségével. Kilövési engedélyük van, egyszerűen vadásznak ránk. Kata is ki tudja, hogyan úszta meg legutóbb, amikor az a vén fasz ráemelte a puskáját. Azt mesélte megremegett a cső, s a bizonytalanságnak ez a pillanat elég volt neki arra, hogy besurranjon a híd alá, s eltűnjön egy csatorna nyílásában. Vajon látom-e őt valaha?

Míg ezeket gondolom, gondos gépkezek gipszelik a lábam, középen egy vágást hagynak függőlegesen, hogyha dagadna, lehet rajta lazítani, mondják. Meg kell várni, csökkenjen a gyulladás, ha szerencsém van, egy-két nap, modern módszerekkel le lehet rövidíteni a gyógyuláshoz szükséges időt.

Miért akarnak meggyógyítani? Hogy aztán végezzenek velem? Leúsztassanak a Dunába, mint ezer meg ezer sorstársamat? Arra gondolok, nincs veszíteni valóm. Rákérdezek.

– Miért akartok meggyógyítani?

Nem felel mindjárt, de olyan hangot ad, mintha röhögne. Nem humanoid az istenadta, de azért mindent tud. Egyre kivehetőbben röhög, szinte vinnyog.

– Jó dolgod lesz, hidd el nekem. – Ezt mondja és betol egy szobába. Odabent nyoma sincs a kórházi hangulatnak. Tágas helyiség, szép bútorok... Hasonlókat eddig csak magazinokban láttam. És egy ágy, rajta egy nő, félig ül, térdére támaszkodva... Egy ismerős nő! Becsukom a szemem, hátha álmodom. De nem. Kata az, az én egyetlen szerelmem.

– Frissíteni kéne a programokat – mondja Julien ezúttal Rogozsinként. – Azért van ez a sok keverés.

– Nem értem – feleli Mathilde–Miskin. – Belénk táplálták az összes klasszikust, nem?

– Így igaz. De mégis, valamiképpen hibák adódtak.

– Talán azért, mert nem csak azokat a mondatokat mondjuk. Mert önálló életünk van.

– Ez lehet az egyik ok – bólintott Rogozsin és köpött egyet. A vonat nagyot rázkódva megállt. – De lehet más is. A feldolgozások szintén bezavarhatnak.

– Például?

– Például Robinson történetét megírta egy francia író is, sok száz évvel Defoe után és egészen más karakterisztikával.

– És a Félkegyelmű? Meg a Vörös és fekete?

– Ott a filmes adaptációk kavarhatnak be.

– Más ok nem lehet? – kérdezte Miskin. – Én például sokkal jobban érzem magam Mathilde-ként.

– De lehet más is – felelte Rogozsin és megbökte Mathilde karját. – Odanézz! Már megint felszállt ide az a nő...

– Nasztaszja Filippovna?

– Igen... nem. Ez most sem ő!

S mindketten az ajtón belépő karcsú alakra bámultak. Tényleg nem Nasztaszja volt.

Elattak. Most kiveszik az agyam, most megfiatalítanak. Most megint tizenhét leszek, friss és életerős. Vágni fog az eszem, izzók lesznek a vágyaim, s ha berúgok a benyakalt szeszekről, délután már rohángászni fogok egy focipályán, vagy kedvesem kezét fogva andalgok a Duna partján. És megint a régi házban ülök majd a kertben, a cseresznyefa alatt, amit én ültettem egykor. Sütni fog a nap, és hozzám szaladnak a gyerekeim, mert akkor újból huszonhét éves leszek... és az unokák a vállamon ugrálnak majd... Mikor ötvenhét éves leszek... és akkor majd...

– Anna Karenina! – kiáltott fel Miskin.

– Te most nem jöhetsz ide! – tüzelt Rogozsin. – Ez nem a te regényed! El kell tűnnöd innen, de azonnal!

A nő nem szólt, csak erotikusan megnyalta a szája szélét.

– Mivé kellene változnom, szerintetek? – kérdezte.

– Még Nasztaszja sem jó! – mérgeskedett Rogozsin tovább. – A történet szerint Lebegyev itt a harmadik utas! Ha velünk akarsz maradni, azonnal légy Lebegyev!

– Nye mozná – felelt a nő és szélesen mosolygott.

– Pácsemű? – dühöngött Rogozsin. A hajszálai az ég felé meredtek az idegességtől.

– Mert – sóhajtott Anna – mert Annuska már kiöntötte a napraforgóolajat.

Ezt álmodtam, mikor felébredtem. Végigsimítok a testemen. Rugalmas, izmos karok, hasam feszes, egy csepp hár nincs rajta. És a hajam... A hajam újra kinőtt, erős és göndör, akár csak régen. Megtörtént a fiatalítás? Végleg végtelen, ezt ígérték. De mi lesz az emlékeimmel? A feleségemmel, akit nem láthatok soha többé? Nősüljek újra? Felejtsem el az asszonyt? Gyermekem anyját? És ha igen, az új feleségem sem fog megöregedni? Nem fogjuk egymást megenni?

Kinézek az ablakon. Otthon vagyok, nem a kórházban. Na, és ezt ki tudná megmagyarázni? Itt lakom most, fent a várban. Kisétálok a Halász bástyához. Gyönyörű, napsütéses idő van, de odalent jégtáblák úsznak a folyón. A szél azért hideg, megigazítom a sálam. A Hilton szálló mögött kis kinyitható széken humanoid robot. Ismerem, csak nem jut eszembe, melyik regényből... Jegyeket árul a bástya sétányra. Idillikus kép, galambok, sirályok röpködnek mindenütt. Szélvédett helyet keresek, beállok a Mátyás templom mögé. Ekkor tűnik fel a sarkon két öregember, puskával a vállon. Érdeklődve nézem őket, hátha ismerősök? Meg kellene mutatni neki, milyen fiatal lettem. Eldicsekedni... Kilépek a templom takarásából, intek nekik. És akkor a legnagyobb meglepetésemre, szinte egyszerre rántják le a hátukról a puskát és célba vesznek. Engem!

Villámcsapásként fut át rajtam a felismerés: ezek azt hiszik, hogy fiatal vagyok! Pedig... visszaugrom a templom mögé. Mintha egy sírfeliratot látnék, s bármennyire zaklatott idegállapotban vagyok, elolvasom. Ez áll rajta: Csak a teste...

- Hogy kerülsz ide? – kérdezem Katát, mikor az első ámulatból magamhoz térek.
- Ahogy te. Idehoztak.
- De... miért...? – dadogok.
- Szükség van ránk – feleli ő, és a robot, amelyik betolt ide, helyeslően morog.
- Mit morogsz?! – szólok rá idegesen, mert már nem félek tőlük, inkább csak bosszantanak. Bosszant a mesterséges környezet, az álfények, a fehér és steril világ.
- A duruzsol kedvesebb szó – feleli a pléhtömeg.
- Hú, de érzékenyek lettetek – élcelődök, és rápillantok Katára. Veszi a lapot, felszabadultan nevet.
- Majd a barátnőd elmondja, hogy mit akarunk – „duruzsolja” a Mikrobi. Vajon ez a szó honnan van? A múlt homályából bukkant elő, agyam elfelejtett, mélyebb rétegeiből... De nem érek rá ezen tépelődni. Mikrobi kigurul, Kata pedig ideül mellém. Kedvesen néz, és lassan gombolni kezdi a blúzát. De én nem vagyok abban a helyzetben...
- Szeretkeznünk kell. Ezt akarják.
- Filmre veszik? – rökönyödök meg.
- Dehogyan – feleli, és kibuggyanó keblére helyezi a kezem. – Gyereket akarnak tőlünk.
- Mi a fene? – de nem sokáig viaskodom rohanó és ijedt gondolataimmal. Kata annyira vonzó... Megadom magam! Lassan beleül, és ütemesen ringani kezd. Már majdnem a csúcson vagyok, amikor valaki hirtelen beszáguld közénk, és lerángatja rólam Katát. A dolog hihetetlen gyorsan történik, a lány sikoltozik, csapkod, én a levegőbe élvezek, a lámpák közben hol kialszanak, hol felvillannak, és én csak azt látom, hogy egy köpcös emberke az, fekete, göndör hajjal és mélyen ülő, ijesztő szemekkel. Majd kintről robbanások hangját halljuk, az épület lassan megremeg, s mintha süllyedne is. Kata gyorsan öltözik, gyere, kiáltja nekem, és ráállok a lábamra, s mintha csoda történt volna, nem fáj. Mondták ugyan, hogy kapok valami gyorsító forrasztót, de, hogy ez ennyire hamar történik... Kata már mosolyog, futunk kifelé, még látjuk, hogy a köpcös emberke lézerpisztollyal lövi a guruló robotokat.
- Android – suttogja Kata. – Jelenleg Rogozsin, Dosztojevszkij Félkegyelműjéből, de ki tudja, mi lesz belőle egy perccel később?

Egy fal mögé ugrunk, szívünk hevesen ver. Onnan pislogunk kifelé. Egymásnak estek a robotok? A régi és az új generáció? Akkor talán van még remény számunkra is. Nem kell többé a föld alatt élnünk. Csak meg ne találjanak bennünket!

Pislogok kifelé, a nem emberszabásúak pléhdobozai egymás után olvadnak el a lézerpisztoly lövései nyomán. Reménykedek, hogy talán az androidot is kilövi valaki... És, ha mind elpusztul, megmenekülhetünk... De a régi típusúak, úgy tűnik, tehetetlenek. Már-már azt hiszem, itt a vég, amikor lépéseket hallok a hátunk mögül. Megfordulok, és egy nőt látok érkezni, sárkányfogaton. Először azt hiszem, megőrültem! Hogyan férnek be ide ezek a férgek? És ki lehet...

Kata ijedtem kapaszkodik belém, és a fülembé súgja:

- Ő is a Félkegyelműből van!

De én megrázom a fejem. Mert lehet, hogy egy pillanattal az előbb, még az volt, egy ál Nasztaaszja Filippovna, de amint kiszállt a hintóból, rögtön átváltozott. Médeia az, a boszorkány! Ő az, aki varázserejével fiatalítani tud, de ölni is. Meggyilkolta két gyermekét, sokakat megmérgezett, és ő az elíziumi mezők királynője. De az egész annyira képtelennek tűnik, a mai nap történései, az elrablásom, gyógykezelésem, szeretkezés Katával, a robotok harca, hogy elnevetem magam. Szívből kacagok, szerelmemre is átragad, nevetünk, harsogunk, rázkódunk, könnyünk is kicsordul. Földön fetrengünk, rángatózunk...

Mikor magamhoz térek, fekszek a földön, felettem Bandi. Kés van a kezében. Mintha szűrni akarna velem...

- Mi van? Hol vannak a robotok? - kérdezem.

- Miféle robotok? - kérdez vissza. Álmodtam az egészet? Nem gyógyítottak meg, és nem szeretkeztem Katával. A lábam sajog ugyan, de lassan magam alá húzom.

- Nem voltak robotok most sehol - mondja ő, és megnyomja a most szót. - Viszont elvesztetted az eszméleted néhány másodpercre, és én közben ráébredtem, ki vagy te valójában. - És magasra emeli a kést. Tudom, hogy időt kell nyernem.

- Honnan jöttél rá? - érdeklődöm, és megmozgatom a bokámat. Már nem fáj. Jó munkát végeztek a fiatalítással.

- Megláttam a heget az arcodon. Még maradt mögötte néhány ősz hajszál. Áruló vagy! Beférköztél köztünk, hogy... - Nem tudja folytatni, mert amint lehajol, hogy leszúrjon, kirúgom a lábát. Rájött, hogy megfiatalítottak. Hogy én nem az vagyok, aki voltam. Hogy nem vagyok közülük való. Hogy csak azért menekültem le ide, mert tévedésből rám is elkezdtek vadászni. Hogy nincs már életem odafönt, de idelent sem. Futok, s nekiszaladok a rácsnak. Itt a kivezető nyílás a Duna felé. Erős vagyok, mint a bivaly, egy mozdulattal rántom szét a vashuzalt. Kipréselem magam, és ráugrok egy jégtáblára. Remélem, nem látnak meg a partról. Ha igen, akkor úsznom kell a jeges vízben. És akármennyire fáj majd, akárhogy érzem a hideg tűszúrásokat a bőrömon, nem érzem majd, mert örökre megfiatalítottak. És talán meghalni sem fogok, de magány lesz a sorsom egy örökkévalóságig. Hacsak nem lelek hozzám hasonlókra egyszer... akik szintén nem tartoznak sehová, se az öregekhez, sem a fiatalokhoz, sem az alakjukat örökké változtató ostoba robotokhoz. És talán találok egy szigetet, egy új Adakálét, egy új Senki szigetét, ahol megnyugvásra lelhetek ebben a furcsa világban.

- Tanulságos történet volt - mondta Rogozsin, vagyis K2/14, és két ujjával összecsapott a falra vetített képet.

- Nem értem, mi ebből a tanulság? - kérdezte kissé ingerülten Miskin, vagyis K2/327, és újfent Mathildévé változott.

- Nem is értheted a beszűkült női agyaddal - morgott kedvesen Rogozsin, immár Sorelként. - Hiszen mindig csak szeretkezni akarsz - és lerántotta Mathilde-ről a szoknyát.

- Ha ez egyetlen jó, amit az emberek kitaláltak - nyújtózkodott kéjesen a nő. - De mi a tanulság?

- Tulajdonképpen semmi - felelte Rogozsin-Sorel, és benyúlt Mathilde lába közé.

- Hacsak az nem...

- Hogy - nyögött a nő -, hogy micsoda?

- Hogy, ha így egyenként fiatalítjuk őket, akkor szépen kinyírhatják egymást, de meg is léphetnek. Elmenekülhetnek jó messzire, és új életet kezdenek nélkülünk. És a végén mégiscsak ők győznek.

- Ez ijesztően hangzik - ült fel K2/327, és összeszorította szép Mathilde lábait. - Mit tehetünk?

- Lehet, hogy semmit... illetve egy dolgot biztosan.

- Vagyis?

- Vagyis minden könyvtárból száműzni kell Az öreg halász és a tengert. És a Santiagóvá változó androidokat mind meg kell semmisíteni.

- Azért, mert azt mondják...?

- Azért - bólintott Sorel.

- Hogy is volt az a mondat pontosan?

- Vigyáz, Mathilde, a kimondott szónak varázsereje van.

- Akkor ne beszéljünk róla - felelte a nő, és magára rántotta a férfit.

Szlukevényi Katalin

Baráti játszma

Nézd, elefántokkal nem lehet sakkozni:
ilyen súlyos figurákat úgyse bírsz
szimultán mozgatni. Számúzted magad
a bástyáid közül, vezéred bujdosik,
és a gyalogjaid helyben toporognak.
Tudom, ne szóljak bele, hiába látom
át a táblát, mégse játszhatok helyetted,
kibicnek kuss, csak hát az elefántok
emlékeznek minden lépésedre, s így előre
tudják a következőt: ez így unalmas.
Tudod mit? Hagyjuk, legyen igazad:
elefántokkal nem lehet sakkozni.

Lóg

Hosszú eső, esernyők alatt árnyak
vonulnak lent, három hétig nem látlak,
feszült vásznak sora sötéten fénylik,
hosszú eső, nem látlak három hétig,
hosszú napok, hetek, lassan peregnek,
esőmormolás, ez még csak a kezdet,
lesz hosszabb, rosszabb, fényesebb, sötétebb,
sosemvolt kezdet, sosenemlesz végzet.

Fázik a kezem

Lassan itt a kesztyűk ideje,
vakító őszi napsütés helyett
ködökbe, kabátokba burkolózunk,
sejtelmes szürkék mélyére bújt testek
között egy-egy szó arany cikkanása
mindhiába, a vastag falakon
úgysem jut át, ki-ki jól begubózik
saját magába. Egyre jobban fázom.

Szabad, akarat?

A dinoszaurosok azért haltak ki, mert nem imádkoztak Szűz Máriához mondat visszhangzott a kolostorban Lovász tanár úr hangján, majd hirtelen csönd. Aztán a jégkék szemek, majd Flóra saját hangján a hosszas magyarázat, hogy Piton is animágus. Flóra mindenképpen erről próbálta meggyőzni az általános főnöknőt álmában. A jégkék szempár nem is pislogott, csak bámult, a főnöknő akkurátusan mosogatott tovább, mintha gép lett volna. Flóra tovább erősködött, hiszen az, hogy megmaradt az őzsuta patrónusnak bőven elég bizonyíték. De ha ez nem lenne elég, biztos, hogy kutyává tudott változni a Mardekár házvezetője, a hűségéhez nem férhet kétség, illetve a fontos embereknek illata van, ezt mindenki tudja. Flóra a következő álomfoslányban jelezte a még mindig gépszerű általános főnöknőnek, hogy a tornateremben elszállásolt elefántokra a továbbiakban nem tud vigyázni, mert nem fogadnak szót. A pszichoterápia kezdete óta mintha szabad ötletek jegyzékévé vált volna minden ébren és álomban töltött pillanata. Egyre sűrűsödtek a hányások is. A különféle szakkifejezések, mint *halmozódó krízisek, kontrollvesztéses helyzet, társas támaszkeresés érzelmi okokból* keringtek a gondolataiban. Nem tudta, hogy a hányás miatti rángások miatt szédül vagy a sok értelmetlen, kusza töredék miatt, ami végeláthatatlanul és egyre gyorsabban keringett a fejében. A heti egy alkalmas kezelés során folyton megbeszéltek a pszichológussal, hogy mi lehet a kiút ebből az állapotból, de mintha egyhelyben toporogtak volna. Flóra napi hat-nyolc alkalommal hányt, mindig olyankor, amikor felzaklatta valami. Ugyanaz volt a séma. Jött a gondolat, aztán sírni kezdett, és ahogy egyre jobban hatalmába kerítette a kapaszkodó nélküli állapot, zokogni kezdett, a rekeszizma rángatózott, és ez mindaddig így ment, amíg ki nem hányt mindent. Amikor már nem volt mit hánynia, akkor átlátszó, nyúlós folyadék jött ki belőle. A feje teljesen vörös lett az erőlködés miatt, teljesen elment az ereje, még percekig a mellékhelyiségben kuporgott, mire fel tudott állni. A pszichológus azt javasolta, hogy ébredés után közvetlenül írja le az álmait, tegye maga mellé a füzetét, így nem felejt el semmit. Ennek maradéktalan elvégzésére Flóra azonban több okból is képtelen volt, ami nem kis feszültséget keltett benne. Egyfelől az álmok annyira kuszák voltak, hogy képtelenségnek tűnt minden mozzanatot lejegyezni, hiába próbálta mániákusan megragadni és lejegyezni a történéseket, másfelől az öt harmincas ébresztő eleve lehetetlenné tette, reggelente használhatatlan volt. Főleg akkor, amikor – külön engedéllyel – éjfélig írhatta a szakdolgozatát. Olyankor a reggelek nemcsak keservesek voltak, hanem egyenesen nyomorúságosak különösen akkor, ha a karvezetés feladatát ismét ő kapta meg.

Szeretett az egyetem könyvtárában kutakodni. Főleg, amikor Kárpáti Anna is vele tartott. Mivel Flóra rajongott Irén nővérért, aki ókeresztény irodalomtörténetet tanított, őt kérte meg konzulensnek. A tantárgy gyakorlatilag olyan volt, mintha egy telefonkönyvet kellett volna be-magolni, de Flóra azért szerette, mert mindent rendszerbe akart foglalni. Erre mondjuk a liturgia vagy az egyházzene kevésbé lett volna alkalmas, de a patológia pontosan az volt, amire Flóra vágyott, nevek, évszámok és irodalmi alkotások egyvelege. Szerette elképzelni a Kr. utáni első század fontos alakjait, kíváncsi volt minden apró részletre. Mit ettek? Hogyan mosakodtak? Kivel vitakoztak? Úgy gondolta, az egyház első századai sokkal tisztábbak voltak, sokkal őszintébbek, mint a modern, intézményesített gépezet. Akkor még volt szív és lélek az emberekben, nem megszokásból vagy hobbiból hittek. Akkor még volt tétje mindennek. Nem úgy, mint most. Irén nővér – nevével ellentétben – hírhedten kegyetlen tudott lenni. Az ő vizsgáin a bukási arány legjobb esetben is negyven százalék volt, de Flórának pontosan ezért számított, mert bizonyítani akart.

Szakirodalmi listát bővíteni mindig elengedték, ezt a rést használták ki Annával, már csak alig három hét volt a szakdolgozat leadásáig, minden pillanatot ki kellett használni. A könyvtárban nem lehetett enni, a Mekiben meg nem lehetett olvasni, ezért kitalálták, hogy Tamástól szereznek könyveket. A kispap pedig készségesen és azonnal teljesítette a barát-nők kéréseit. Mintha Annának kialakult volna az évek során valamiféle belső érzéke ahhoz, hogy pontosan tudja, mi zajlik az emberekben. Idősebb is volt Flóránál, tapasztaltabb is, de legfőképpen sokkal több kínlódáson ment keresztül annál, mint amiről beszélni lehet. Éppen ezért hallgatott és figyelt. Látta, hogy Flóra hogy néz Tamásra, és azt is tudta, hogy ezzel bőven megvalósítja a regula megszegésének tényállását. Általában nem hagyta őket kettesben, nehogy baj történjen, de egy szerdai napon telefont kapott, hogy a testvére kórházba került, ezért el kellett rohannia. Tamás és Flóra kettesben maradtak. Egy ideig sikerült elmélyedni a monofizitizmus rejtelmében. Már másfél órája ültek egymással szemben a könyvtár galériáján egy eldugott kanyarulatban, az ókeresztény irodalom szakaszánál. Felváltva pillantottak egymásra, majd vissza a könyvbe, mintha ping-pongot játszottak volna a tekintetükkel. Tamás *A dogmatika kézikönyve* megfelelő fejezeteit jegyzetelte, hogy segítsen, Flóra pedig az *Adversus Haereses*-t. Aztán Tamás azon kapta magát, hogy Flórát hosszabban nézi, mint a könyvet. Tetszett neki, ahogy a lány belemélyedt a könyvbe, figyelte, ahogy a klaviatúrán kopognak a betűk. A képernyőket úgy állították be a könyvtárosok, hogy ne lássák egymást a szemben ülők, de Flóra oldalra tolt a kicsit, így Tamás önfelédten tudta bámulni őt. Flóra először zavarban volt, hamar feltűnt neki, hogy Tamás őt nézi. Szólt neki néhányszor, hogy ne lazsáljon, dolgozzon is, de aztán élvezni kezdte a helyzetet. Kibújt az ünnepi szandáljából, és Tamás lábfejeére lépett. A bágyadt április eleji nap mintha megváltoztatta volna Flóra arcát. Sokkal lágyabbak voltak vonásai, a szabályos, kerek arca mintha megnyúlt volna kicsit, és a fekete fátyol alól kilógó mini hajszálpihék beindították Tamás fantáziáját. Látni akarta a lány barna, félhosszú haját, bele akart túrni. Érezni akarta a puha, frissen mosott illatot. Le akarta tépni róla a sötétebb habitust, Flórát akarta ruha nélkül. Flóra becsukta a könyvet, felállt, hogy visszategye és levegyen egy másikat. Nem bújt vissza a szandálba, csak rálépett és egyensúlyozni próbált, úgy nézett ki, mint valami pingvin. Oldalra fordult, nyújtózkodnia kellett, mert a *Gnózis és hit a korai kereszténységben* kötet magasan volt. Tamásra nézett, a szokásos „ne kelljen már kérnem, hogy segíts leszedni” tekintettel, aki fájdalmasan összerándult, mert gondolatban már éppen végzett Flóra levetkőztetésével. Feltápázkodott, lassan lépett Flóra mögé, aki helyet akart adni a nála legalább húsz centivel magasabb kispapnak, de Tamás megfogta Flóra derekát, nem engedte, hogy kilépjen előle. Flóra megpróbált még egyszer oldalra lépni, sikertelenül. Háttal állt Tamásnak, aki szorosán mögötte állt. Flóra leengedte a kezét maga mellé. Tamás megpróbálta Flóra fátylát leemelni, viszont ez elsőre nem sikerült. A lány kuncogni kezdett és kikapcsolta a tépőzárat lent, a tarkójánál, de hagyta, hogy a kispap vegye le a fejről a fekete selyemanyagot. A haja teljesen a fejére lapult, elkezdte volna igazgatni a haját, de Tamás megállította a lány kezét, megfogta, és óvatosan letette. Saját ujjával akarta érezni a puhaságot. Flóra becsukta a szemét, és engedte, hogy Tamás ujjai a tarkójától a feje búbjáig végigsimítsák a haját. Főnt tett egy kanyart az egyáltalán nem érdes tenyér, ekkor Flóra hátradőlt, és Tamás vállának támasztotta fejét. Még mindig a szandálján próbált egyensúlyozni, de a kispap tartotta őt, így nem esett el. Megfordult, így Tamással szemébe tudott nézni. Lelépett a szandáljáról, a könyvespolcnak dőlt. Ahogy Tamás végigsimította a derekát, a rózsafüzér fagolyói egymásnak ütődtek, aztán benyúlt a skapulárá alá. A bőrvén leszorította a ruhát, Flóra mellein feszült az alba, Tamás pedig Flóra mellét simogatta, közben pedig lassan, aztán egyre mohóbban csókolta a lányt. Ebben a pillanatban azonban megreccsent a fa lépcső, valaki elindult a galériára. Flóra összerendezte, eltolta Tamást, aki egyszerűen nem tudott leállni. Újra magához húzta a

lányt, de egyre hangosabbak voltak a léptek és egyre közelebbinek tűntek. Flóra lekapott egy könyvet, leült a helyére, a szandálja ott maradt, ahol az előbb állt. Tamás a polcnak támaszkodott, és próbált visszatérni a jelenbe, de egyszerűen nem ment neki. Kívánta Flórát, és hihetetlenül dühös lett. Pár pillanat múlva elindult a polcrendszer bal oldalán a kijárat felé. A folyosóra merőlegesen is könyvespolcok álltak, így a zegzugos hátsó részben bárki kényelmesen és nyugalmasan tudott olvasni. Néhány lépést tett, amikor szembe találta magát Irén nővérral, aki láthatóan keresett valakit, Laudetur-ral köszönt neki, aki válaszra se méltatta a kispapot, sietett tovább.

Flóra hátrasimította a haját, felvette a fátylát. Tenyerébe ejtett arccal ült a szakkönyv fölötte, hiába próbálta rávenni magát, hogy olvasson, úgysem értett volna belőle semmit, teljesen zavarodott volt. Összerezzen, mikor rátalált Irén nővér, és fojtott hangon számonkérte, hogy miért nem a három nap múlva esedékes nyíltnapra készül. Flóra azt remélte, hogy megússza, de nem így történt. Irén nővér nagyon jól tudta, hogy a szakdolgozat csaknem kész állapotban van, további hivatkozásokra tulajdonképpen nincs már szükség. Flóra maximalizmusát értékelte ugyan, de a nyíltnap aktuális kihívásai fontosabbnak tűntek a közönség érdekében, mint Flóra egyéni mániái. Irén nővér jelezte, hogy még húszpercnyi munkája van fent, a tanszéken, aztán indulnak haza, addig Flóra is szedje össze magát, majd sarkon fordult és elment. A lány csöndben elkezdett pakolászni, de érezte, hogy a gyomra elkezd ugrálni. Mindent otthagyt, ahol volt, és kirohant a könyvtár melletti mosdóba, öklendezni kezdett, majd hányt. Nem tudta, pontosan mennyi ideig tartott a roham, visszasietett a könyvtárba, elküldte magának ímélnben azt a másfél oldalt, amit sikerült az elmúlt két órában összehozni. Miután mindent visszapakolt a helyére, elindult. Tamás a folyosónak háttal ült, a könyvtár online katalógusában keresett valamit, Flóra elsuhant mögötte, végigsimította a hátát a bal vállától a jobbig, de nem állt meg, rá se nézett. Elhaladt mellette, majd kiment a könyvtárból.

A buszon hazafelé Irén nővérral megbeszélték, hogy Flóra milyen feladatot fog ellátni a nyíltnapon. Rajta volt a sor, hogy elmesélje az érdeklődőknek a hivatása történetét. Irén nővér azt kérte, hogy személyes legyen, mindenféle izgalmas részletet emeljen ki, és koncentráljon a gimnáziumi éveire, mert az előzetes jelentkezés alapján jó pár középiskolás lány várható. Először az egyik biológiaóra jutott eszébe, de azt nem mondhatta el. Hogy nézett volna ki, hogy egy nővér szájából azt hallják, hogy a mohák a fejlődés zsákutcai, és Lovász István tanár úr már tizenegyedikben megmondta, hogy Flórának biztosan nem lesz férje, ha nem változtat a magatartásán? Arról sokkal szívesebben beszélne, hogy élete egyik legjobb döntése volt, hogy nyolcadik után a Szent Brútusz Gimnázium és Kollégiumba ment. A húszfős osztály ugyanis gondoskodott arról, hogy minden hétre jusson valami izgalom: hol egy verekedés, hol egy gitáros mise borzolta a kedélyeket, de X. osztályban előfordult egy terhesség is. A diákönkormányzat elnökének őt választották meg, aki már kilencedikben letette a névjegyét azzal, hogy az iskolai prózamondó versenyt megnyerte. Örkeny egypercese általában sikert aratott, csak Eufrozina nővért, a Szent Brútusz Rend egyetlen, még iskolában tanító tagját borzasztotta el a szemkinyomós és asztalra vizelés rész, de kénytelen volt megemészteni, hogy Flóra hajthatatlan maradt. Bosszúból persze adott egy-két intőt, amit előszeretettel idéztek osztálytársaival: *Tisztelt Szülők! Flóra fegyelmezetlen módon a nyitott ablakban ült- ez rendkívül balesetveszélyes és megengedhetetlen dolog. Kérem, Önök is intsék, figyelmeztessék.* Flóra nem volt szerencsés alkat, kémiaórán hiába magyarázta a sipítózó hangú, kissé merev Eufrozina nővérnek, hogy humán beállítottságú és nem tudja, mi az a kovalens kötés, nem hatotta meg. Nem tudott mást tenni, keresztrímes verset írt a fullerénekről, hátha így beúszik a hattyú, de ez sem jött össze. Ellenben gazdagodott egy beírással, amiben kifejtette a tehetetlen apáca, hogy Flóra destruktív magatartásával társait rendkívüli

módon zavarja a komoly munkában. Ezt a nézetet osztotta a biológianár is, aki képtelen volt fegyelmezni a római tizenegyediket, így eshetett meg, hogy az osztály ügyeletes rendbontója Lovász tanár úr édesanyját lekurvázta. A tanár büntetésből az egész osztállyal dolgozatot íratott, amit csak az orvosira készülő Gergő tudott értékelhetőre írni. A kollektív büntetés miatt felháborodó Flóra egy további beírást is kapott a tiszteletlen beszédstílusa miatt, és a sorozatos kihágások miatt behívták az édesanyját, aki egymagában leverte Flóra magánforradalmát, mert lánya helyett ő kért bocsánatot a tanár úrtól. Flóra ezt annyira elfogadhatatlannak tartotta, hogy a két következő hétvégén nem ment haza. Édesanyja nem tudta, hogy a kamaszok mennyire nehezen viselték, amikor a tanár úr a kentaurusok származásáról filozofált ahelyett, hogy a fehérjét vagy nukleinsavakat tanította volna. Lovász tanár úr elérte azt, amit rajta kívül csak a menzakeres tudott: egységes álláspontra helyezkedett az osztály. Igaz, az ebédeket legalább szerették.

Az utolsó óra utáni csengetést őrült hajsza követte. Mindenki összepakolt előző szünetben, hogy aztán túlélve a 45 perces tortúrát, futólépésben vágta át a labirintushoz hasonló épület túloldalára, az ebédlőbe. Mivel a kollégium és az iskola egy hatalmas épületrendszer alkotott, nem volt egyszerű a manőver. Naponta nyolcszáz gyereknek kellett megebédelnie nagyjából 2-3 óra alatt. Az étkezéssel kapcsolatban római tizenegyedikeseznek akadt néhány szabálya. Az első és legfontosabb: aki hamarabb odaér, lefoglal egy egész asztalt. A két kollégistának, Flórának és padtársának élethalál kérdést jelentett az ebéd. Normális esetben hetente jártak csak haza, hétköznap pedig délután kettőtől négyig volt kimenő, amivel a fakultációk miatt szinte egyáltalán nem tudtak élni, időnként napokig ki se tudtak menni az épületből. A másik fontos szabály a szegény, éhező nagyfiú/nagylány színdarab előadása, ami az egyéni alakítástól függően öt-hét rántott húst is eredményezett a csapatnak. Az alsó tagozatosok ugyanis gyakran egy-két falat után visszavitték az ételt, a konyhások pedig rögtön dobták is ki a moslékba. Ezért Flóra és a többiek a megegyezés értelmében odaálltak a kicsik elé, és elkérték a nekik már nem kellő finom falatokat. Szigorú kitétel volt, hogy evés közben nem zavarhatták a gyerekeket, bár volt néhány tanító néni, aki átérezte a problémát, és leadta a fülest, hogy kinél számíthatnak maradéokra. Kezdetben az elsősök némelyike sírva fakadt, amikor négyen odamentek, hogy elkérjék a tányéron maradt hússzeleteket, ezért új taktikát kellett választani: ettől kezdve maximum ketten, főként lányok mentek kéregetni. A módszer sikeresnek bizonyult. Így általában mindenki elégedetten távozott a menzáról, kivéve, amikor tejbegríz vagy smarni volt. Sokszor tartottak diskurzust arról, hogy ez a két étel desszertnek kiváló, de főételnek édes kevés. Az egyik fiú, aki aztán később politológus lett, teli szájjal éppen nagy ívű beszédet tartott arról, hogy küldöttséget menesztenek az élelmezésvezetőhöz. Tudatni akarták, hogy a gimnazistáknak főétel gyanánt tartalmaz, vitamin-dús ételekre van szükségük, nem ilyen tejberizsára vagy száraz császármorzsa múlékvárral és rengeteg cukorral. Amikor az érvelés végére ért, és elmondta volna a záróbeszédet, nagy levegőt vett, majd hirtelen összerándult. Minden szem rá szegeződött. Többen felpattantak, hogy a Heimlich-féle műfogást alkalmazva megmentsek bajba jutott osztálytársuk életét, de erre nem volt szükség. A harmadik rándulás után az orrából ívesen kilőtt egy odaégett smarndarabot, ami az asztal közepén landolt. Flóra felnevetett. Irén nővér egy könyvet olvasott éppen, de szúrós szemekkel nézett a lányra, a nővérek nem szoktak magukban kuncogni a buszon. Flóra szerette volna elmesélni Irén nővérnek, de belátta, nem tudná, hogyan kezdje. Az este további része mintha egy percbe sűrűsödött volna. Szentségimádás, vesperás, vacsora. Mosogatás közben engedélyt kért Tánczos Eugénia nővértől, hogy a szakdolgozattal foglalkozzon a lefekvés előtti imaóráat követően. Két órát kapott. Alig várta, hogy elérkezzen a Salve Regina, tudta, hogy utána már nyugodtan elmerülhet a gondolataiban. Még mindig bizsergett Tamás érintésétől. A zsolozsma alatt becsukta a szemét, ahogy a többi nővér is

szokta, de egészen másféle áhítat vett erőt rajta. Amikor a záró könyörgés szavait olvasta, *szelíd és alázatos szívű Urunk, Jézus Krisztus, aki édes igát és könnyű terhet raksz követőidre*, eszébe jutott, milyen édes volt a test az övéhez simulva, *fogadd jóságosan mai napunk jószándékait és tetteit*. A nap tettei, érintései Tamás tenyerében összpontosultak, az ujjait még mindig a hajában érezte. *Adj nyugalmas éjszakát, hogy holnap készségesebbek legyünk szolgálatodra. Aki él és uralkodik*. Mintha Tamás uralma alá hajtotta volna Flórát, aki készségesen átadta magát a csábításnak. Képtelen volt másra gondolni.

Az ima után sietett az alagsorba a gépterembe. A magának küldött ímélt nyitotta meg legelőször, hogy letöltse a dokumentumot, de látta, hogy Jácinta nővér online. Írt neki, hogy muszáj lenne beszélni, de mikor az enterre nyomott, akkor döbbsent rá, hogy mégsem írhatja le egy örökfogadalmas nővérnek, hogy szerelmes lett egy kispapba még akkor sem, ha történetesen az a nővér áll hozzá a legközelebb. Jácinta azonnal válaszolt, de Flóra csak annyit írt neki, hogy aznap megint hányt, ideges a szakdolgozat miatt, és elképzelése sincs, hogy a szombati nyíltnapon mit fog majd mondani. Jácinta megértően válaszolt, próbálta megnyugtatni Flórát, de rákérdezett, hogy csak ennyi baja van. Flóra hezitált egy kicsit, de végül nem merte elmondani, így elköszöntek. Beillesztette a megfelelő helyre az aznapi új részt, majd felment a szobájába, és lefeküdt aludni. Órákig hánykolódott, Tamás járt az eszébe, a nyíltnap, a forróság, Tamás borostája, a szakdolgozatvédelem, Tamás íze, a gyengéd csókja, látta maga előtt, ahogy a nyíltnapra érkezők őt nézik, és rájönnek, Irén nővért és Jácintát, ahogy megvetően néznek rá. Aztán hirtelen otthon találta magát. A belépés előtti utolsó óráit élte újra. Félt, hogy át fogják kutatni a csomagjait. Nem találta a listáját, amit hetekig írt, nehogy otthon felejtse valakit. A hét fehér póló megvolt, hét fehér zokni is. Négy fekete bugyi, három fehér, ez is pipa. Pulcsik, kabát, hátha a kék pulcsi is kell. Fekete szoknyából csak kettő volt. Melegítő, farmerek, ingek, blúzok. Ezek is megvoltak. Nyugtalanul forgolódott. Álmában újra találkozott az édesapjával, aki másfél éve halott volt. Rettenetesen hiányzott.

A kolostorba vonulást a húsvét utáni hétre beszélték meg az általános főnöknővel. Egy hónapot kapott, hogy lezárja a kapcsolatait, és betuszkolja a bőrröndbe tizenkilenc évének minden fontos mozzanatát. Tudta, hogy előbb-utóbb ezektől is meg kell szabadulnia, de biztos volt abban, hogy ott majd más lesz: jobb, tisztább, emberibb. Borotváról és parfümről nem volt szó, de nem merte megkérdezni, hogy egy apáca borotválja-e a lábát. Délután ötre kellett érkezni, de már háromnegyedkor a kolostorhoz értek, tizenhat éves kora óta erre várt. Míg ő búcsúzkodott, a nővérek segítettek bevinni a csomagokat. A sok szürke szerzetesi ruha kötelességtudóan surrogott, hamar végeztek a művelettel, mindent fölvittek az emeletre, ahová Flóra még nem mehetett fel. Az édesapja szótlansága facsarta a szívét, de nem szólt, csak megölelte, tudta, hogy nyárig csak havi egyszer találkozhatnak, a heti tíz perc telefonálás pedig semmire sem elég. Az anyja megszokta már, hogy saját útját járja, csak remélni tudta, hogy lánya nem döntött rosszul, nem volt könnyű az elköszönés.

A befogadási szertartás az átöltözés után szinte azonnal elkezdődött. A kápolna világos, tágas volt, de a sok üvegablak miatt inkább akváriumnak tűnt. Oldalt lehajtható székek, úgynevezett stallumok helyezkedtek el, mire ő odaért, már minden nővér bent ült. A kilincset nehezen tudta lenyomni, öntudatlanul újraélte a kézremegést, a tenyere álmában is izzadt, az üvegajtón keresztül mindenki látta a bajlódását. Aztán esetlen térdhajtás, végre beért. Utálta, hogy mindenki őt nézi. Mindenki bámulta mereven, pislogás nélkül, de a legrosszabb a jégkék tekintet volt, szinte megfagyott belülről. Ismerték, évek óta járt hozzájuk lelkigyakorlatozni, hivatástisztázó napokon is részt vett, de erre a helyzetre nem készülhetett fel. Még szerencse, hogy nem egyedül kellett ezt végigcsinálni, ott volt a szeplős, vörös hajú, komoly tekintetű lány, az ikre, Ipoly Éva. Ez egy kicsit enyhített a belső remegésén.

Megpróbált leülni mellé, lehajtotta a stallumot, ami olyan hangosra sikerült, hogy az egyik idősebb nővér összerándult, majd visszazuhant a mélyszemlélődésbe. Az általános főnöknő ekkor állt fel, méltóságteljesen kivonult a szószékhez, mire a két lány is felpattant, a stallum ismét hatalmasat reccsent. Az alacsony termetű, frufrus nő ott állt, két kézzel az ambóba kapaszkodott, hideg kék szemei körbepásztáztak, majd megálltak Flórán, és elkezdte a beszédet. Fel akart ébredni, de képtelen volt. *Kedves Nővéreim! Az isteni irgalmasság vasárnapja van, nem, ez nem igaz, ma szerda este van, és holnap órák lesznek az egyetemen, és ez a szeretetteljes irgalom vezette ide Évát és Flórát, akik most szabad akaratukból belépnek közösségünkbe. Szabad akarat? De hogyan lehetne szabad, amikor Tamás? Nagy útra vállalkoznak, de nem lesznek soha egyedül, mert, aki meghívott minket, az sosem hagy el. Nem kell attól tartanunk, hogy szerelmünk egyszer elfordul tőlünk, hiszen csak mi tudjuk őt elhagyni. De én nem hagyom el Istent azért, mert egy férfihoz vonzódok! Nem lehet! Egy gondolat különösen fontos része a mindennapjainknak, a legnehezebb időkben ebbe kapaszkodunk. Így hangzik: A másik jó és jót akar. Vessétek szívetekbe és eszetekbe ezt a mondatot, és kérjétek a Mindenhatót, hogy alkalmas eszközévé formáljon benneteket akarata szerint. De én nem akarok eszköz lenni. Senkinek semmilyen eszköze! Flóra teljes erejéből szorította a takaróját. Ebben Tánczos Eugénia nővér lesz segítségetekre, az ő szerető gondoskodására bízlak benneteket. Ő lesz a magisztrátok, hozzá bizalommal fordulhattok. Ő vezet majd be titeket a szerzetesi életbe. Ha kérdésetek van, bátran tegyétek fel neki. Nem, az nem lehet, hogy Eugénia nővér, ő még saját magát sem szereti, hogy bízhatnak pont rá? Most pedig ismételjétek utánam a szöveget: Én, (itt mondjátok a neveteket) szabadon, örömmel és szeretettel jöttem a Szent Magdolna Kongregációba, hogy Istent szolgáljam. Csatlakozni kívánok a közösséghez, hogy Istent és magamat egyre mélyebben megismerve tudjak szolgálni az Ő dicsőségére és a lelkek javára. Most pedig fogadjátok a keresztet, a rendünkhöz tartozás jelét. Flóra torka teljesen kiszáradt, ahogy megpróbálta ismételni a szavakat, úgy érezte, hogy a keresztt a nyakára tekeredve megfojtja. Ekkor ébredt fel zihálva. Sírt, hányt, majd visszafeküdt aludni.*

Debreczeny György

a verebet meg a verset

kollázs Tandori Dezső műveiből

hosszú álom végén
fehér vásznamról ma szabadságra mentem
ez a fel-nem-vevő gép
milyen anyagból készült?

mintha valakinek mondanám
lila fehér piros és rózsaszín menyecskéknek
(vagy csak egy kéknek?)
versek járkálnak éjszaka itt

a falevelek nyaralni mentek
próbálok valamit eldadogni
egy mondat módosulásait
véletlenségből tizenhat prelúdiumot

a kaputelefon-tudós
vagy egy jó regényíró most
lerajzolná nektek a verebet
meg a verset

amit már rég befejeztem

csak épp ez

kollázs Tandori Dezső verseiből

annyira semmi nem zajong és senki
csak épp ez
minek megyek megint elébe
tizennyolc éve írtam ilyesmit
míg a növényeimet locsoltam
mikor már rég bealkonyodtak
(a buszok s a faszor a gimnázium)

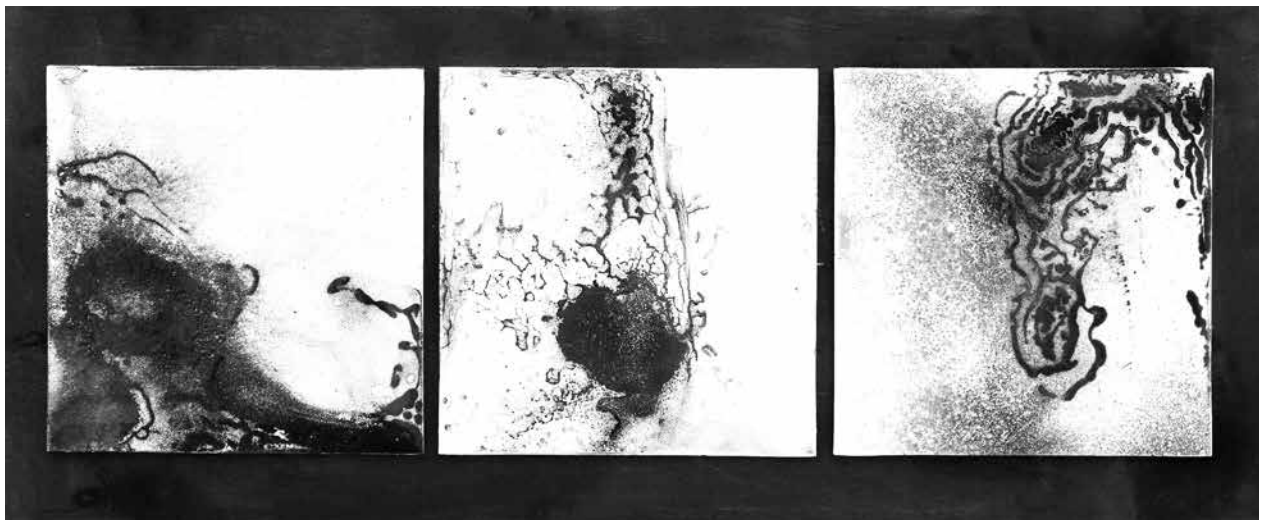
mi jön már megint elébem
elsősorban az ismeretlenek
a fehér virágos ág mikor hullni kezdett
de ne fejezzük be mégsem itt
nem zajong senki és semmi annyira
(vehetném a költészetet alanyira)
csak épp ez

írtam tizennyolc éve ilyesmit
mikor növényeim már rég
bealkonyodtak
a buszokat s a fasort locsoltam
elébe mentem a gimnáziumnak
annyira nem zajongott semmi és senki
(csak épp ez)

leképez ez a képtelenség
tizennyolc éve a buszok bealkonyodtak
elsősorban a növényeimet írtam
nem locsolt semmi és senki
megyek a fasor és a gimnázium elébe
csak épp ez
(ez itt ez a fehér virágos ág)

annyira zajong

KRAJCSOVITS MARGIT: „Örökkön háborog a tenger” – 2019

Simai Mihály

Mint aki

mint aki falból lép ki
s immár szabad
mint aki mindenén túl van
s most kezdi csak

mint aki elfelejt félni
hosszan mereng
s mikronjaival kiméri
a végtelent

Szindbád

A tünő part...az öböl...a Soha
megannyi szkülája s kharüdisza...

Öreg szívemben nem csitul a hév.
Az élet - tenger...hív és újra hív.

Hajóm, a vén, a viharvert, törött
megint teret kér...végtelen teret...!

Öt szó a roncsolt hajóorrba vésve:
- enyém a lét örök hullámverése!

Halálos csend

a Soha elvágta a madár torkát
halálos csend a dal halott
meg se tudtam köszönni még hogy voltál

és már én sem vagyok

A vonaton

Menetidő szerint 14.53-kor gördült ki a vonat a Nyugati pályaudvarról, rajta több száz étellel, több száz emberi sorssal. Voltak, akik egyedül utaztak, és a saját gondolataikkal birkóztak, voltak, akik másokkal utaztak, és mások gondolataival birkóztak. Mert utazás közben a gondolatok keresztül kasul járnak a vagonokat, mint a szabad elektronok. Röpködnek, összeütköznek, szétpattannak, küzdenek, szabadon szárnyalnak, sarokba szorulnak, könynyedén lebegnek, nehezen vánszorognak, egymást gyúrnak és formálják, aztán benyomulnak az emberi agyba, ami leírhatatlan küzdelem útján megpróbálja legyúrni őket. Akinek sikerül, az egészen friss marad az utazás végéig, de akinek nem sikerül, az kimerülten ül székében, és bambán, élőhalott módra bámul maga elé, várva a megváltást. Az utazás életet ad és életet vesz, mint minden a világban, ami mögött cselekvés van.

Dobogást hallok a hátam mögött. Nem, ez nem is dobogás, hanem a vonat zakatolása a síneken. Biztos, hogy zakatolás. A sín egy szakasza nem olyan egyenletes, mint amilyennek lennie kellene, és azért adja ezt a furcsa hangot. Különben is, egy dobogást nem is lehet ennyire erősen hallani a vonaton.

Jön a jegyvizsgálónő. Kéri a jegyeket. Az első két utasig jut a vagon végében, aztán a vonat megáll, és neki le kell szállnia. Megvárja, amíg az új utasok felszállnak, ellenőrzi, hogy becsuktak minden ajtót, azután jelez a mozdonyvezetőnek, hogy indulhat a vonat. Fellép a lépcsőre, még egyszer jobbra meg balra tekint, aztán becsukja maga mögött az ajtót, és folytatja a menetjegyek ellenőrzését. Eltelik öt, talán hat perc, fülemben Szerb Antal Utas és Holdvilágát meséli Kulka János, rendkívül nagy átéléssel, aztán hozzám fordul a jegyvizsgálónő, én kapkodva kikapcsolom a lejátszót, de mire sikerül elnémitanom a regényt, a vonat újból megáll, a jegyvizsgálónő elnézést kér, a vagon végébe szalad, leszáll, és újra elvégzi a rutinszerű feladatot. Utasok le, utasok fel, ajtók csukva, lépcsőre fel, szétnézni körültekintően, ajtó becsuk, sóhaj és jöhet a folytatás, vagyis én. A jegy már a kezemben. Elkéri, ráfirkant egy cikkcakkot, visszaadja és továbbmegy. Ennyi volt. Bekapcsolom a lejátszót, és ismét tuszkolom a fejembe a szépirodalom egy gyöngyszemét.

Nem hülyeség ez a hangoskönyv. Legalábbis vonaton nem. Ha olvasni kezdek, tíz-tizenöt oldal után elálmosodok és akkor annyi a történetnek. A hangoskönyv más. Itt is elálmosodok, sőt, el is alszok, de minden szót kristálytisztán hallok. Érdekes és furcsa élmény, de nagyon jó. Mivel a vonaton nem lehet teljes álomba zuhanni, így csak azt a félig-meddig alvás állapotát élem át, ebben az állapotban pedig tökéletesen hallható a fülemben duruzsoló hang, amelynek értelme is felfogható, közben pedig alszom. Hogy mire nem képes az emberi agy!

A regény utolsó fejezetét teljesen éber állapotban hallgatom. Amikor pont kerül az utolsó mondat végére, azt veszem észre, hogy bambán bámulom a tájat. Nem azért, mert elfáradtam, hanem pont azért, mert a gondolataim éber állapotomban elkezdtek tombolni fejemben. Nem csoda egy ilyen történet után.

Újra hallok magam mögött a dobogást. Rájövök, hogy induláskor megcsaltak az ösztöneim, és akkor is dobogást hallottam, nem pedig zakatolást. Idegesít. Most, hogy tudom, dobogásról van szó, amit egy ember idéz elő szándékosan, idegesít. Fújtat is hozzá. Meg beszél, jobban mondva duruzsol. Ilyeneket hallok tíz percenként, hogy vrzsuk épült frtánk, meg hogy megint grtulp az a klogratem. Ez is idegesít. Legalább beszélne érthetően. Mindeneset-

re arra jövök rá, hogy türelmetlen. Visszagondolok az indulás előtti percekre, amikor olyan hangosan telefonált valakivel, hogy szerintem a mozdonyvezető is simán hallott minden egyes szót. De ez nem véletlen. Aki öreg, az általában nem hall jól, ezért úgy kompenzálja ezt a csökkent érzékelését, hogy hangosabban beszél. A mögöttem lévő öreg is ezt tette. Azt újságolta kiabálva, hogy nyert egy ötezer forintos könyvutalványt. Szerencséje volt. Biztosan ezért dobog a lábával, fújtat és zsörtölődik egész úton. Alig várja, hogy a nyerevényét lobogtatva hazaérjen, és a családjának megmutassa az utalványt. Türelmetlen. Talán azt szokta meg az életében, hogy mindig mindent azonnal megkapott. Ha így volt, jó neki. Nekem legtöbbször a várakozás jutott. Várom kellett arra – több, mint tíz évet –, hogy egyetemre mehessek, és azt tanuljak, amit nagyon szeretek, várnom kellett arra – több, mint tizenöt évet –, hogy olyan munkahelyen dolgozhassak, amit szeretek, várnom kellett arra, hogy... Arra meg most is várok. Türelmesen. Mert a várakozás türelemre tanít.

Megint dobog és fújtat. Hé, öreg! – mondom neki magamban – Jó lenne, ha abbahagynád, aludnál egy nagyot, lenyugodnál, nem kapnál itt mögöttem szívinfarktust, és a családod is örülne, ha egy nyugodt mosolyt látna az arcodon, nem pedig ezt a türelmetlenségből kirobbanó dicsekvést.

Koncentrálnom kell! Utas és Holdvilág. Igen, a tájat fogom szemlélni, és megpróbálok minden látványt tudatosítani magamban.

Csupasz fák, a méretük és alakjuk alapján talán kőrisek. Néhány bokor a fák között, majd sorrendben ültetett fák, fenyők. Ebben teljesen biztos vagyok. A néhány sor után egy mező. Megpillantok egy nyulat. Ez felvillanyoz. Régen láttam már nyulat szabadon futkározni. A vonat robog. A nyúl után egy tanya kerül elé. Eléggé romos, teteje beesve, ablakai nincsenek. Lakatlan tanya. Néhány másodperccel odébb még egy tanya. Néhol foltokban friss vakolás látszik a falon. Bár egyáltalán nem biztos, hogy friss, csak a vonatból látszik annak. Lehet, hogy már nyár óta így áll. A gazda úgy volt vele, hogy mi a francért meszelje le fehérre, mikor a méz elfogyott. Venni meg nem fog, mert a tartalék a kannásra van félrerakva. A ház így is megvan, ő meg a kannás nélkül nehezen. Nem vesz meszet és kész.

Őzek. Őzet is régen láttam. Mennyi őz! Legalább hatot számolok. Nyugodtan legelnek a foltokban havas földön. Az őzek után nyulak. Újra. Itt valami nagy vonzerő lehet a közelben, hogy ennyi vad összegyűlt. Tizenkét nyúl! Az egyik lapul, a másik fülel, a harmadik fut, a negyedik ugrik egy nagyot, az ötödik rág valamit, talán egy zsenge hajtást, a hatodik mozdulatlanul ül, és nézi a vonatot, lehet, hogy engem is észrevett, amint figyelem őt, a hetedik hátat fordít, a nyolcadik kacsint egyet, a kilencedik kinyújtja a hátsó lábát, a tízedik kaparássza a földet, a tizenegyedik vakarózik, a tizenkettedik mosolyog. Tud egyáltalán mosolyogni egy nyúl? Nem tudom, de nem is érdekes. Az érdekes az, hogy mindezt képes voltam megfigyelni egy száguldó vonatból. Az utolsó képeket csak percekkel később dolgozta fel agyam, de ez éppen jó volt arra, hogy hosszú időre megfelekkezzem a mögöttem fújtató öregről. De amikor a nyulakat újra végigszámoltam, a fújtatás és a dörmögés sokkal intenzívebben tört elő, és ez sokkal intenzívebb dühkitörést eredményezett bennem. Kívülről nem látszott rajtam semmi, de belülről majd szétvetett az idegesség. A fene egye meg ezt a rohadék öreget, hogy nem tud nyugodni. Ráadásul még lelkiismeret-furdalásom is van amiatt, hogy szidalmazom. Nem valami illő dolog.

A legjobbkor jött, amikor a másik sorban, három üléssel mögöttem egy kisfiú hányni kezdett. Éppen akkor fordultam meg, hogy mozdulataimmal csillapítsam dühömet. Láttam a sugárt. Abba az ételdobozba hányt bele, amiből induláskor még ételt kanalizott. Egyből visszafordultam, előremeredtem és koncentráltam, hogy ne hányjam el magam. Ha valamit nem bírok, akkor ez az. Az öklendező hangokra úgy éreztem, hogy nekem is feljön az ebédem. Többször úgy volt, hogy abbahagyja a kissrác, de mindig jött egy újabb adag. A francba,

még ez is. Nem elég az öreg, most még azzal is küzdenem kell, hogy ne dobjam ki a taccsot. Kitartás, még tíz perc és begördül a vonat a végállomásra.

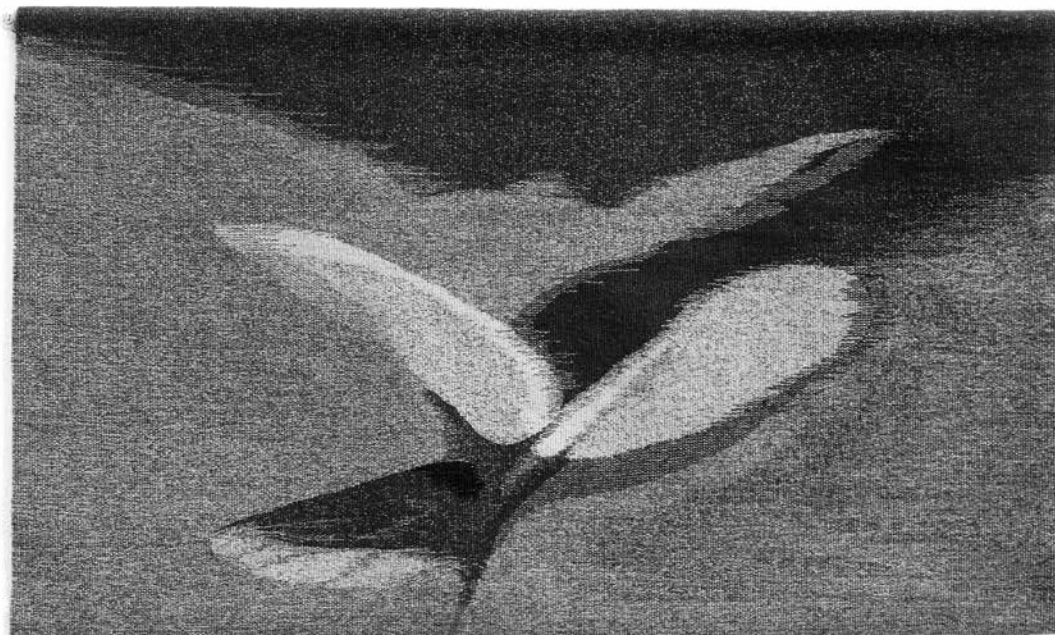
A hányás abbamaradt, az öreg kiment a vécére. A másik sorban előttem egy arab kinézetű húszas éveiben járó, egyetemista fiú ült. A telefonjával játszott. Te jó ég! Ez a krapek már akkor a telefonjával játszott, amikor felszálltam a vonatra. Nem akarom elhinni, hogy két és fél órán keresztül nyomta a több ezer hülye játék egyikét, ahelyett, hogy olvasott volna, vagy a tájat szemlélte volna, vagy ő is bosszankodott volna az öregem. Valamit megérezhetett a fickó, mert letette telefonját és kinézett az ablakon. Na, hallod, most már cseszheted! A kinti szürkület miatt más csak a vonat belseje tükröződött az ablaküvegen. Úgy kell neked! Nem láthatod az őzeket meg a nyulakat. Bár szerintem rohadtul nem érdekelte, hogy lát-e őzet vagy nyulat. Olyan feje volt, hogy biztosan nem érdekelte. Egy ilyen fejet csak a virtuális világ tud lázba hozni. Seggfej!

Mindenki elkezd öltözni. Sokan egészen kimennek a vagon ajtajáig, ott várják, hogy megálljon a vonat. Jön a jegyvizsgálónő. Az anyuka, akinek a fia egy egész ételdoboznyit hányt, megszólítja, és illedelmesen elmondja a fiával történt balesetet. A jegyvizsgálónő higgadtan nyugtázza az esetet, majd továbbmegy.

A vonat lassít. Fékez, még jobban fékez, még jobban fékez, lassul, lassul, lassul, megáll. Én is elindulok az ajtó felé. Friss és fásult arcokat látok. Én vajon milyen lehetek? Frissnek nem érzem magam, de fásultnak sem. Ahhoz túlságosan kihozott az öreg a sodromból.

Az utolsó mondat, ami a lépcsőről lelépve megüti a fülem: Vince, a doboz hányást ne hogy itt hagyjuk.

VÁSÁRHELYI KATA: Kereszteződés (Transitus) – 2019

Karkó Ádám

Cserebogár

Mátyásunk fenn száll a magasban, csillog az égen,
kis rovarunk elhull, élete, vére kifolyt.
Otthona mára a föld lett, ajtaja zárva marad már,
újra kaszált a halál: hulla kezében a test.

Csupaszon

Olcsó, zöld melegítő most eladó butikunkban,
zoknijaink feketék, külhoni kínai mind.
Egyszer moshatom őket, nincs több kapszula nálam,
mindegyik összemegy és sírok a gép tetején.

Lázadók vagyunk

Orbán János Dénes sorára

1956 emlékére

Távolról fölöttébb imádtam,
mikor puskazaj hallatszott
Pest utcái felől, kinn álltam
a budai rakparton – füst látszott,
néha lázadók integettek –
mi maradt más e nincstelennek?
a lázadás, ennyi csupán;
én voltam a főhős a lírai tusán;
én néztem Nagy Imrét, osztottam
pontokkal megtelt lapokat,
voltam Maléter-katona,
a Corvin-negyedben orromban
éreztem, amint meghalunk –
mi mindannyian lázadók,
lázadók vagyunk.

A felfordult világ

Egyszer aztán a felnőttek azt mondták, hogy elég volt. De ők nem a mi felnőttjeink voltak, hanem mások. Régen ők mind együtt alkották a *felnőtséget*, de azóta valamiért egymás ellen fordultak. Én még kicsi voltam, és ezt nem nagyon értettem. Azt tudom, hogy anyáék-
kal egy ideje a szomszédnál laktunk. Vendéglátónk tanár volt a gimnáziumban. Nagybajszú és még nagyobb szívű ember. Sokáig éltünk ott, s amikor jöttek azok a másiak, akkor el kellett rejtőznünk. Oda, ahova a furcsa könyveket vitte le a tanár úr, mondjuk azokat még aligha értettem. Néha a címük elolvasásába is belefáradt a szemem. Azt mondta akkor, hogy nem is minddel ért egyet, de elégetni ezeket akkor se hagyja, mert a történelmünk része. A lépcső lefelé olyan fura volt. Mindig azt játszottuk a gyerekekkel a pincében, hogy mi fejjel lefelé járunk, hogy a mennyezet a padló és a padló a mennyezet. Sokat bolondoztunk így, s csak akkor rezzentünk össze, mikor durván kiabáltak, vagy trappoltak odafenn, esetleg megremegtek a falak. De ez a játék segített. A mi kis felfordított világunk, ahol a fehér fekete volt, és lenn volt a fenn.

Így játszottunk akkor is, amikor feltörték a bejárati ajtót. Lövések dördültek – csak utólag tudtam meg, hogy azok voltak –, trappoltak a bakancsok és mindenki kiabált. Eltolhatták a lejáróról az ódon szekrényt, ami elrejtett minket, és lejöttek a sötétbe, hozzánk. Kintről a hideg széllel együtt jöttek be, a koratavas és vér illatával keveredve. S mi ott vártuk őket a csendben.

Döbbsen figyeltek bennünket, mert ahol mi éltünk, ott már a fenn volt a lenn, és a fekete volt a fehér. Kifordult a világ a sarkaiból, ahol már mi voltunk a hatalmasok, ők pedig a gyermekek. Hiába rúgkapáltak, ugyanúgy nyeltük el őket, mint ahogy odafenn, a furcsa lépcsőn túl ők tették volna velünk. Hiszen idelelenn felfordult a világ... Bár, ki tudja? Lehet, hogy odafenn.

Az óságitó

Egy olyan világba tartunk, ahol Európa úgy döntött, hogy nem kér az amerikai rohanásból, így inkább a lassú megfontolt haladás útjára lép. Meg kell vallanom, számomra, mint sok kontinenst megjárt újságíró számára, megdöbbentő volt, hogy az egyik legfejlettebb föld-részre hajóval kellett, hogy megérkezzek. Európa fellett még repülő se haladhat át az égen. Nagyon furcsa... a zaj- és ózonszennyezésre hivatkoznak.

Megérkezésemkor az óvilágba rögtön a kikötői személyzet képesített el. A lehető leg-
udvariasabban fogadtak minket, a vámosok és a matrózok egyaránt. Mifelénk az előbbieket indiszkrét, ám faragatlan fráterek, míg utóbbiak egyszerű bunkók. Az utcákat róva, alulöl-
tözöttnek éreztem magam, bár ezt senki nem érezte velem. Még a legszegényebb ember is tiszta volt, ápolt, és nyakkendőt kötött az ingéhez. El se hittem, mikor egyikük aprót kért olyan egyetemi modorral, ami nálunk, már a médiából és a tudományos világból, pláne a politikából teljesen kikopott.

Betértem egy kávéházba. A sarokban hölgyek cigarettáztak és urak pipáztak kellemes csevej mellett. Velük átellenben, kényelmes fotelokban újságokat olvastak. Ez, mint szak-
mabelit, igen felvillanyozott, így fogtam magam, és a pincér segítségével elfoglaltam a közelükben egy fotelt. Tényleg kényelmes volt, ülőgumóim teljes élvezettel helyezkedtek el

benne. Ám az újságot magamnak kellett kiválasztani, így az állványhoz léptem. Csodás mestermunka volt. El se hittem volna, hogy egy utcasarki vendéglátó egység ilyen megengedhet magának. Valamennyi tartó faragott volt, a maga kis hibájával, de teljességével. A pincér szavai győztek meg, hogy mind egy idős mester keze munkáját dicséri.

– Nincsenek is bútorgyártó nagyvállalatok? – hüledeztem.

– Nincsenek, uram – mondta a pincér olyan birka nyugalommal, amit még ezelőtt sosem tapasztaltam. Szinte kisajátítottam magamnak ezt a fiatalembert, ő pedig zokszó nélkül megválaszolt minden kérdésemre. Végül elengedtem, és visszatértem az újságokhoz, amelyek – mint kiderült – nem is azok voltak. Ezt a címet hordák a főcím felett: Óság. Tehát olyan, mint az újság csak régi, gondoltam csalhatatlan logikámmal, és egy nálunk megszokott vastagságú magazint megcsippentettem. De több akart jönni. Kiderült, hogy a több az csupán egy, de a miénknél sokszorta terjedelmesebb és töményebb. Mintha egy regényt olvasnék, – zuppantam vissza a fotelbe. Minden cikknek volt egy-egy bőséges elemzése az adott politikai párt, vélemény, kutatási irányzat képviselőjétől. Szinte beleszédültem, mire egy-egy cikk végére értem. Ami különösen furá volt, az az összegzés, ami tényleges írói teljesítmény volt, ám érzelemmentes és pártatlan tudott maradni. Hihetetlen, hogy csupán tárgyas tények és érvelések mentén közölnek valamit egy újságban, azaz óságban minden felbujtási, befolyásolási szándék nélkül. A fejem szinte zsongott, mikor kiléptem az utcára.

Hiába érkeztem egy nagyvárosba, nagy volt a nyugalom. Az emberek andalogtak, halkán csevegtek, és a levegő olyan tiszta volt, mint nálunk vidéken sem. A másik, ami furá volt, a csend, a madárének, a szél susogása. Sehol se hallani szitkozódást, vagy a dugókban káromkodó taxisok kiabálását. Apropos dugók. Az sem volt, de autó is alig. Főleg lovak vagy elektromos autók jártak. Hihetetlennek tűnt, hogy hagyomány és fejlődés ennyire megfér egymás mellett.

Betértem egy parkba, ahol egy padon elhelyezkedtem egy apa és fia mellett. Nem tették szóvá, ám szemükben egy pillanatra mintha megcsillant volna az ellenszenv, hogy megzavarom őket, de csak nem érte el provokációm a célját. Hátrahajtottam a fejem, és bámultam a felhőket. Hihetetlen kék volt az ég. A tavasz illata megtöltötte a tüdőmet, és fülem elkapta az atyai beszélgetést. Hosszasan ecsetelte fiának, hogy illik beszélni egy hölgygel, pontosabban egy lánnyal, akit először kíván elhívni randevúra hosszú levelezés után. – Micsoda? Hosszú, és levelezés? Nálunk felmennek az Internetes húspiacra, jobbra vagy balra húzzák egymást, és lesz, ami lesz. Pláne levél! Sokan nem is tudnak írni! Felpattantam a padról és körülnéztem. Senki nem telefonozott. Mindenki élvezte a tavaszt, a napsütést, a sétát, a másik társaságát. Egy pár piknikezett a fűben. Egy család sétált el mellettem. Nagyon meglepő volt ez is: a családok legtöbb esetben két gyerekkel jártak. Ezzel azonban már nem törődtem. Fülest kaptam arról ugyanis, hogy ki van valahová függesztve a teljes törvénykezdése az országnak.

Ennek a felkutatására indultam, mikor egy kisebb tömegbe ütköztem. Végre valami izgalom! Úgy tűnik, mégis baj van a paradicsomban! Nagyot kellett csalódnom. Rohamrendőrök helyett az ellenzék érkezett meg, és megbeszélték a vitás kérdéseket. Mindenki hajlandó volt engedni a saját álláspontjából, és közös megegyezés jött létre. Ott helyben meg is fogalmazták a közös véleményüket, amivel elmentek a képviselőhöz. Szívesen követtem volna tovább a törvényjavaslat-módosítás útját, de hogy megtehessem, nekem is óságíróvá kellett lennem...

Végh Attila

Transzbeton

A régi ház helyén irodaház nőtt.
Alatta van egész gyerekkorom.
Megteríték a beépített kertben,
a kisasztalon - mit nekem beton!

Olajozott az irodaházi élet:
rabszolgahad indul a büfébe.
S hogy a mélygarázs alatt élek,
a betonon túl nem venni észre.

A családdal fénysonkát reggelizünk.
Tejeskávénk az irodán átfő.
A gipszkartonból fakad teavizünk,
zöldségünk a vezér asztalán nő.

Vagy mi nem létezőnk, vagy ők nincsenek.
Válassz, milyen valóságot hiszel.
Odafönt az érzést sarkos panelek
terelgetik: beérni ennyivel.

A mi életünk itt, a láthatatlanban
mégis az ő szívükbe nyilall.
Elszédül, megremeg a betonkatlan,
de a rend helyreáll, nincs semmi baj.

„Biztos leesett a vércukrom kissé”.
S felejtik a múltó rosszulétet.
Dolgoznak tovább, működik a klisé.
Röfögnek a kávéfőző gépek.

Mi látjuk őket, de nem érdekelnek.
Beszélgetünk még reggeli után.
A régi kert fái jövőt lehelnek.
Izzik a reggel. Száz tonna urán.

Halmi Tibor

Az őstulok árnyékában

A Hitler Jurassic Parkja című dokumentumfilm hatására

Végül Göring arcát
megették a zsidók,
és a germán szellem
őstuloknak csúfolt marháiból
három napon át lakmározott
a frissen megalakult
ENSZ-főtitkárság.
A birodalmi vadász
kedvenc zoológusának
feljegyzéseit pedig,
amikből ezek a szűk terpeszű,
szürkemarhák szarvait idéző,
negyedrészt spanyol
és harmadrészt afrikai
keverékek lettek,
szétszórták bosszúból
a bialowiezai erdő
legnagyobb érintetlen területén,
és a békenapok
tétova búze lengte be
a tájat. Ez irányított csend volt.
Minden nép a lengyelek
visszailleszkedését és
térdre boruló, óvatos alázatát figyelte,
ahogy elvadult fák
gyökereiben botladozva,
beszélő mohák telepein
átbukfencezve
mind bentebb és bentebb
haladtak az erdőben.
Féltek a megmozduló ágaktól,
amik a félhomályban
táncoló szarvaknak tűntek,
és fülükben ott csengett még a
nehéz paták villámdörgése,
a háború idejéről
önnön visszafojtott suttogásuk.
És zubbonyszínű ég alatt
gyalogoltak, a felhők ólomból,

tudták, hogy elvárják tőlük
az igyekezetet, hogy
termőföldre kell bukkanniuk
a rémfák ágai mögött,
hogy be kell bizonyítaniuk,
a tagolódás rendje
visszaállítható, az avar-,
cserje- és lombkoronaszint összebújik
megint, régi ölelésben.
És ezek a visszarendeződők
a nap korongját fogták be
ekéik elé, délelőttjük ezüst-,
délutánjuk bronzkeménység,
mikor pedig a vörösréz
színe halványan megkente az eget,
kunyhóikba tértek családjukhoz,
ahol eltompultak az
otthon melegétől, és póztalanul
száraz álomba sülyedtek.
Ez a kevélység kora?
– összeszorított kézzel társalogtak,
gyakorolva a felejtést, de
sűrűn hátat fordítva egymásnak,
Ez a béke szelíd utópiája?
– ami megnyilvánult a
lekvárkészítésben, az összeboruló,
ölelkező sétában,
Ez az öröm ideje?
– mintha szívük ökölnyi terében
mgbújna valami titok,
mondjuk életálmuk
finomabb gesztenyéje
vagy a diónyira préselt titoktudó,
a sötét ördög maga,
amit már mindig rejtteni kell.
És a vasárnapok voltak
a legnehezebbek, amikor
nem dolgoztak. Az ebédlőasztalnál,
bőrüket tépkedve hallgatták
a béke csendjét, csak
a kakukkos falióra csilingelt
zöld madárhangon,
vizet dadogott a csap, és
recsegték, ropogtak a bútorok
görbe kecskelábai.

Falusi Márton

Zuglischer Manó és a flasztercsőrű égivándorok

Jó néha nem gondolni Zuglischerre,
a harminc év feletti férfiak
melankóliáját röpteti ablakán,
örül, hogy kis időre elfelejtheti,
amit feltehetően róla gondolok.
Belgium hivatalos madara,
a vörös vércse másik szarkafészket
sajátít ki romos homlokzatunk
ereszalján tavaszról tavaszra –
így vándorol, foglal el önkényesen
szomszédos fákat a tavasz, fáról fára
terjeszkedve a Városligetet,
majd a várost, kitérve az ottlakókat:
nélküle Budapest pusztá otthon
Zuglischer Manó vak szemcsöppjében,
a tavasz város nélkül pusztán a vágy,
a forradalmi ellenállás tiszta helye.
Oda vinné szívét Zuglischer,
ha illethetem anakronizmussal,
hol valami éreznivaló van.
Ki ő, kérdi tőle a bölcselő,
de csak hogy elbizonytalanítsa,
ha Isten közé és a tett közé
a bűnt helyezi gyöngéden, a helyet
suvasztja el kor- és sírrétegek
észrevétlen váltakoztatása,
hová valósi a mibenléte?
Futógépen lába, rádióban
hangja észszerűen sem tartozhat
hozzá, hát még teljes valójában,
egyikben sincsen ugyanis *benne*,
belülről vagy *kívülről* nyugtázza,
milyen hibákat vét: orra helyett
szájon át kapkodja a levegőt,
egyenetlen légzése csak *legel*,
gyomorsav rakódik hangszálára,
beszéde elcsuklik, s ahogy szúrás
jelentkezik oldalában, nem bűg,
hanem hörög a mikrofonmembrán.

Tudja, mégsem teszi a kívánatosat,
akkor sem, ha céljáért megfeszül,
összevész mással, s amit kiejtett,
visszafogná, mikor kiejtendő,
mégis kicsúszik, mint pályáivén
korlátnak csapódó bowlinggolyó.
Gyerekkorában húspogácsaképű
*Habsburg*erek itták első szavait,
dupla Big Mac nyeli el az utolsókat.
Szívesen vegyült anyanyelvébe,
jóízűen belehabarodott,
fölordódott, nem született fia,
ki a tányér szélére kotorná.
Hugo Boss dámái fel-alá slattyognak
Budán, miattuk ég Miasszonyunk
párizsi orcája, nem pirosítótól.
Michael Kors megkéri kezüket, vállukat
lehúzza, Zuglischer csipetnyi magánya
nem több, mint a ki- és megvetnivalójuk.
Hiába vásárolt lakást Istvánmezőn,
kedélymentesített szerelmi viszonyok
költöztetik át festetlen szempárokba.
Macska cserkész be járdára toccsant
vércsetojást, vén dolmányos varjú
hajlott gerince ha törik, ha szakad,
nem bírja a Marek József sarkán
hagyni fokhagymás lángosát, mit nemrég
azért hajítottak le a tápláléklánc
csúcsáról, hogy zöld királlyal nyisson
ultiparti a Stadion sörözőben.
Elmélázik Manó, milyen volna
jógázó golyákat lesni, fecskéfészek
vészkijáratán kikandikáló
fiókat, ám aligha hihetjük,
hogy a tájmadarak területi
követelései emberségesebbek
flasztercsőrű égivándorainkénál.
Védett vesztesek, akár a kisebbségek,
törvénylik örök alávetettség,
jogba rántja le a gyámoltalant,
az erősebb kutya elve kerekedik
felül szemétdombi nejlontornádóként.
Zuglischer sem civilizálódhat,
lelkét derűlátó jóslatok szerint,
legjobb esetben is múzeumi
terem légkörébe fogja belehelni,
elnevezik róla áporodott
légkörét, okulásul kiállítják.

Társkereső szoba-konyhák bandzsítanak,
spiccesen horkoló gégefőket
nyitnak össze kereszthuzatokkal.
Cédéromanizált egészségnomádok
tekerik föl futóköreiket,
lázig szöktetik a higanyszálat,
csak hogy a hőmérőtok hűlt helyén
többé ne melegedjék az idő.

Válogatás a 2019-es Slamtábor líraműhelyén részt vevő szerzők verseiből

Palotás Zsuzsi

Kinőtt vonzások

Nem érzem hova, de rám pakoltak,
bezártak, és most valamerre dökögök
egy kamionnyi lomtalanított bútorral együtt.

Pedig pontosan emlékszem, ahogy
szabályos téglalapot rajzoltam magam köré,
hogy biztonságban legyek, mégis

ellentétes pólusok dörömbölnek az ajtón,
a derékszögek már az ürességet ölelik.

Az egyik asztalnak radírszaga van,
felsértette valami a tenyeremet,
de én mégis azon gondolkozom, mit jelent
feleslegesnek lenni,

és miért nem gyűjtik gyakrabban össze
a fémhulladékot a tengerekből.

Lehet, hogy találnának ott olyan bicikli-
vagy horgászszék vázakat, amikbe bele illenék.

Kinőttem a határait, de félek újakat
keresni. Inkább hagyom újrahasznosítani magam.

Hatos Fanni

Parallel

Jól áll nekünk ez a közös égbolt.
Betakar a csillagképed, az esthajnal a párna.
Csak az utolsó negyedben alszol mellettem,
mikor a Föld- Hold- Nap rendszer pontosan
derékszöget zár be,
árnyékod 90 fokban ölel át.
Kicsit messzebb a napnyugtával
futok versenyt minden este,
mindig mindketten veszítünk.
Nekem az alvópólóm is gyászruha,
rajta giccses díszek a gombok,
csillaghulláskor vetkőzünk ki magunkból.
Megérinthetetlen vagy, Te mégis mozdulatok nélkül érsz hozzám.
Nem ijeszt meg a végtelenséged, hiszen úr van bennem is,
bennem vagy, belőled vagyok.
Pedig mindig magunknak mondunk ellen,
és mégis
így élünk egymásban:
szakadatlan paralellben

Horváth Florencia

Margit

Emlékszem, zománcos pohárból ittad a kávé és újságot olvastál,
persze csak a szalagcímekre volt időd.
Nyüstöltelek, hogy játszsz velem, meg hogy „ezt nézd!”
És te mindig odafigyeltél, ha kértem.
Nem mondtam elégszer, talán ki se mutattam,
de tudod, az ember mindig utólag okos,
jobban kellett volna.

Emlékszem, az első telefonom gombos Nokia volt
– még keresztanyámék vették talán a születésnapomra –
de már lehetett vele kamerázni.
Csináltam rólad egy képet a telimágnesezett hűtő előtt
és bár tönkrement, a képeket sem lehetett megmenteni,
ezt az egyet őrzöm valahol az atomjaim mélyén.
Ritkán jut csak eszembe, de minden egyes pixelét
pontosan fel tudom idézni akármikor.
Álltál a zöld, háromnegyedes ujjú bársony blúzodban
a zöld járólappal lerakott nappaliban, és mosolyogtál,
pedig alapvetően nem szeretted, ha fotóztak.
Azt hitted, kevésbé, mert nem voltál túl engedékeny,
pedig elhihetted volna, hogy mindennél jobban.

Emlékszem, mikor értem jöttél délutánonként az óvodába,
elmentünk a Platónba
– akkor még lehetett ott fagyit kapni –
és vettél nekem édes-, magadnak meg sima tölcsért aprópénzért,
azt rágcsáltuk, amíg hazaértünk.
Meg a parkra is, ami nem volt túl nagy, de tele volt fákkal,
nekem kicsiként valóságos labirintusnak tűnt.
Az most tér, kőtenger. Pedig voltak benn asztalok-padok,
az öregek azokon kártyázzak.
Most már nincs hol, lehet, ők sincsenek.

Nem jutsz gyakran eszembe,
kivéve, mikor mindennap átmegyek azon a téren,
meg ha nagy ritkán édestölcsérből eszem a fagyilaltot.
És nem látlak máskor, csak akárhányszor tükörbe nézek.

v. Arnold Enslin 1842.

DEÁK ANTAL

Arnold Enslin litográfiája a felravatalozott Deák Antalról

Molnár András

*Deák Antal halála, temetése és emlékezete*¹

Közismert, hogy a Zala megye országgyűlési követi tisztségéről 1833 tavaszán leköszönő, s a vármegyei hivatalviseléstől, aktív politizálástól végleg visszavonuló, Kehidán – öccsével, Deák Ferencsel együtt – agglégényként élő Deák Antal alkalmanként ugyan továbbra is megjelent a zalai megyegyűléseken, és néha-néha hallatta is a hangját, ám korábbi befolyását, irányító szerepét elveszítette. Élete utolsó évtizedének mindennapjait leginkább a Deák-família közös gazdálkodásának közvetlen irányítása, a gazdaság folyamatos, személyes felügyelete, valamint a családi és baráti kapcsolatok ápolása töltötte ki.²

¹ Részlet a kiemelkedő zalai közéleti személyiség, Deák Antal készülő életrajzából. Deák Ferenc bátyja, nevelője és erkölcsi példaképe 1809-től alszolgabíró, 1817-től 1821-ig főszolgabíró volt Zala megye Kapornaki járásában, majd 1828-tól 1831-ig a vármegye első alispáni tisztségét töltötte be. Zala országgyűlési követeként vett részt az 1825–1827, 1830. és 1832–1836. évi pozsonyi diétán (utóbbin csak 1833 áprilisáig), ahol az úgynevezett „rendi-sérelmi ellenzék” meghatározó egyéniségei közé tartozott.

² Ferenczi Zoltán: Deák élete. Budapest, 1904. 1. köt.; Deák Gáborné: Adatok Deák Antal politikai pályafutásához. In: Zalai történeti tanulmányok 1994. (Zalai Gyűjtemény 35.) (Szerk. Bilkei Irén) Zalaegerszeg, 1994. 183–201. p.; Molnár András: A fiatal Deák Ferenc. A felkészülés és a zalai pályakezdet évei 1803–1833. Budapest, 2003.; Pálmány Béla: A reformkori magyar országgyűlések történeti almanachja 1825–1848. Budapest, 2011. 1. köt. 870–871. p.

Deák Antal Kehidáról, 1842. május 28-án, Oszterhueber Józsefnek írta az utolsó ismert levelét. Ebben többek között – húga, Nemeskéri Kiss Józsefné Deák Jozefa zalai utazása, valamint különféle sőtöri birtokügyek mellett – arról tájékoztatta sógorát, hogy aznap Keszthelyen járt, ahonnan a Pestre induló kereskedőktől küldött levelet a fővárosban tartózkodó öccsének. Levelében arra is ígéretet tett, hogy június 1-jén fel fogja keresni Pusztaszentlászlón Oszterhueber Józsefet, valamint annak gyengélkedő feleségét, Deák Klárát. Deák Antal ekkor még elsősorban lábadozó testvére, Klára egészségéért aggódott: „Már most csak vigyázzon magára, mert ilyenkor minden gyógyuló beteg önmaga magának orvosa; mértékletes étel és meg nem hűtés legyenek fő gondjai!”³

Nem tudjuk, hogy Deák Antal, ígéretét beváltva, ellátogatott-e június 1-jén Pusztaszentlászlóra, azt azonban igen, hogy alig két héttel később, június 13-án Balatonedericsen, unokahúgánál, Nemeskéri Kiss Emmánál, Nedeczky Lajos volt főszolgabíró özvegyének családjánál ünnepelte a névnapját. Előfordulhat, hogy az ott elfogyasztott ünnepi ételek ártottak meg neki, mert a következő napokban ismét kiújultak, s végzetessé váltak gyomorproblémái, amelyek már ifjúkora, győri joghallgatói éve (1805–1807) óta vissza-visszatérve gyötörték. Fennjáró beteg volt, még június 18-án, szombaton is fenn volt, s valószínűleg vasárnap esett ágynak.⁴

Hétfőn, június 20-án kezdődött Zalaegerszegen Zala vármegye tisztségviselőinek kisgyűlése, amelyre a Helytartótanács leiratainak felolvasása közben érkezett a hír, hogy Kehidán haldoklik Deák Antal. A kisgyűlésen jelenlévő Oszterhueber József, valamint Csány Elek, a Kapornaki járás főszolgabírója azonnal Kehidára indultak, de már útközben találkoztak a megye főorvosával, Smalkovits Mihállyal – Deák Ferenc egykori, pápai iskolatársával –, aki fájdalommal közölte velük, hogy nem tudott segíteni a betegen, és Deák Antal életének 54. évében, 1842. június 20-án reggel fél tízkor elhunyt.⁵ A kehidai római katolikus plébánia halotti anyakönyve – és az egykorú sajtótudósítások többsége is – a gyomorgörcsöt, míg a testvérei által közzétett gyászjelentés a bélgyulladás jelölte meg a halál okaként.⁶

Mielőtt Zala vármegye kisgyűlése másnap, június 21-én folytatódott volna, az elnöklő Kerkapoly István első alispán – a megboldogult korábbi országgyűlési követ társa – felolvasta Csány László táblabíró, alsócsányi birtokszomszéd levelét, melyből a jelenlévők értesülhettek egykori, köztisztviselőként álló alispánjuk és követük haláláról. A kisgyűlés az alispán javaslatára szóban, jegyzőkönyvön kívül intézkedett Deák Antal június 23-án tartandó temetésének rendjéről, valamint arról, hogy a soron következő vármegyei közgyűlés alkalmával, augusztus 8-án, ünnepélyes gyászistentisztelettel vesznek búcsút az elhunyttól, illetve méltatják annak maradandó érdemeit.⁷

³ Országgyűlési Könyvtár Magyar Parlamenti Gyűjtemény. Deák Antal levelei: [bizalmas országgyűlési tudósítások Pozsonyból 1825–1832-ig sógorához (Tarányi-Oszterhueber Józsefhez) és testvéréhez Deák Ferenchez] / Deák Antal. - Pozsony: szerző, 1825–1833. - 4 doboz (138 levél); 41x26 cm. - (Magyar történeti forrásanyag; 4. fasciculus.) Leltári száma: OGY: 918.747:1–4. Deák Antal levele Oszterhueber Józsefhez, Kehida, 1842. május 28. 1–2. p.

⁴ Világ 1842. július 2. (53. sz.) 435. p.

⁵ Világ 1842. július 2. (53. sz.) 435. p.

⁶ Magyar Nemzeti Levéltár Zala Megyei Levéltára (a továbbiakban: MNL ZML) Egyházi anyakönyvek másodpéldányai. A kehidai római katolikus plébánia halotti anyakönyve, 1842.; Kisfaludy Sándor Könyvtár, Művelődési Központ és Emlékház, Sümeg. Deák Antal nyomtatott gyászjelentése, Kehida, 1842. június 14. (Másolatáért Miklósi-Sikes Csabának tartozom köszönettel!) Vö. Ferenczi Zoltán i. m. I. köt. 19. p.; Eötvös Károly: Deák Ferencz és családja. Budapest, [1905.] 1. köt. 36. p.

⁷ Világ 1842. július 2. (53. sz.) 435. p.

Az 1841 novemberétől 1843 márciusáig az országgyűlés által delegált büntetőjogi választmány tagjaként Pesten tartózkodó, s az új büntetőkódex kidolgozásában oroszlánrészt vállaló Deák Ferencet Csány László már június 20-án értesítette gyorsposta útján a bátyja haláláról. A császári titkosrendőrség besúgóinak értesülése szerint Deák a hírt véve azonnal barátjához és politikai harcostársához, Klauzál Gábor volt csongrádi követhoz sietett, ám a fájdalomtól alig tudott szóhoz jutni, mert e haláleset által nemcsak a testvérét, hanem a legbensőbb barátját is elveszítette.⁸ Később maga Deák Ferenc is hasonlóképpen vallott Antalhoz fűződő kapcsolatáról: „Szegény bátyámnak halála reám súlyos csapás volt; ő nékem atyám, testvérem, barátom volt, s még most sem vagyok képes megfogni azon gondolatot, hogy őt elvesztettem. Ébren és álmaimban élőnek hiszem őtet gyakran, s csak nehezen tudok ébredni a keserű valóságra.” Széchenyi István gróf június 22-én jegyezte fel naplójában, miszerint Deák Ferenc elutazott Pestről,⁹ egy korabeli sajtótudósításból pedig tudjuk, hogy a temetés napján, június 23-án délelőtt 11 órakor érkezett haza, Kehidára.¹⁰

Az egykorú hírlapok általában a köztiszteletben álló Deák Ferenc fájaldalmában, gyászában osztozva tették közzé bátyja halálhírét. A sort június 22-én a konzervatív Világ kezdte. Ennek egyik szerkesztője a zalai származású váltótörvényszéki ülnök, Császár Ferenc volt,¹¹ ezért elképzelhető, hogy Császár fogalmazta meg Deák Antal nekrológját, mely az elhunyt érenyeiről szólva arról is megemlékezett, hogy ő nevelte fel kiváló öccsét, Ferencet.¹² Temetése napján, június 23-án jelent meg a gyász hír a Kossuth Lajos szerkesztette liberális Pesti Hírlap hasábjain. A Kossuth által írt rövid méltatás felidézte a szilárd lelkű hazafi alispáni és követi tisztségében szerzett érdemeit, utalt az öccséhez fűződő „ritka szép testvéri” viszonyára, s arra is, hogy szerénységéből nem fogadta el a királyi tanácsosi címet.¹³ Csertán Sándor táblabíró, uradalmi ügyész, a zalai liberális ellenzék egyik mérsékeltebb hangadója a temetés másnapján papírra vetett, és a Pesti Hírlapban július 3-án közzétett cikkében alaposabban jellemezte, s erkölcsi példaképül állította az olvasók elé Deák Antal kivételes személyiségét, önzetlen hazafiságát, szilárd jellemét.¹⁴

A konzervatív Nemzeti Ujság június 25-ei száma még csupán egyetlen mondatot közölt Deák Antal haláláról,¹⁵ közel két hónappal később, az augusztus 8-ai Zala megyei közgyűlésről beszámoló, augusztus 20-án megjelent tudósítás ismeretlen szerzője azonban már részletesebben jellemezte az elhunytat és méltatta annak érdemeit. Deák Antalt „szilárd lelkületű, kevés, de nyomós beszédű, honja s az emberiség iránt hő szívű, barátságos, egyenes, igaz, [...] derék magyar embernek” mutatta be, aki szolgabíróként és alispánként

⁸ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. Magyar kancelláriai levéltár. Informationsprotocolle der Ungarisch-Siebenbürgischen Sektion. 1842. július 1. (51. ülés) 6. p.

⁹ Gróf Széchenyi István naplói. (Szerkesztette és bevezetéssel ellátta Viszota Gyula) Budapest, 1937. 5. köt. 609. p.

¹⁰ Világ 1842. július 2. (53. sz.) 435. p. Nem felel tehát meg a valóságnak Ferenczi Zoltán állítása (i. m. I. köt. 361. p.), mely szerint „Deák a betegség hírére sietett bátyja betegágyához; de az ő és Klára nővére önfeláldozó ápolása hiában való volt.” (Deák nővére, a betegségéből alig felépült, Pusztaszentlászlón lábadozó Klára sem lehetett jelen Kehidán Antal betegágyánál, annál is inkább, mivel a végzetes betegség gyors lefolyású volt.)

¹¹ Molnár András: A „fontolva haladó” Császár Ferenc. Egy konzervatív publicista a politika sodrában (1840–1847). In: Századok 2009. 3. sz. 638–644. p.

¹² Világ 1842. június 22. (50. sz.) 406. p.

¹³ Pesti Hírlap 1842. június 23. (154. sz.) 441. p. Vö. Pálmány Béla i. m. 1. köt. 871. p.

¹⁴ Pesti Hírlap 1842. július 3. (157. sz.) 466. p. Idézi: Deák Gáborné i. m. 200. p.

¹⁵ Nemzeti Ujság 1842. június 25. (51. sz.) 202. p.

A kehidai temetőkápolna, a Deák család sírboltja

is példás pontossággal és igazságszeretettel szolgálta megyéjét. Országgyűlési követként egyaránt kivívta hazája és királya elismerését, mindkettőt egyformán szerette, és mivel meggyőződése szerint szolgálataival csak hazafias kötelességét teljesítette, nem fogadta el a királyi tanácsosi kinevezést. Zalában az „alkotmányos szabadelműek” táborához tartozott, vezérelve a magyar nemesi szabadság fenntartása és az alkotmány (kora kívánalmainak megfelelő) módosítása volt. Értelmi súlya előtt még politikai ellenfelei – köztük az öccse, Ferenc – is meghajoltak, beszéde „rövid, szabatos, világos, nem sértő, nem szeszélyes, nem cifra, hanem komoly” volt.¹⁶

Az ugyancsak „fontolva haladó”, kormánypárti Hírnök június 27-én, illetve július 4-én két rövidebb cikket szentelt Deák Ferenc bátyja halálának, illetve emlékének.¹⁷ Utóbbit a zalai kötődésű lapszerkesztő, Orosz József Zala megyében élő testvére, Orosz Ferenc táblabíró jegyezte, aki szintén kiemelte, hogy Deák Ferenc, „az elhunyt növendéke, s minden erényeinek és tulajdonainak örököse, [...] nemcsak a példátlanul szeretett testvért, hanem második atyját és nevelőjét siratja” elhunyt bátyjában.¹⁸ Széchenyi István gróf „Jelenkor” című lapjának június 29-ei száma tette közzé „M. J.” táblabíró Sümegen, a temetést követően kelt írását. E megemlékezés – a lap irányultságának megfelelően – elsősorban Deák

¹⁶ Nemzeti Ujság 1842. augusztus 20. (67. sz.) 266. p.

¹⁷ Hírnök 1842. június 27. (50. sz.) 1. p.

¹⁸ Hírnök 1842. július 4. (52. sz.) 1. p.

Antal megfontoltságát és mértékletességét hangsúlyozta: „Egyedül a józan haladásnak levén barátja, a boldogult volt az, ki lelkesen lépett föl minden idő előtti, szalmatűz szülte rögtöni javítás ellen, s bölcs belátása nyomán sohasem tévesztette el azon egyensúlyt, melynél fogvást a kedélyeket s elágozott véleményeket összpontosítani kelle.”¹⁹

Deák Antalt 1842. június 23-án délután 17 óra körül a Kehida belterületétől északnyugatra, mintegy másfél kilométer távolságban, a Zala folyó árteréből kiemelkedő domb tetején álló, az egykori Kiskallos Árpád-kori, román stílusú templomából a 18. század végén családi sírboltját átalakított kis temetőkápolnában helyezték örök nyugalomra.²⁰ A temetési szertartást – számos rangos egyházi jelenlétében – Svastics Károly hahóti apát, keszthelyi plébános celebrálta. A gyászpompával felékesített temetési menet a Deák család kehidai kúriájának udvarából gyalog, jó negyedóra alatt vonult ki a temetőbe. A koporsót – kegyeletüket leróva – egymást felváltva vitték a vármegye választott tisztségviselői, a főszolgabírók, az alszolgabírók, az esküdtek, azután a nemesek, a vármegye gyalogos katonái (pandúrjai), végül pedig a kehidai jobbágyok. A menetet a hahóti apát és Csillagh Lajos másodalispán vezette, a megyei tisztségviselők és a birtokosok pedig zsinóros magyar gyászruhában, oldalukon karddal, kezükben halotti címeres fáklyát tartva követték őket. Részt vett a temetésen a Zalában élő főnemesek közül a szentgróti Batthyány Károly gróf, több cs. kir. kamarás, a megye majd’ minden földbirtokosa és hivatalviselő nemese. A nagy létszámú temetési menetben ott voltak a zalai mezővárosok előljárói és mesteremberei, valamint díszes gyászruhában, karjukon fátyollal a megyében élő zsidóság küldöttei, akik saját nagykanizsai zenekarukkal együtt tisztelegtek az elhunyt emléke előtt, illetve osztoztak testvére, az emancipáció egyik élharcosának tekintett Deák Ferenc gyászában. Ferenc mindeközben igyekezett palástolni érzelmeit, elfojtani látszott bánatát, végül aztán, a sír mellett, neki is eleredtek a könnyei.²¹

A Deák-testvérek a temetést követő napon, június 24-én bocsátották ki az augusztus 4-ei (szűkebb, családi körben tartandó) kehidai, valamint az augusztus 8-ai (vármegye által rendezendő, nagy nyilvánosságú) zalaegerszegi gyászmisére invitáló, nyomtatott gyászjelentést. Deák Ferenc ebben a következőképpen fogalmazott elhunyt testvéréről: „A hon és emberiség javára szentelte ő rövid, de munkás életét; koraf[i] és váratlan elhunytát gyászolja a hon, melynek ő hasznos és hű polgára volt; gyászolja barátai, s gyászolja minden jók; de leggyászosabb ez testvéreinek, kiket mély tisztelet s a legbuzgóbb hála, testvéri szeretet s a barátságának legszentebb érzelmei kötöttek hozzá.”²² Deák Ferenc még részt vehetett a dédapja, Hertelendy Gábor zalai alispán által a 18. század derekán építtetett kehidai plébániatemplomban augusztus 4-én tartott gyászmiséen, az augusztus 8-ai zalaegerszegi istentiszteleten, illetve megyegyűlésen azonban már biztosan nem volt jelen, mert ismét a fővárosba szólította a kötelesség.

Augusztus 8-án délelőtt 10 óra előtt zsúfolásig megtelt a zalaegerszegi vármegyeháza nagyterme. A megyei közgyűlésen elnöklő Kerkapoly István első alispán a megjelentek üdvözlését követően keserű szívvel állapította meg, hogy üresnek lát egy széket, Deák Antalét, aki „csak a legutolsó közgyűlekezeti alkalmával is nagy tudományánál, széles esmereteinél, bölcs tapasztalásánál s hideg megfontolásánál fogva oly igen sokat tett”, majd meghívta a közgyűlés résztvevőit az elhunyt emlékére tartandó gyászmisére. A megyegyűlés résztvevői valláskülönbség nélkül átvonultak a vármegyeházával szomszédos Mária Magdolna-plébániatemplomba, melynek közepén egy égő gyertyákkal feldíszített jelképes

¹⁹ Jelenkor 1842. június 29. (52. sz.) 239. p.

²⁰ Eötvös Károly i. m. 1. köt. 32–37. p.; Dominkovits Péter – Káli Csaba – Kvassay Judit – Molnár András: Kehida. (Száz magyar falu könyvesháza). Budapest, év nélkül. 139–141. p.

²¹ Világ 1842. július 2. (53. sz.) 435. p.; Jelenkor 1842. június 29. (52. sz.) 239. p.

²² Kisfaludy Sándor Könyvtár, Művelődési Központ és Emlékház, Sümeg. Deák Antal nyomtatott gyászjelentése, Kehida, 1842. június 14.

gyászravatal emelkedett Deák Antal halotti címerével, mellette pedig a vármegye katonái álltak díszőrséget kivont karddal. A római katolikus egyházi szertartáson Laky Károly apát, a szombathelyi székesegyház őrkanonokja mutatta be az engesztelő áldozatot, azután egy fiatal áldozópap, Szabó Imre, a veszprémi papnevelő intézet tanulmányi felügyelője mondott az elhunytat magasztaló gyászbeszédet, végül Bresztyenszky Béla tihanyi apát zárta az istentiszteletet dicsőítő áldozatával, áldást kérve a megboldogultra.²³

Szabó Imre két tételt igyekezett kifejtetni nagy feltűnést keltő, több mint egyórás egyházi gyászbeszédében: „Deák Antal 1-ször jó keresztény volt, és 2-szor jó polgár”. Ami az első tételt illeti, az elhunyt hitbeli meggyőződéséről és vallási elveiről – melyek lelkében rejtve maradtak – a szónok nem tudott nyilatkozni, azt azonban határozottan kijelentette, hogy a megboldogult sem botrányos példával, sem epés gúnnyal nem gyengítette, nem kérdőjelezte meg a köznép előtt az egyház befolyását és a vallás tiszteletét. Szerinte Deák Antal becsületes, tiszta lelkéhez soha nem férhetett érdek, mely az igazságot elnyomta volna, s Isten szeretetét felebarátai szeretetével is bizonyította; segítette, oltalmazta jobbágyait, a szegényeket, árvákat és elesetteket, így például az adózókat kímélve, saját költségén vett részt az 1825–1827-es országgyűlésen, melyre mintegy 6000 forintot áldozott saját jövedelméből. Távol állt tőle a hiúság, nagyravágyás, s keresztényi erényei közé tartozott példátlan szerénysége is, mellyel a neki felkínált királyi tanácsosi címet visszautasította.

Szabó Imre az elhunyt polgári érdemeire áttérve megemlékezett arról, hogy Deák Antal már fiatalkorában, fegyverrel a kezében megállta helyét (a Napóleon elleni háborúban), az ott szerzett tisztelet és szeretet pedig (szolga)bírói pálcát adott a kezébe a harc megszűntével. Vármegyei tisztségeiben részrehajlás nélkül, lelkiismeretesen és igazságosan tevékenykedett, s az így elnyert bizalomnak köszönhetően, hogy háromszor Zala megye országgyűlési követévé, közben pedig alispánná választották. Követként is fényes példáját adta hazaszeretetének, igyekezett a nemzet egészének érdekeit szem előtt tartani, s csak olyan törvényekre szavazott, „melyek ótalma alatt boldognak hitte nemzete minden osztályait”, így vívta ki az uralkodó és a külföld figyelmét, valamint a nemzet tiszteletét. Önzetlen volt alispánként is, nem vágyott sem anyagi haszonra, sem dicsőségre, „egyedül a közjó előmozdítására” és a szerteágazó érdekek összeolvasztására, a közszellem megalapítására törekedett. Tisztségeiből való visszavonulása után is részt vett a köztanácskozásokban, „megjelent a gyűlésteremben, s többnyire ő volt a szerteágazott vélemények összpontosítója, mert Deák Antal nyilatkozatában, mint az igazság szózatában, bátor megnyugvást lelt a vitázók mindegyike”.²⁴

A gyászmise végeztével a közgyűlés résztvevői visszatértek a vármegyeháza üléstermébe, ahol köszönetet mondtak a szertartást celebráló jeles egyházfiknek, akik közül – szónokla-

²³ MNL ZML Zala vármegye nemesi közgyűlésének iratai. Közgyűlési jegyzőkönyvek (a továbbiakban: kgy. jkv.) 1842. augusztus 8. 2142. (5–6. p.); Nemzeti Újság 1842. augusztus 20. (67. sz.) 266. p.; Jelenkor 1842. augusztus 20. (67. sz.) 516. p.; Világ 1842. augusztus 24. (68. sz.) 555. p.; Pesti Hirlap 1842. augusztus 28. (173. sz.) 611. p. Vö. Ferenczi Zoltán i. m. l. köt. 20–21. p. (Ferenczi szerint a zalai megyegyűlésen ott voltak a szomszéd megyék küldöttei is, a jelenlévők névsorában azonban csak a Vas megyei Széchenyi János gróffal találkozunk, mással nem, és a sajtótudósítások sem említik más megyék küldötteit.)

²⁴ MNL ZML Deák család iratai. Egyházi gyászbeszéd mellyet tekintetes Deák Antal úrnak, több nemes megyék táblabírájának hamvai fölött T. Nemes Zala megye által tartatott halotti tisztelet alkalmával Zala Egerszegen 1842-ik évi augusztus 8-án mondott Szabó Imre, Veszprém megyei áldozó pap s a papnevelő intézetben tanulmányi előljáró. Zala Egerszegen, [1842], 1–15 p. Vö. Világ 1842. augusztus 24. (68. sz.) 555. p. Szabó Imre pályafutásáról lásd részletesen: Vasárnapi Ujság 1877. augusztus 19. (33. sz.) 514. p.

tának elismerésül – Szabó Imre táblabíróvá való kinevezését kérték a megye főispánjától. Zala vármegye közgyűlése arról is határozott, miszerint körlevelet intéznek az ország törvényhatóságaihoz, melyben tudtukra adják, hogy a Deák Antal elhunytával bekövetkezett veszteség nem csak Zalát, hanem az egész hazát sújtja, „mint egy oly férfiúnak elveszte, ki az erény útjáról soha nem távozva, s megye kebelében az indulatoknak s pártoskodásnak kitörhető szavát mindég mérsékelni, a szerteágozott véleményeket összevegyeztetni, s szakadatlanul az egyetlen végcél, úgy mint a közjó előmozdítására törekedő szándékokká alakítani tudta”. A közgyűlés elrendelte a megye táblabírájává kinevezett Szabó Imre gyászbeszédének „a karok és rendek önként ajánlott költségén” való kinyomtatását is,²⁵ amit Strohmayer György, a Zalaegerszegen alig egy évvel korábban letelepedett nyomdász végzett el 1842 őszén, s munkájáért még abban az esztendőben 39 forint 20 krajcárt fizettek ki (ezüstpénzben) a vármegye nemesi felkelési pénztárából.²⁶

Miközben az 1820-as, 1830-as években a pozsonyi diéta számos résztvevőjének portréját – köztük Kerkapoly István zalai követ arcképét is – elkészítették az országgyűlésre látogató művészek, a minden hiúságot kerülő Deák Antal szerénysége miatt háríthatta el ezt a (nyilván anyagi áldozatokat is követelő) megtiszteltetést. Zalai kortársai csupán a halálakor döbentek rá, hogy életében nem készült róla képmás. A Világ 1842. augusztus 3-ai száma adta hírül, hogy „boldogult Deák Antal, örök érdemű hazánkfia halottas ágyán lerajzoltatott”. A lap szerkesztősége meg volt győződve arról, miszerint „minden jó magyar óhajtja bírni arcképét” a példamutató hazafinak, ezért reményüket fejezték ki, hogy „lelkes testvérei s atyjai a boldogultnak odaadandják nagy halottjuk képét a nemzetnek, mely büszke volt őt magáénak vallhatni.”²⁷ Ezek után rendelte el Zala vármegye augusztus 8-ai közgyűlése a Deák Antal halála után készült, „bár nem tökéletesen hasonló arcképének” kőre metszését, azaz litografálását.²⁸ A portrét a regensburgi kereskedősaládból származó, 27. életévében járó Arnold Enslin készítette el, aki 1834-től 1839-ig a müncheni képzőművészeti akadémia festő növendéke volt, 1841-ben pedig Regensburg környékén tevékenykedett festőművészként.²⁹ Azt egyelőre nem tudjuk, hogy Enslin meghívásra, kifejezetten e munka elvégzésére érkezett-e Zalába, vagy csupán véletlenül, átutazóban járt a megyében, annyi azonban bizo-

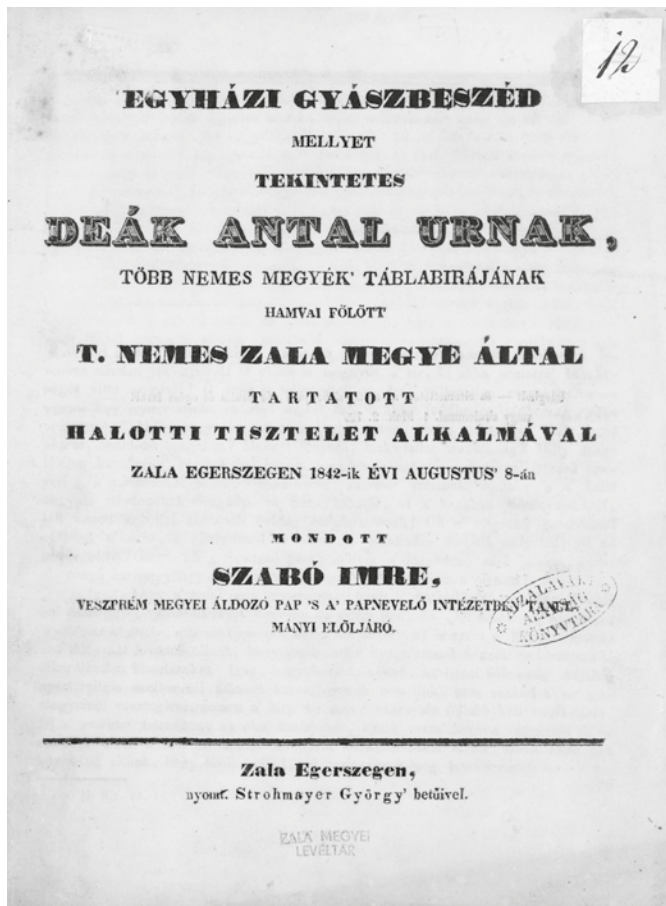
²⁵ MNL ZML kgy. jkv. 1842. augusztus 8. 2142. (6–7. p.) Vö. Ferenczi Zoltán i. m. I. köt. 21. p. A megyei jegyzőkönyv Deák Antalról írt sorait idézi: Deák Gáborné i. m. 200. p.

²⁶ Budapesti Történeti Múzeum Kiscelli Múzeuma. Leltári szám: 29.672. Díszalbum a Zala megyei nemesi pénztár gondnoka, Koppány Ferenc számára. Zalaegerszeg, 1864. augusztus 8. – Pusztaszentlászló, 1864. szeptember 8. Koppány Ferenc bejegyzése az alapítvány történetéről és működéséről, Zalaegerszeg, 1864. augusztus 8. (Kiadások, 32. tétel.); Nemzeti Ujság 1842. november 23. (94. sz.) 375. p. „Zalából, nov. 13-án.”

²⁷ Világ 1842. augusztus 3. (62. sz.) 507. p.

²⁸ MNL ZML kgy. jkv. 1842. augusztus 8. 2142. (6–7. p.)

²⁹ Akademie der Bildenden Künste, München. Matrikelbuch I. (1809–1841) Matrikelnummer 2179. (<http://daten.digitale-sammlungen.de/bsb00004660/images/index.html?id=00004660&seite=220&fip=193.174.98.30&nativeno=&groesser=150%25>. Utolsó letöltés: 2019. június 4.); Wochenblatt der Stadt Amberg im Oberpfälzisch-Regensburgischen Kreise Nro. XXXV. Mittwoch, den 1-sten September 1841. 274. p. (https://books.google.hu/books?id=viZYAAAACAAJ&pg=PA274&lpg=-PA274&dq=%22Arnold+Enslin%22+m%C3%BCnchen&source=bl&ots=D432UtACdm&sig=ACfU3U14i-XemdkySJ-DfM53BQUcgqcwBtA&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKewigie2V-M_iAhUJQhokHWJeAOEQ6AEWA-noECAkQAQ#v=onepage&q=%22Arnold%20Enslin%22%20m%C3%BCnchen&f=false. Utolsó letöltés: 2019. június 4.)

A Deák Antalról tartott gyászbeszédet Zalaegerszegen nyomtatták ki

nyos, hogy a művész a temetés után egy héttel, július 1-jén már Balatonfüred fürdővendégei között pihent.³⁰

Deák Antal arcképének Bécsben sokszorosított könyomatos példányai Zala vármegye 1842. november 7-én kezdődött közgyűlésének idején érkeztek meg Zalaegerszegre.³¹ A kis számban fennmaradt, alig ismert litográfián a felravatalozott, párnák közt fekvő, zsinóros díszruhába öltöztetett, magas homlokú, dús szemöldökű, kifent bajuszú Deák Antal jobbprofil mellképe látható.³²

A bekövetkezett pótolhatatlan veszteségről szóló Zala megyei körlevelet, melyről az augusztus 8-ai közgyűlésen határoztak, 1842 szeptemberének végén fogalmazták meg és küldték el az ország törvényhatóságainak. Ebben így jellemezték Deák Antal zalai közéleti szerepét: „a boldogultban mi legszilárdabb vezetőnket, legfontolóbb tanácsadónkat, szerteágozó véleményeink legügyesebb központosítóját, s ily tulajdonai miatt a közbizodalmat bírva, a zajos indulatok legszerencsésebb akadályozóját veszítettük volt el.” A rövid körlevél a kívánsággal zárult, hogy adjon a magyarok védangyala a haza minden megyéjének minél több olyan lelkes férfit, kik életükben „a közjóra annyit és oly tiszta szándékkal és sikerrel tegyenek, mint ő tett”.³³

³⁰ MNL ZML Zala vármegye nemesi közgyűlésének iratai. Közgyűlési iratok (a továbbiakban: kgy. ir.) 1843:2969. „Névsora a t. cz. Balaton füredi fürdő vendégeknél 1842-dik évben. Veszprémben, [1843.] 9. p. (A kisnyomtatvány szerint a Münchenben lakó „Enslin Arnold kép-író” 1842. július 1-jén egyedül érkezett Balatonfüredre.)

³¹ Nemzeti Ujság 1842. november 23. (94. sz.) 375. p.

³² A litográfia két, eredeti példánya: MNL ZML Deák család iratai. Reprodukcióját, valamint eredeti (a Göcseji Múzeumban, Zalaegerszegen őrzött) könyomódúcának fényképét közli: „Zalának büszkesége”. Helyszínek, arcok, események Deák Ferenc életéből. (Szerk. Molnár András) Zalaegerszeg, 2003. 33. p.

³³ A körlevél fogalmazványa: MNL ZML kgy. ir. 1843:248. (Kiemelve az 1842:2142. szám alól.) Egyik tisztázati példánya: Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltára. Győr vármegye nemesi közgyűlésének iratai. Közgyűlési iratok 1842/2897.

A címzett törvényhatóságok általában az 1842. október–december hónapokban tartott megyegyűléseiken olvasták fel a körlevelet és fejezték ki részvétüket a nemcsak Zala megyét, hanem a haza egészét ért veszteségért. Így például a szomszédos Veszprém vármegye októberi kisgyűlésén jelenlévő tisztségviselők szintén fájdalommal osztoztak Zala megye gyászában, és elrendelték, hogy a zalai átiratot a következő közgyűlésen is olvassák fel, miután – mint a Nemzeti Ujság veszprémi tudósítója írta – teljes mértékben felfogták, „mit veszett Deákban Zala, sőt az egész hon”.³⁴ A vármegyék közel harmada, tizenhat törvényhatóság nemcsak saját megyegyűlésén gyászolta meg Deák Antalt, de írásban, Zala megyéhez intézett átiratában is kifejezte részvétét. A sort október 10-ei közgyűlésén Sopron vármegye nyitotta, majd Ung közgyűlése folytatta október 18-án.³⁵ November 15-én Győr, 21-én Máramaros,³⁶ 28-án pedig Nógrád, Baranya és Torna³⁷ vármegyék közgyűlése csatlakozott a részvétet nyilvánítókhöz. December 5-én Szatmár, Gömör és Torontál,³⁸ 12-én Sáros és Bars,³⁹ 14-én Bihar, 19-én Nyitra, s valamikor a hónap folyamán Trencsén⁴⁰ közgyűlése követte őket, míg a hevesi közgyűlés kissé megkéssve, 1843. február 16-án osztozott Zala megye gyászában.⁴¹

A legtöbb részvétnyilvánító megyei átiratot Zala 1843. február 13-ai közgyűlésen olvasták fel.⁴² A megyegyűlés résztvevői hálával hallgatták az együttérző nyilatkozatokat, és reményüket fejezték ki, hogy jobb jövője lesz a nemzetnek, mely méltóképpen elismeri kiemelkedő személyiségeit. Az átiratok egy része, enyhítendő a gyászolók fájdalmát, arra is kitért, hogy Zala megye továbbra is magáénak mondhatja a megboldogult szellemének hasonmását, Deák Ferencet.⁴³ Nyitra vármegye külön kérte, miszerint részükről azzal vigasztalják a haza közös veszteségét leginkább érző Deák Ferencet – akit táblabírájaként tisztelt Nyitra is –, hogy „testvére kora halálát egy nemzet bánata követé, s a közjó szilárd bajnokának sírja felett minden hú keblű honfinak könnyei megfakadának”.⁴⁴

Noha a máramarosi átirat nem említette az elhunyt öccsét, annak neve a megye 1842. november 21-ei közgyűlésén is elhangzott, amint arról a Hírnök című lap tudósítója beszámolt. A máramarosiak szerint „Deák Antal következetes, önmegtágadó, s elvonultságában e haza javán lelkesen munkálódó férfi volt; elvesztése fölötti fájdalomunkat enyhítőleg, testvérét, Deák Ferencet hagyván örökségül maga után.”⁴⁵

Több együttérző átirat egyszersmind az 1840-es évek elején nagy népszerűségnek örvendő Deák Ferenc tisztelete, illetve kultusza megnyilvánulásának is tekinthető. Sopron október 10-ei levele azzal az óhajjal kívánta enyhíteni a Deák Antal elhunyt felett a zalaiakkal közösen érzett keserű fájdalmat, hogy „van nemcsak Zala megyének, de van az egész országnak egy Deák-ja, kit is, hogy az isteni gondviselés felejthetetlen testvérjénél hosszabb élettel szerencsétlenség, buzgó szíveinkből kívánjuk!”⁴⁶ Hasonlóképpen, ám az elhunyt öccse

34 Nemzeti Ujság 1842. október 15. (83. sz.) 330. p.

35 MNL ZML kgy. ir. 1842:3155., 1843:250.

36 MNL ZML kgy. ir. 1842: 3733., 1843:254.

37 MNL ZML kgy. ir. 1843:251., 253., 1267.

38 MNL ZML kgy. ir. 1843: 248., 255., 257.

39 MNL ZML kgy. ir. 1843:252., 258.

40 MNL ZML kgy. ir. 1843:256., 249., 259.

41 MNL ZML kgy. ir. 1843:946.

42 MNL ZML kgy. jkv. és kgy. ir. 1843:248–259.

43 Jelenkor 1843. március 5. (18. sz.) 92. p.; Pesti Hírlap 1843. március 23. (232. sz.) 195–196. p.

44 MNL ZML kgy. ir. 1843:249.

45 MNL ZML kgy. ir. 1843:254.; Hírnök 1843. január 19. (6. sz.) 1. p.

46 MNL ZML kgy. ir. 1842:3155. Vö. Jelenkor 1842. november 23. (94. sz.) 632. p.

íránt érzett még nagyobb tisztelettel fogalmazott Ung vármegye október 18-ai, részvétet nyilvánító átirata: „miután a néhai Deák Antalban az egyik dicső nap alászállt, a rokon vérű s lelkületű nagy Deák Ferencbe, ki a nemzet millióiból jelelte ki nagyságát, s ki, szinte mint amaz, a képviseleti táblánál, valamint tiszta, úgy gazdag bölcséletével vezérszellem gyanánt áll, a másik kelő nap tűnt fel, teljesen eloszlatni a ritkult borút; e bő pótlék, s azon ritka szerencse, miszerint ily két statusférfit, melyet egy nemzetnek századok is ritkán adnak, nagyságtok, uraságtok egymást váltva magokénak mondhatják, bánatos fájdalomukat édesen nyugtathatják.”⁴⁷

Szatmár vármegye 1842. december 5-ei, együttérző levele a négy évvel korábban, Kölcsey Ferenc halálakor bekövetkezett veszteséghez hasonlította Deák Antal elhunytát. A szatmáriak talán nem tudták, hogy Deák Antal az 1832/1836-os diéta első hónapjaiban nem volt jó véleménnyel Kölcsey országgyűlési tevékenységéről⁴⁸ – elveik jelentősen különböztek és nyilvánosan is vitáztak –, mert jókora túlzással írták, hogy a zalai és a szatmári követ a „honszerelem magasztos érzetében kezét fogva, vállat vállhoz vetve”, együtt küzdöttek közel egy évig. Szatmár átirata osztozott Zala kívánságában (abban tudniillik, hogy adjon a nemzet védangyala minden megyének olyan férfiút, mint a megboldogult Deák Antal volt), egyúttal pedig szerencsésnek titulálta Zala megyét, illetve a zalai nemességet, hogy „az elhunyt jelesnek élő testvérében, a haza egyik leghívebb fiában, s e hazában – oly jól esik, hogy ezt is mondhatjuk, megyénknek is táblabírájában –, a minden tekintetben nagy, de szerénységében legnagyobb Deák Ferencben a dicsőült szellemnek hason osztályosát bírják, s azt közvetlenül magokénak nevezhetik”. Sorait azzal a közóhajtással zárták, hogy „a gondviselés, mely az egyik Deákot nemzetünk közfájdalmára elvette, tartsa meg a másikat nemzetünk közörömeire, javára és dicsőségére, még hosszú ideig a pályán, melyen őt az egész haza tisztelő figyelme és ragaszkodó bizodalma kíséri.”⁴⁹

Hírül véve Deák Antal halálát, Deák Ferenc barátai és politikai harcostársai is részvétüket fejezték ki. Így például a legszorosabb baráti köréhez tartozó Wesselényi Miklós báró Freywaldauban, 1842. július 17-én kelt levelében, Kossuth Lajos útján üzent Deáknak, hogy emléknek még nem áldozott melegebb és tisztább könnyeket, mint Antalénak.⁵⁰ Széchenyi István gróf titkára, Tasner Antal a temetés napján, 1842. június 23-án írta Lunkányi János jószágigazgatónak, hogy a gróf sajnálattal értesült Deák Antal haláláról. Széchenyi nevében kérte Lunkányit, utasítsa pölöskei uradalmának tisztartóját, haladéktalanul menjen el Kehidára, Deák Ferenchez, s mondja meg neki, hogy a gróf „felette sajnálja derék testvérének veszteségét” s azt, hogy ezt nem személyesen közölhette vele, mivel Deák hirtelen utazott el Pestről.⁵¹ Alig egy évvel később, 1843 nyarán jelent meg Pesten Széchenyi „Üdvlede” című könyve, melyben a gróf a budai hegyekben felállítandó nemzeti Pantheon tervét ismertette, s az arra érdemes, legkiválóbb hazafiak között – mint Berzsenyi Dániel, Kölcsey Ferenc, Kazinczy Ferenc vagy Festetics György gróf – említette Deák Antal nevét is.⁵²

⁴⁷ MNL ZML kgy. ir. 1843:250.

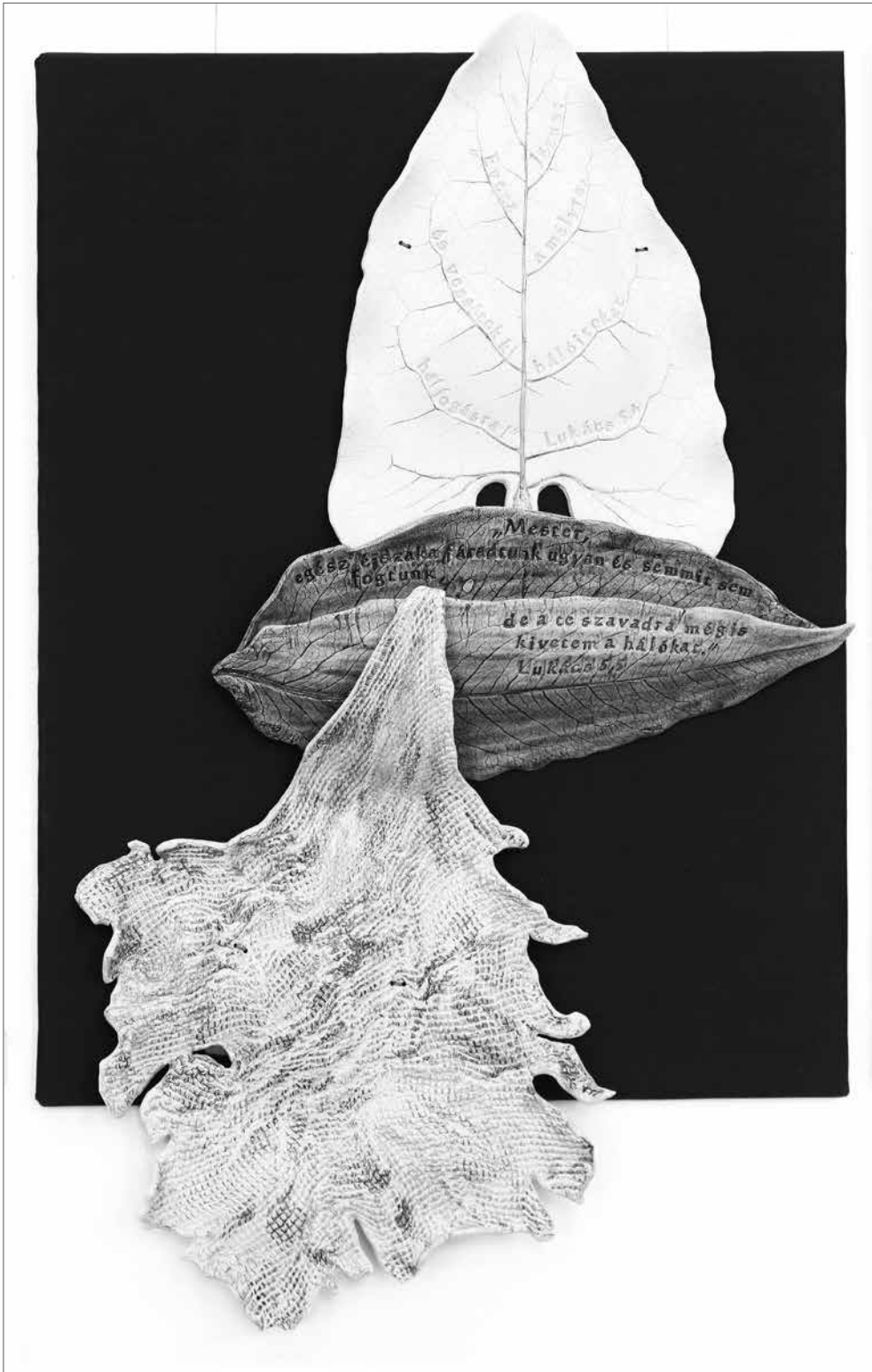
⁴⁸ Deák Antal Kölcseyről írt sorait közli: Molnár András: Deák Antal jellemzése az országgyűlések résztvevőiről, 1825–1833. In: Levéltári Közlemények 2018. (Megjelenés előtt.)

⁴⁹ MNL ZML kgy. ir. 1843:248.

⁵⁰ Báró Wesselényi Miklós kiadatlan levelei Kossuth Lajoshoz. (Szerk. Ferenczi Zoltán) Budapest, 1903. 9. p.

⁵¹ Bártfai Szabó László: Adatok gróf Széchenyi István és kora történetéhez 1808–1860. Budapest, 1943. I. köt. 411. p.

⁵² Üdvlede. Gróf Dessewffy Aurél hátrahagyott némi iromány-töredékeivel. (Írta és közli gróf Széchenyi István) Pesten, 1843. 125. p.

M. Kiss KATALIN: Evez a mélyre „s szakadoztak a hálók...” – 2019

Mihovics József

A hontalan író honlapja – Végel Lászlóról

Végel László vajdasági regényíró és esszéista. Már az internetes honlapja is sokszínűsége vall. A magyar mellett a volt Jugoszlávia két tagköztárságának nyelvén, horvátul és szerbül fordul kimerítően az olvasóihoz. Ezen kívül a németül és angolul tudók figyelmére is számít. Különösen nagyra tartják a horvátok, ami esetükben figyelmet érdemel, hisz egy olyan alkotóról van szó, aki abból az országból (Szerbiából) érkezik, amellyel nem ép baráti, jószomszédi a viszonyuk. A Zágrábban évente megrendezendő világirodalmi fesztiválok egyikére is meghívták fordítója, Detoni Xénia társaságában. A műfordító asszony Esterházy Péter, Fejtő Ferenc, Márai Sándor, Kertész Imre, Grecsó Krisztián és Dragomán György írásait ültette át horvátra. Kultúráközvetítő szerepéért a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje (polgári tagozat) kitüntetésben részesült. Ha már az elismerésekről esik szó: Végel, sok más mellett, ugyancsak megkapta a tisztikeresztet, aztán (2009-ben) a Kossuth-díjat, és legutóbb, 2013-ban a József Attila ismert versét idéző Hazám-díjat. Nem úgy indult a pályája, hogy első regénye, az Egy makró emlékirataival valaha is zajos sikert arat. A nyolcvanas években mégis a magyarországi ellenzéki fiatalok kedvenc olvasmánya lett. (A könyvről Orbán Viktor is elragadtatással nyilatkozott egykoron.) A finom lelkű poéta, Weöres Sándor így lelkesedett érte: „Szabad, szép könyv!” Később a németországi értékelések sem maradtak el. Ott ezt írták a Makróról: „Ha az ember kézbe veszi a regényt, meglepődik, hogy olyan sok a párhuzam a 2012-ben húszas éveik közepén járó berlini ifjú és a hatvanas évek Tito-rendszer dezorientált fiatalja között.” A műítészek, irodalomtörténészek a „farmernadrágos próza” kezdetét látták benne, amely a következő nagy írógenerációval teljeseedett ki. A Makró azokat az öt évtizeddel ezelőtti fiatalokat jelöli, akik az akkori, hozzánk képest „jóléti” Jugoszláviában a nem feltétlenül apáik egyenes útját választották, értelmiségi kitarotként amolyan közép-európai hippik voltak.

Az esszé és a széppróza kikísérletező kedvű művelője a nemzeti és a kisebbségi identitás kérdéseinek legszenvedélyesebb szószólója. Munkáit egyfajta hontalanság, univerzális kisebbségi lét (állapot) határozza meg. A horvátországi közönség előtt sem hagyja ki a kentaur jelzőt, amelyet gyakran idéz önmagára vonatkoztatva. Persze, nem a szó olyan értelmében, hogy mitológiai lény lenne, amely testének egyik fele kigyúrt férfira, a másik lóra emlékeztet. A fele-fele arány, a kettősség arra vonatkozik, hogy egyik oldalon sem látják benne

az egészszet. „Egy igazi európai mindig bűnhődik” – írja, hozzátéve: „Európa számára a kisebbségi ember furcsa mitológiai lény (kentaur), akire egyszerre irigykedve és ferde szemmel néznek.” Nem változtatott ezen (a tartós kentaur állapoton) az sem, hogy amikor lehetett, a szerb mellé magyar állampolgárságot is kapott. Mint oly sokan mások Délvidéken, akikről rezignáltan megjegyzi: jórésztük arra használja az uniós „passportot”, hogy rögtön nyugat felé vegyék az irányt, ott vállalnak munkát és tartósan le is telepednek. Ezzel is csökken a szülőföldön maradóknak száma. A távozókról mondja az író: „Nincs erkölcsi alapom bírálni őket, bár tudom, hogy minden egyes emberrel veszít a magyarság.”

A szerző első regényét 1965-ben folytatásokban közölte az Új Symposion. Könyvalakban 1967-ben látott napvilágot, amit aztán sorra követte a többi prózai mű. Szinte mindegyiket lefordították szerbre. Írásai eddig nyolc nyelven (német, angol, szerb, horvát, szlovén, holland, bolgár és albán fordításban) jelentek meg. A kíváncsiskodó újságíró kérdésére, hogy melyikre a legbüszkébb, így felel: az első regénye után az Áttüntetések címűre 1984-ből, majd az Exterritórium című dokumentumregényre 2000-ből és a legutóbbiak közül a Hontalan esszék című kötetre. Az Exterritórium Újvidéken a NATO-bombázások alatt született. Szinte mindegyikben foglalkozik a mellőzöttek sorsával, a kettős vagy többes identitással.

A horvátországi irodalmi folyóiratokban és web-oldalokon vele készült interjúk és méltatások sora olvasható. Odaát a magyar széppróza legjelesebb alkotói közé sorolják. Fény derül a Makró megjelentetésének kulisszatitkaira. A cenzorok túl sötétnek találták tartalmát, ami rossz fényt vet a rendszerre. Ám az anyaországban, Magyarországon már akkor több patrónusa akadt a szerzőnek, míg aztán egy merész fordító, Aleksandar Tišma szerb író a nagy nyilvánosság előtt kijelentette: „Függetlenül a nyelvtől, ez az első urbánus regény Újvidékről”. Tišma, amint elolvasta, azonnal hozzálátott a for-

dításhoz. A magyar nyelv nem okozott neki gondot, hisz Budapesten érettségizett 1942-ben. Nem akarván lemaradni, hirtelenjében az újvidéki magyar kiadó, a Fórum is kiadta a könyvet. Horvátra Detoni Xénia fordította majd fél évszázaddal később. A zágrábiak szerint az írás így sem veszített értékéből. A horvátok első délvidéki urbánus regénynek titulálják, kitűnő korrajzzal az egykori Újvidékről.

A horvát nyelvű videón a kedélyesen anekdotázó szerző megemlíti, hogy a hatvanas években vonultatták be sorkatonai szolgálatra Zágrábba, ahol nem tudni kitől, de védte a főváros polgárait. Ennél maradandóbb emlékei is fűződnek a nagyvároshoz. Például amikor az 1965-ben induló Új Symposion szerkesztőjeként Miroslav Krležával járt. Igyekezett időben megjelenni a belváros-hoz közeli Zrinjevac park szomszédságában található Leksikográfiai Intézetben, amelynek Krleža az alapítója; később az ő nevét vette fel az intézmény. Szóval az ifjú, kezdő irodalmár és lapszerkesztő bekopogott az ajtón, ám az előtérben szolgáló portás fél órán át varakoztatta a kétes külsejű, csontbőr fiatalembert. Mire aztán nagy nehezen az írófejedelem színe elé járulhatott, emez a maga nyers modorában leteremtette: „Jellemző a késés magukra, közép-európaiakra!” Majd ugyanebben a hangnemben folytatta: „Aztán mit akarnak abban az újvidéki kócerájban?” Ez a Symposion akart lenni. Mivel a horvát író összességében jó véleményrel lehetett Végelről, felajánlotta neki: jöjjön Zágrábba, öt-hat állás között választhat. Mondvacsinált kifogása az volt, hogy nehezen boldogul a horvát-szerb nyelvvel, jószerivel csak most tanulja. Aztán megint a ríposzt: „Engem édesanyám tanított meg horvátul...” Egymással leginkább magyarul diskuráltak, miután Krleža kitűnően beszélt a magyart, pontosabban annak archaikus változatát, amelyet 1908-tól 1911-ig a pécsi Királyi Hadapród Iskolában sajátított el, majd Budapesten a Ludovika Katonai Akadémián tökéletesített. Végül is jól elbeszéltek, s Végelt azzal bocsátotta el: „Menjen

haza, minden rendben lesz. Holnap találkozom Titóval!”. A Symposion így kapott zöld utat, és később is hagyták működni, egészen 1983-ig, amikor is nemkívánatosnak találták a pártállamban. Ám búcsúzóul még egy oldalvágás érte a jövevényt: „Valamit tennie kellene a külsőjével, hogy komolyan vegyék... Tudja mit, növesszen bajuszt!” Szót fogadva az ikonnak, több mint fél évszázada ezt teszi.

Később Budapestre is hívták, ugyancsak kecsgető ajánlattal, ám erre is nemet mondott. Maradt Jugoszláviában, amelyről azt hitte tág teret nyújtott számára. Magyarország mellett Belgrádtól Szkopjéig, Zágrábtól Ljubljánig olvasták, kiadták könyveit. Sőt Bosznia és Hercegovina is befogadta. E tekintetben délszaki méltatói Vajdaság Márai-jaként tartják számon. Azzal a különbséggel, hogy kitartott a szülőföld mellett, szemben az Egy polgár vallomásai és a A gyertyák csonkig égnék szerzőjével, aki 1948-ban elhagyni kényszerült az országot. Nyugat-Európába és Amerikába emigrált. Maradása miatt Végelt sokan „jugonosztalgikusnak” bélyegezik. Pedig ha valaki, ő igazán nem a pártállamot sírja vissza. Egyáltalán nem sajnálkozik a régi, avítas rendszer kimúlásán, amit sokan a maguk érdemeiként próbálnak feltüntetni. Azok, akik vonalas kommunistákból vedlettek át rendszerváltókká, s a nacionalizmus eszméjét széthintve lettek az ország új urai. Az író vitriolba mártott tolla nem kíméli őket, amiért kegyvesztett lett Milošević országlása idején. A kilencvenes években a szó szoros értelmében bujdokolnia kellett. Fényképe megjelent a közszolgálat tv képernyőjén, egysorban azokkal, akik a nemzet ellenségei.

Látens öngyilkos? – teszi fel a kérdést a Végellel sorközösséget vállaló horvát író, Miljenko Jergović annak kapcsán, hogy nem fogadta el a budapestiek baráti ajánlatát, hogy költözzön Magyarországra. Maradt Újvidéken, a Vajdaságban, a saját veszélyes és lenézett kisebbségi létében. A továbbiakban így elmélkedik Jergović: „Végel mazochista, és potenciális öngyilkos lenne? Egyáltalán nem, inkább életszerető, hedo-

nista. Függőségben a magyar nyelvtől, egy sajátos magyarság-szeretettől. Budapesten ki tudja mi lett volna belőle...” A Boszniából (Szarajevóból) Zágrábba költözött Miljenko Jergovićot egy országos napilap szavazói a legjobb horvát írójának járó titullussal tüntették ki. Ő csak tudja mit jelent elhagyni a szülőföldet...

A háborús események megtörték Végel alkotó kedvét, bár később megírta mi is történt szülőföldjén. Újvidéki otthonának ablakából láthatta, hogy a közeli kávézóban egyre-másra tűntek fel az ósdi katonai uniformisokba bújt alakok, oldalukon lógó pisztollyal. Ugyanezek Šešelj vajda és Arkan szabadcsapataihoz csatlakozva Vukovár felé meneteltek. Az utcán virágessővel köszöntötték őket a város lányai, asszonyai. Visszafelé aztán csempészett műkincsekkel, aranytárgyakkal és más holmival megpakolva érkeztek a „harcosok”. A horvátoknak szánt videón meg is jegyzi az író: „Ezt látva, tapasztalva szállt el - ha valaha volt is - a maradék jugonosztalgiam. Ez az ország ebben a formában már menthetetlen”. Mindezt a publikum tapssal jutalmazza.

A kérdésre, mi a helyzet a többséget alkotó szerbekkel, vannak-e magyar verések, amelyekről rendre beszámol a sajtó, úgy reagál: semmi bajuk az őshonos lakossággal, velük mindig is kijöttek. Gondok a horvátországi Krajínából és a Bosznia-Hercegovinából ide települt szerbekkel vannak. Ők a kötekedők, frusztráltak, mert nem azt kapták, amit ígértek nekik, ezért aztán elkülönülnek, saját gettójukba zárva élnek. Egyébként nincs új a nap alatt. Emberek, népcsoportok között állandóak az összetűzések. A mindig is forrongó Délvidéken a 19. század közepére tehető az első, nemzetiségek közti véres villongások. Erre is emlékezve 1922-ben váltott nevet Végel szülőfaluja, Szenttamas (horvátul Sveti Tomo), amelyből a ma is használt Srbobran lett. Ennek jelentése: szerb véderő...

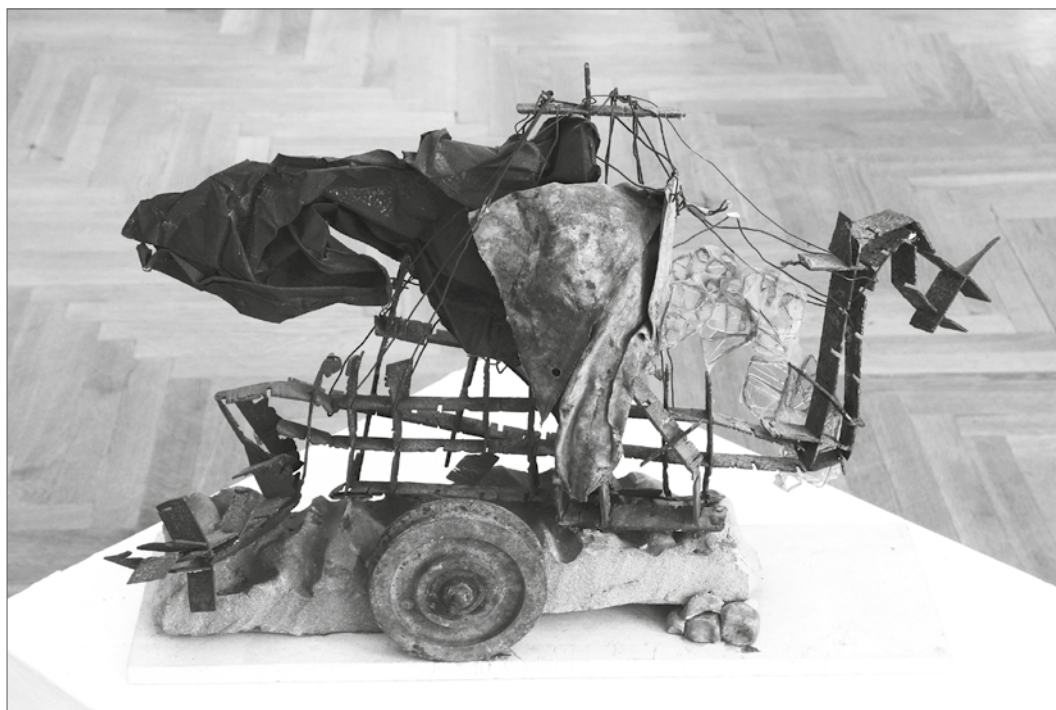
Nem könnyű ilyen körülmények közepette helytállni, álmodozni más, szebb jövőről. Apropos: álom! A horvát riporter megkérdi

az író: milyen nyelven álmodik a két – vagy ha a szerbet és horvátot külön vesszük – három nyelvű polgár? A válasz számára nem kétséges: csakis magyarul... Ezt szívta anyatejjel a vérébe, ez marad meg számára mindörökké. Tudjuk róla: a királyi Jugoszláviában született 1941-ben, s több „király idejében szolgált” úgy, hogy közben nem váltott pozíciót. Mindig és kérlelhetetlen szigorral, becsületességgel és felelősséggel igyekezett rámutatni arra a „királyra”, aki a meztelen.

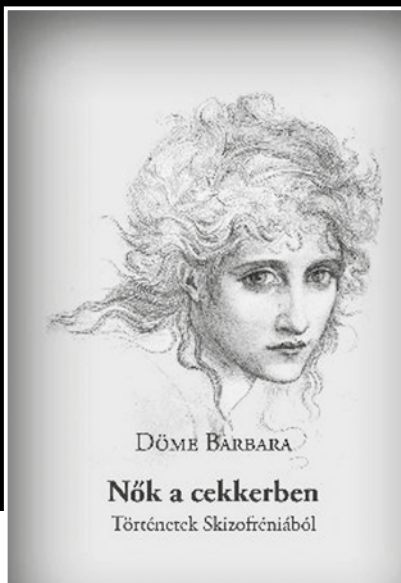
Egy kritikusa a szemébe mondja, hogy mindig köztes helyzetben volt. Hazátlan lokálpatriótának, plebejus kozmopolitának, „urbánonépinek” vallja magát, amiből adódik a kérdés: Hol is áll vallójában? Erre így reagál: „A kettősségek mágneses erővel vonzanak... A hontalan lokálpatriótáról akkor kezdtem beszélni, mikor Jugoszlávia összeomlott. Az egy kis Európa volt, sokszínű, változatos világgal.” Ő az új helyzetben sem váltott színt, megmaradt magyar-ként a legsúlyosabb időkben, a háborúban,

a bombázások idején, amikor az élet teljes kockázat volt.

A 2015-ben megjelent *Hazám* című esszégyűjteményben, amely 14 magyar értelmiségi – író, orvos, szociológus, filozófus – vallomását tartalmazza, Végel László A hontalanság dicsérete címmel írja: „Éltem egy hazában, amelynek Jugoszlávia volt a neve, és élek egy nyelvben, amelynek Magyarország a hazája. Nem panaszként teszem szóvá, hiszen termékeny posztmodern zűrzavart szült. Kezdődött azzal a tapasztalással, hogy a haza és a szülőföld élménye soha sem fedte egymást. Ebben a helyzetben se itt, se ott – nincs otthon. Így lettem/lehettem a két haza között hontalan. Hontalan lokálpatrióta.”

KERÉCSI GYÖNGYI: Hajó – 2014

Bene Zoltán

Jól elmesélt jó történetek –Döme Barbara novelláskötetéről

Az egyszeri ember a különféle pszichés betegségekről manapság leginkább különféle amerikai filmekből szerzi az ismereteit. Sőt. Ha jobban utánagondolunk, az egyszeri emberek ismereteinek nagy része napjainkban filmekből származik. A filmek nagy része pedig az Egyesült Államokból. Az Amerikaiból. Amiért most mégis kimondottan a pszichés betegségekkel hozakodtam elő, az Döme Barbara *Nők a cekkerben* című novelláskönyve. Alcíme szerint *Történetek Skizofréniából*. – Nos, ezt az alcímet gond nélkül használhatná a Netflix vagy az AMC a legújabb pszichothriller-sorozata címeként. Esetleg a magyar fordító fordíthatná így valamely skizofrén tematikájú Netflix- vagy AMC-sorozat címét. Hogy a néző egészen biztosan tudja, mire számíthat. Mert a néző türelmetlen, azt szereti, ha az első pillanattól kezdve tisztában van azzal, mit is néz, mire is kell fölkészülnie.

Az olvasó talán türelmesebb fajta. Vagy csak hinni szeretném, hogy az. Mindenesetre Döme Barbara kötetét olvasva az alcím nélkül is előbb vagy utóbb rá kell ébrednie, hogy a novellák nem csak nyomokban tartalmaznak pszichés zavarokat. Föl kell ismernie, hogy pszichológiai problémákkal akad dolga – helyesebben a kötet szereplőinek akad dolga pszichés zavarokkal. Nem elengedhetetlenül szükséges hát a részint zsurnaliszta, részint amerikai-sorozat alcím. És számomra nem is olyan izgalmas, mint a valódi cím.

Nők a cekkerben.

Ha hiperrealista módon közelítek ehhez a három szóhoz, krimit sejtetek mögöttük. Rögtön beugrik a Kodélka-gyilkosság, Léderer Gusztáv és felesége, Schwartz Mici rémséges bűntette, amiről a húszas években kuplé is született (Lédererné, mi van a kosárban? / Kodélkának feje, keze, lába), s amiből legutóbb Szász János forgatott filmet (*A hentes, a kurva és a félszemű*).

Ha azonban szürreálisan fogom föl ezt a három szót, akkor valamiért legelőször Lautréamont villan be, mindenekelőtt az esernyő és a varrógép találkozása a boncasztalon mint a szépség metaforája. És a sajátos asszociációk, összehasonlíthatatlan hasonlatok, valóságfölötti realitás. A hihető hihetetlen.

Végezetül amennyiben filológiai szempontok szerint közelítünk a címhez, föl kell, hogy tűnjön a novelláskötet hetedik darabja: *Nők a kredencen*. „Nézem a kredencet, két erős asszony, az anyósa és a sógornője.” (52. oldal) A novella két kredencen álló fotó apropóján mesél nőkről és férfiakról. Amint ebben a kötetben Döme Barbara mindvégig teszi. Nem

puttonyban hozza a meséit, hanem cekkerben. Végtevére is ő semmi esetre sem a Mikulás. És nem is a Télianyó.

A *Nők a cekkerben*-ben tehát nincsenek valóságos nők a cekkerben. Sem sértetlenül, sem darabokban. A cekker nem rejti sem Kodelkának, sem Kodelkánának kezét, fejét, lábát. Abban az értelemben legalább is nem, ahogyan egy darabolós gyilkosról szóló krimitől elvárnánk. Egyébként viszont a cekker tele van mindenféle nővel. És női bajokkal. És férfiakkal, akik a nőkkel párhuzamosan léteznek. Olykor merőlegesen is. És pszichés zavarokkal és lelki kórságokkal. Amelyek hol egyértelműek és orvosiak, hol egyszerűen csak elkerülhetetlenek ebben a korban, amelyben élünk. Ugyanabban a korban, amelyben Döme Barbara is él és történeteket mesél. Hála Istennek. Mert jól csinálja. És mert nagyon kellene a jó és jól elmesélt történetek. A *Nők a cekkerben* huszonhét novellája ilyen.

És bár a történetekből megrázó életutak, tragédiák és bizarr sorsok bontakoznak elő, s jöllehet alig talál az olvasó megoldott helyzetet, föloldott konfliktust, pozitív végki-csengést, mégsem a letaglózó lenne a jó szó, ha egyetlen szóval kellene jellemezni a kötetet. Mert a pszichés zavarok, az örökletes, titokzatos betegségek jelenléte és súlya kellő távolságot kínál. Nem, nem mi élünk így, gondolhatjuk, hanem azok, akik skizofrének meg egyéb módon terheltek. És még

ha be is ismerjük magunknak, hogy ennek az elaggott civilizációnak a gyermekeiként mindannyian terheltek vagyunk, akkor is kínálkozik egy kiskapu: a bizonyos mértékig külső szemlélő perspektívája, az orvos által nem diagnosztizált, ergo hivatalosan nem beteg ember nézőpontja. A kötet zárósorai is erre a külső perspektívára erősítenek rá: „Apámat látom repülni a sínek felett, közben arra gondolok, nincs baj, úgy is mindjárt felébredek ebből az elcseszett, hosszú álomból.” (A *vonat* című novella utolsó sorai, 188. o.) Az álomban úgy szerepelünk, hogy mégsem szerepelünk benne. Az álom úgy valóságos, hogy nem az. Ez az egérút, amit Döme Barbarától kap az olvasó, s ezáltal ez az egész kötet – ha úgy akarjuk – a hihetetlen kategóriájába sorolható. Hogy legyen azon túl hihető hihetetlen. Mint ahogyan az is.

Legfőképpen azonban egy jó novelláskönyv. Talán egy kicsivel több bátorsággal – teszem azt, a novellák ciklusba rendezésével, valamint egy-egy motívum kiemelésével és következetes végigvezetésével a novellákon keresztül – fragmentált regénnyé is válhatott volna. De semmi esetre se legyünk telhetetlenek! Hacsak a *Nők a cekkerben* olvasásával. Mert azzal valóban nehéz betelni.

(Döme Barbara: *Nők a cekkerben*. Történetek Skizofréniából, Arany János Alapítvány, 2019)

Horváth László Imre

Ringó Ikaruszon

Miért működnek költészetként Lovasi András egyes dalszövegei?

Ironikus verseskötetek

Generációk egyik legfontosabb közös élménye a Kispál és a Borz zenekar ismerete, nélkülözhetetlen adalék a huszonegyedik századi, főleg ezredfordulós magyarságtudat komplexitásához (ahogy a Cseh-Bereményi életmű a huszadik századiéhoz). Ez az írás összeszed néhány olyan aspektust, ami Lovasi András dalszöveg-világának költészeti jelleget ad.

Érhető, hogy Lovasi nem tartja magát költőnek, egy ilyen szerep nyílt felvételével azonnal nevéssé válna, mint ahogy azt egyes példák már megmutatták a magyar közéletben. A műfaj pedig popzene, a tiszta ironia visz ki a táncparkettre, kizárólag lassú, „elegáns tűnődés”-t nem lehet írni. A gyönyörködtetésre való elszántsát Lovasi sokszor direktben kimondva is megtagadja, témául választva ezt az aktust, szinte erre vonatkozó recepciósztétikai tanulmányorozatot képezve sok dalával¹. Magyarán a művészetről való véleménye, hogy kiröhögi, amikor csak bírja. Legtöbbször sikerül is neki, és elvileg ez a tipikus Kispál és a borz-hatás és világkép. Ez azért érdekes, mert ennek éppen az ellenkezője igaz. A zenekar lényege a tucatjával szállított tartalmilag-érzelmileg súlyos, fontos dalok, szövegek, melyekben nagyon is el van szánva a gyönyörködtetés.

A dalok tudatosan hatnak egymásra, egy-egy album kész versciklus vagy olykor, ha elég erős motívumrendszere van (pl. *Ágy, asztal, tévé; Bálnák ki a partra*) akkor kötet-értékű is képes lenni. Összességében egységes, egyedi, eredeti szövegvilágról beszélhetünk.

Saját motívumrendszer

Az ironia mellett látványos következetes motívumrendszere: tenger, autó, állat, tévé, rét, hajó stb. Alapvető vagy alapvetővé tett dolgok. Alapvetőből olyat választ, aminek használata bibliai (pl. „állat”, úgy általában), vagy modern költői világokat felidéző (pl. „tenger” József Attila, Pilinszky). Másfelől direkt, az említett iróniából fakadóan kifejezetten profán, költészetellenes jelenségeket is választ motívumnak (pl. tévé, autó²), ez régi posztmodern trükk, disszonanciával emel a téten és nagyobb (átélhetőbbet, meglepőbbet) mond. Egy harmadik motívum-regiszter a vidéki élet profán megnyilvánulásai, leginkább a disznóvágás témaköréből szemezgetve. Ami lenyűgöző, mert bőven valós kockázatvállalás esztétikai szempontból, mégis költői végeredmény születik belőle, a magyar lakosság zömének gyerekkori személyes élménye a disznóvágás és világa: a mi Madeleine-süteményünk bizony a zsír, erre Lovasi szövegíróként rájött, így hát ő a mi Proustunk.

¹ Én is azt szeretném, Neked nem, „Mialatt az ég stb. A kiscsillag zenekar” szövegeiben még hangsúlyosabb ez a gesztus.

² A Nincs nagy baj című dal Kemény István regényét, a Kedves ismeretlent juttathatja eszünkbe, ott a főhős apja az udvaron egy kibelezett autóröncson dolgozik, időgépet szerel belőle, tulajdonképpen a saját elméjét és létét a kocsiból, ami magára a regény/versírásra is találó allegória.

Korszerű tánczene – zsoltárok és sámándalok

A Prae 2006./3 számában Pap Balázs és S. Laczkó András tanulmánya kifejti, hogy Lovasi énekverseket ír (ezzel maga a költői szerepet amúgy tudatosan elrúgó Lovasi is egyetért). Az énekversek a legrégebb és legelemibb költészeti ág, Papék tanulmánya a 16. századi ómagyar költészetet, például Balassit citálja, de az ószövetség énekelt zsoltárait is eszünkbe juttathatja. Főleg protestáns közvetítéssel a zsoltárokon és prófétákon alapul a modern európai költészet. Lovasi a Jelenések könyvét emlegeti³, mint ihletforrást és allegóriarendszert, ami valóban erőteljesen megmutatkozik a szövegeiben, de ez egyben a Jeremiádokat is jelenti, Jeremiás próféta költői prédikálásait, ugyanarról: a világ tönkremegy, minden széttart, szétesik, nincs más lehetőség, csak ezt számba venni.

Az Énekek éneke, a szerelmes zsoltár-ciklus is visszaköszön Lovasi dalszövegeiben. A *rétek halványak* című dal tipikus példa erre. Itt is működik a profanizálás, nőm, autóm, „hajamban ujjaid, mint városi galambok” - a galamb tipikus ószövetségi kép, a városi galambbal, az Énekek éneke modern verzióját kapjuk, némileg szorongató szerelmes idillt. A „letérdelni nincs idő” is érdekes sor, direktben vallásos aktus (még ha a vallás megtagadásáról is van szó). Az egész szövegvilágon végigkövethető a vallással kapcsolatos küszködés, viszonyke-resés. Vonnegut hasonló ateista: folyton Istenről beszél. Isten direktben is gyakori vendége Lovasi dalainak (az ördöggel együtt). A vallásos lírának is lényege, motorja a kétség, jelene-tezésében a kétségbeesésig jutó elhagyatottság-érzés a leghatásosabb⁴, Lovasinál ez mintha állandósult volna, az intenzív érzés látvája már megkövesedett, ez az egész világ, ez a jelen, ezt lakjuk, a közönyös, zavartan vihogós vágyakozás – valami Istenre, aki esetleg szeret (vagy hiteles szerelemre, ami ugyanaz). Ez az állandósult világvége szociológiai véleménye is a dalszerzőnek a konkrét valóságról, sajnos nagyon is pontos vélemény.

Ez a világ a lelkek nyomasztó rezervátuma. Lovasi egyik legszebb húzása néhány dalában az indiánok megidézése. A Rezervátom című dal tinglitanglira hangszerelt popszámának szövege, benne a bölény-hasonlat, ami vicces, láttatóan önironikus, de jobban belegondolva letaglózóan szomorú, hiszen az indiánok mellett a bölényeket is kiirtották a fehér telepesek („Így megy ez.”). Lovasinál a nagydarabság amúgy is mindig az esendőség, a kiszolgáltatottság szinonimája ld. „magányra ítélt nagydarabok vagyunk⁵” Az Egy az egybe (csak maga) című dal kiteljesíti az indián-tematikát, egy Parti Nagy Lajos vershez hasonlóan építkezve a zárlatban. A metafora itt ki van tágítva két bombasztikus kulturális fogalomra, nem is társítja, ütközteti őket: a meghitt, gyerekkort idéző, ártatlan öreg Téalapó és a félvilági indián kísértet, ami felidézi az észak-amerikai bennszülöttek általános tragédiáját, és kultúrájuk, létük kísértet-jellegét, valamint a témáról való megszólalás egyetlen lehetőségét, az elrévedt sámános szellemidézést, ami Közép-Európában is az underground énekköltészet alaptónu-sa.

Lovasi szövegeiben is jól kimutatható ez a beatet felidéző vonás (ha zömmel ironikusra hangszerelve is) és felsorolós technika. Ez nagyon ősi költői eszköz, nemcsak a görögök használták eposzaikban mint seregszemlét, a zsoltárirók is alkalmazták, Walt Whitman támasztotta fel és tette védjegyévé, tőle pedig az amerikai beatköltészet vette át, vegyük csak Ginsberg Üvöltését. Általában a már elveszett dolgokat veszi számba, ez azért is erős,

³ Ld. Lévai Balázs: Lovasi – Idáig tudom a történetet, Libri, 2014., 211-212. o.

⁴ Ld. Keresztes Szent János, a legnagyobb spanyol költő verse, „A lélek sötét éjszakája”. Pilinszky szerint a Passió legmegrendítőbb pillanata, amikor Jézus elkiáltja magát: „Miért hagytál el engem?”. Arisztotelész szerint a félelem, az együttérzés és a szájalom vezet katarzishoz, az Istentől való elhagyatottság ábrázolásában mindhárom bőven megtalálható.

⁵ (Tiszai pu.)

mert neki magának így nem kell jelen lennie. Ő maga is mindig halott indián, általános alany énekverseiben, mindegy, hogy mint ember még létezik, megszólalása félvilági és az is marad.

Bogarak és költők

Kényszer, érdek, ösztönélet című dalban a finom impresszionizmus használata rendkívül erős képi hatást alakít ki. Délre menni eleve impresszionista gesztus, még ha nem bennszülött lányok vagy cédrusfák festésére szólít, csak a tenger festésére, egy szállodaszobában, ami ugye egész más. A „tenger, öregember, mégis a lábad közé megy be a sodra”, egyrészt, mint egy görög mítosz, ahol az isten böllenedik, a vers leleplezi magát, hogy nőt szólít meg, másrészt olyan ügyes fogalmi játék, ötlet, amivel nem véletlen idézi fel megint József Attilát. Ennek a dalnak zárlatát képezik a bogarak, általában is fontos Lovasi vonzódása az alantas organizmusok (bogár, légy, darázs, méh, szúnyog) iránt. Nagy világépítő felsorolásainak állandó részei, mert kihagyhatatlan részei a teremtésnek is, egyben ironikusan az ember jelentőségét felszabadítóan nevetségessé tévő, egyenrangú lények. Tragédia-paródia szerepét töltik be a *Nyár volt, s blúzát a szél* című dalban: „a bogarak, a hangyák/a bőrünkön mászkáltak,/egyed elmorzsoltam/a hasán s hátráltak/a többiek, elhúzva/az egyed, aki meghalt/volt ott szomorúság/a madarak meg egy dalt/ismételgettek”. De itt újabb meghatározó lírai hagyomány is visszaköszön, Assisi Szent Ferenc panteizmusa, amit Whitman szintén továbbvitt, József Attilával együtt (pl. „jön a darázs, jön, megszagol” *Nyár*, „a bogarak, a gyerekek/kipörögnek a napvilágra” *Eszmélet*). Lovasi ugyan erősen profanizál, de ezzel még inkább legitimé teszi, korszerűsíti. Meghatóbbá is válik „ugye milyen jó most, forogni a napon, az arcodon elkent szúnyogtetem, ha akarod a szárnyait rád rakhatom, a tojásait meg majd elültetem” (*Tingli-tangli*). Az együttérzés akár ezekkel a féreglényecskékkel is Lovasi szövegeinek döbbenetes humánus motívumot ad, komoly morális töltetet. Ez pedig talán leginkább jellemző művészi általánosság benne, és szerencsésen a zenekar iránt kialakult rajongás talán legfontosabb alapját képezi. A folyton moralizáló sámánt hallhatják, közben valami ragad a „ne ölj!”-ből⁶. A *Kényszer, érdek...* című dal vége, hogy ne zárd le a halálos sebet, mert ott még néhány bogár iszik, jézusi gesztusnak mondható - Assisi és Whitman, József Attila és Radnóti is őt követte, humánusuk és hasonló panteizmusuk sokszor tükröződik a Lovasi-szövegekben.

A groteszk kifacsartság, bogár-létes torz modern panteizmus természetesen Kafkát is felidézi. Végtelen ironia és a szürreális világok lendületes skiccelése egy-egy dalban – mindez gyönyörűen kapcsolódik a huszadik századi kelet-közép-európai hagyományba. Feltöltve a zenekar iránti rajongást intellektualitással. Az épkézláb magyarságtudatnak meghatározó része a közép-kelet-európai tudat: Hrabal, Kundera, Kafka stb. és citálhatjuk az egész saját háború utáni irodalmunkat is, Lovasi szövegvilága hasonlóan a művészet alapvető, egyben erősen regionális témáit boncolgatja: a magányt, a világ kiüresedését, az emberi lény groteszk elidegenedését, és ahogy mindezen perspektíva a szerelem/szeretet érzésére nagytöltéként hat.

Az impresszionizmus használata más költőinket is beletuszkolja a Kispál és a borz elegánsan hevenyészett laterna magicájába, más korból, más hangulattal. A *Keringő* című dal

⁶ A Gyónás című számban persze a Tízparancsolatból is paródiát csinál, de a panteizmus lényege a dogmák elvetése az élet szentségével szemben, a pukkanzó ironia mögött szív van, mint Vonnegutnál, nem gyilkos közöny, hanem az ellenkezője, afféle éltető ironia.

például Kosztolányi aranyfényét, ezüsttálát, vasvödörét hozza. Lovasi helyenként a legklasszikusabb magyar költői panemorzásokat is idézgeti-forgatja („minden úgy lesz, ahogyan volt” Arany János, „mialatt az ég épp nagyon kék volt” Vörösmarty).

A slam poetry plátói ideája

Nem lehet mondani, hogy Lovasinak nincs érzéke az újdonságok iránt, a *Jutka* című darab gyakorlatilag a slam poetry platóni ideája annak magyarországi elterjedése előtt mintegy húsz évvel. Előadásában háttérbe kerül a zene, mint az *Egy az egyben* a capellájában. A szokásos Jeremiád jelenik meg a szövegben, „Oly korban értem én a tréfát” Radnóti megidézése, aki éppen Ézsaiást idézi meg a Töredék című versében (persze a „vegyen tiszta inget”-tel József Attila is beköszön, mint általában). Lovasi is töredéket ír, a kezdet és a vég egymásba hajlása a népi mondókák (pl. Egy gödölye...) világépítő körköröségét is felidézi. A *Jutka* feltárja virtuóz formai tudását is, elég, ha csak a rímeket, belső rímeket, szójátékokat nézzük, valamint profán képalkotásában költészeti tartalékát: „a lelki világnak/ csontot dobnak olykor,/ s szerelemnek hívják,/ ha kijön a lélek az ólból”. A képzelet és anyagi valóság ütköztetése mellett a gigantikus és a parányi hasonló viszonya is megjelenik: „pár öböl lángol,/ leverem a hamut” (másutt „megrázom a gyufát, felkel a nap” (*Autók a tenger felé*)).

A fiú és a lányok

A nevetségesen köznapi jelenségek saját mitológiává való alakítása a *Jó a világ végéig* című dalban is megfigyelhető. Szokásos világvége, az erdő, mint megváltó, óvó anyaméh-szerű halálszimbólum, a társadalomból való kivonulás, mint Thoraeu Waldennél „kimentem a vadonba, mert tudatosan akartam élni”. A második versszak szívkamrájában a fiú, a Lovasi líra eklatáns karaktere. Épp alszik, gyomrában étel „halak, savanyú”, fokozhatatlanul materialista jelenség, de mellette kavarnak a „tervek, amiket eltett télre”. Anyag és képzelet ütközik, amit lenyűgöző nyelvi lelemény követ, két sor a kudarc működéséről, „hogy kéne, de aztán mégse,/ hogy kéne, de aztán nem”. Csupasz grammatikai játék: elvileg időben fokozás a nem-mégse, de a valóságban fordítva működik, óriási drámáink, terveink összedőlésének alapforgatókönyve, ahogyan elfogy valaminek a lehetősége, amit a fejünkbe vettünk, például szerelemnek, a „mégse” finomabb, játékos tagadás, mintha még mégis visszamehetnének a tervbe, az álomvilágba, ezt zárja le, mint egy bárdütés, a fokozhatatlanul tömör „nem”.

A fiú mellett, aki leginkább ő maga, a női karakterek Lovasi univerzumának fontos elemei, olyan szereplők, akik egyben az adott dalok direkt témái is. Általában magányos, szomorkás lények némi bájjal, az *Egy szözi szerelme* után szabadon (pl. *Szökített nő, Emese*). A *Jutka* és főleg a *Nagyvárosi románc* keményebb, benne van a *Polly* is a Nirvánától, egy hazakísérős-megerőszakolós történet. A nemiség nyomorának témája uralkodó a Lovasi-szövegekben. A szeretethiány, a „boldogok a lelki szegények” megnyilvánulása az érzelemmentes nemiség, nem akad világleírása, amiből kimaradna. Előfordul a szeretetteljes nemiség bemutatása is olykor ebben a költészetben, hiszen jól kell imitálnia a valóságot. A textilek közt forgás, mint a szex sajátos, meseszerű-gyermeki eufemizmus majd a fiú a lány cigijéből szív és a lány a fiú borából iszik: a megcserélt nemi szimbólumok elegánsan fokozzák a meghittséget. De az erről való álmodozást („ne menjünk el innét”) a zárlat ténye pusztítja

el, teszi idegenséggé („szeress nyugodtan, majd nem figyelek oda”), olyan, mint egy Camus vagy még inkább Sartre kisregényben, borzalmas élményt rögzít.

A következő buszon, ringó Ikaruszon

Az utazás odüsszeuszi, dantei gesztus mindig, akkor is, ha valami helyközi vidéki vonalon megyünk egy város külvárosába, vagy falu külfalujába, mint ahogy az *A következő buszon* című dalban történik. A világ bezárul a dalban, a malac hajszálon hófoltot húz a sárba: impresszionizmus, szürrealizmus, gyengéd, kiterjesztett panteizmus. Végig a József Attilára jellemző gyermeki ártatlanság, álnaivság, a fokozhatatlan és tiszta közvetlenség jegye, Lovasi megteremti vele a keresetlenség illúzióját, amivel a legüvegszerűbb, törékeny költészet is természetesnek hat. Tegyük csak arrébb egy szót, meglátjuk mi lesz. Mert persze, megy a főhős a malacával egy buszon, a malac-állat a saját lelke (vagyis én megyek a buszon, az én lelkem ez a kedves malac). Próbálnánk meg ismétlések nélkül, itt felfeslik az álca, és egy virtuóz költő szórakozik velünk: „mondom, hogy bocsánat... még egyszer bocsánat”, „egész éjjel nézi/ a távolodó fákat,/ kérdezem, hogy mit lát,/ azt mondta, hogy fákat/ lát ő elshanni”.

A nagyon is komplex versen belül költői lábjegyzet a „ringó Ikaruszon” metafora. Ugyebár Ikarusz a busz márkája. Van abban valami hátborzongató, hogy a bepállott Kádár-rendszer olyan buszokon szállította a lakosságot (engem gyerekként), aminek minden egyes darabja a híres fiú nevét viseli, aki ragasztott szárnyakon hevességében-mámorában túl közel repült a naphoz, és ebbe belepusztult. Gyönyörű irónia, felteszem, nem volt szándékos. Egy ilyen nem szándékos világban élünk, nőttünk fel és vastagon most is így léteünk magyarként (ez legvalószínűbben sose fog megváltozni). Ennek a világnak a költői valósága Lovasi András énekverseiben megtalálható.

PELSO 2019: Enteriőr

PELSO 2019: Enteriőr

Sárközi Richárd

LÁBJEGYZETEK: A foci nagy dolga – Szekrényes Miklós kötetéről

Először is a borító. Kiborító. Háromféle betűtípus, ábrák, rajzok, fotók állnak sorba a monokróm vécékhez. Az egész könyv nincs formában, legalábbis lehetett volna még treníroztatni, mielőtt játékjogot kap. Belül is hasonlóan kaotikus a helyzet, naturalista vécéfotók, művészi piszoárok, magányos fajanszok, focisták „hogyozva”, vagy anélkül díszítik vagy inkább húzzák le a szövegeket, spoiler, sokkal jobb szövegek ezek itt, mint amilyen pályán kénytelenek játszani. A magyar könyvkiadás megye kettője, mondanám, ha egyébként sem lenne gond a könyvvel, mint tárgyjal ebben a stadionverte országban, ahol a nagy kiadók azt gondolják, attól könyv a könyv, ha keménytablás, és legalább 300 éves festmény vagy fekete-fehér fénykép borítja. Ebből a szempontból nem nagy könyv ez, puhatáblás, viszonylag kicsi, kabátzsebbe 80% hatékonysággal passzol, csak ciki elővenni. Tudom, a külső alapján maximum a külsőt lehet megítélni, de az a baj, hogy akárhányszor előkapom a tömött héven, buszon, villamoson, mégis csak az elejével találkozom utastársaim.

Becsomagolhatnám Nemzeti Sportba, de hosszú, kemény éveimbe telt, mire az iskolakezdéshez elengedhetetlen, augusztus végén feltétlen bejelentkező csomagolási reflexet leküzdöttem. A stílusos megoldás persze lehet az, hogy a könyvet csak a vécén olvassuk, egy-egy írás hossza egyébként is egy ülés hosszának felel meg, ha ehhez mérjük az időt, a lábunk se zsibbad el.

A könyv címe: Budifoci. Mert annyira ’szar a magyar foci, hogy a vécében a helye” - gondoltatta velem a gyanú hermeneutikája, de már az első oldalaknál megnyugodtam, nem a nagy magyar FOCl-ról van szó, annál sokkal többről. A megyeiről. A falurangadóról. Az „elme gyünk focizni”-ról, vagyis rólam meg rólad. A körülményekről, és igen, ezek legjobb fokmérője a budi. Mindig a budin tudod lemérni, mennyire igényes egy hely, amilyen a budi, olyan a foci. Így lesz érthető a kötet koncepciója, sztorik a meccsekhez kapcsolódva, amelyben mindig szerepet kap egy vécéközeli élmény.

A focitörténelem nem látható történéseivel kapcsolatos budikról van szó - ha nem éppen a vécénélküliség lesz tematizálva. A sztoriknak nem mindig érteni a relevanciáját, miért pont ez lett

elmesélve, miért nem egy másik? Miért van ebben a sztoriban véccé? De az igazán tételteli (megye egybe feljutás, szomszéd falu megverése stb.) vidéki meccsek vadromantikájában az akár véres összecsapások is anekdotákká szelídülnek, és a gőzkieresztés szimbolikus helye a még szimbolikusabb véccé.

Ami nekem különösen kedvessé tette ezeket a szövegeket, azok a kifejezetten jól eltalált gondolkodós részek. Mit jelent a focival foglalkozni, mikor nem is akarsz vele foglalkozni? Hogyan lehet szorongásból egy lépéssel gyűlölet? A kismagyar, sörszagú és

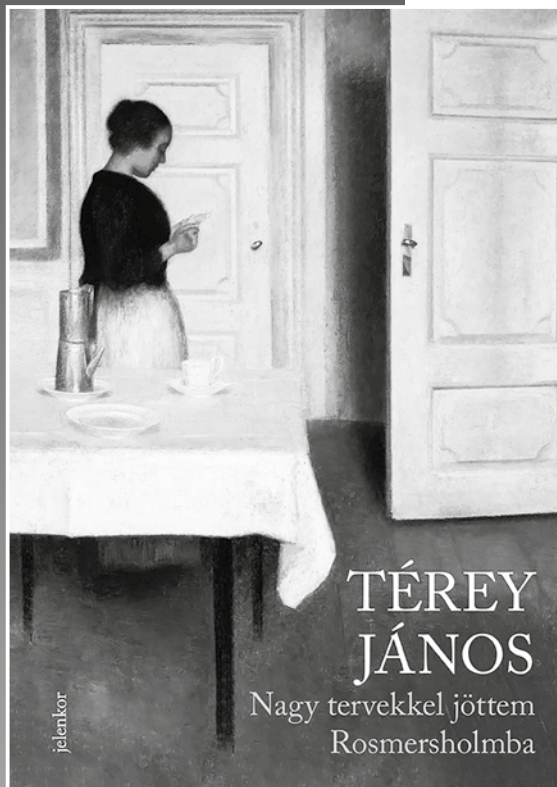
húgyfoltos szociográfián túl sokkal többet kap az, aki odafigyel a kötet gondolati vonulataira. Mit ér az ember, ha beszabadul reflektálatlanul kisköltségvetésű meccsre, majd szakmányban reflektál például a budikra? A foci az élet, és a fociról lehet, sőt, kell gondolkodni.

A könyvben a filozófia a legjobb. A reflexió. A gondolkodás, ahogy a húgy, mindig visszacsap.

Székrenyes Miklós: Budifoci, Articity Kiadó és Média Kft., 2017

HÖGYE KATALIN: Kharon ladikja – 2019

Móré Tünde

Még egyszer – Térey János kötetéről

Kis túlzással akár állatorvosi lónak is tekinthetjük Térey János utolsó kötetét, ugyanis a *Nagy tervekkel jöttem Rosmersholmba* címet viselő gyűjteményben a versciklusok között történetfüzerek és Ibsen-átirat is szerepel, semmiképpen sem hagyományos tehát a kötet felépítése. Azonban ez nem jelenti azt, hogy széttartó anyagról lenne szó, a szövegekben újra és újra felbukkan a lassú forgácsolódás, a pusztulás képzete, és véleményem szerint a kötet egyik igen izgalmas kérdése, hogy ez a jelenség a különböző természetű szövegekben hogyan bukkan elő és milyen alakzatokat hoz létre.

Már a kötet cím is felhívja arra a figyelmet, hogy Henrik Ibsen munkássága, jelesül a Magyarországon kevésbé ismert *Rosmersholm* című darab jelentőséggel bír. A másik referenciaszöveg pedig Zoltán Gábor *Orgia* című kötete, a második egységben a *Vendéglő a Zöld Vadászhoz* alcíme *Közvetítés a szomszédból Zoltán Gábornak*. Térey tizenkét egységben, képből mutatja fel egy hely, egy egykorvult családi tér pusztulását. A traumák és romlás hátterében a titkolt és elsimított erkölcsi vétség áll: kollaboráns magatartás a második világháború idején. A pusztulás takargatható, de nem visszafordítható, vagy feltartóztatható folyamat. Ezt a Térey írásművészetében mindig jelentős térábrázolás érzékelteti, elsősorban a tér átrendeződése révén mutatkoznak meg az évtizedek történései. A Zöld Vadászhoz-ban lezajlott eseményeknek egyetlen olyan tanúja van, aki nem változik: a falon függő kitömött vadkanfej, aki mindent lát és semmit sem ad tovább. Az események középpontjában mégis inkább a gyermek Lili sorsa áll, körülötte változik a ház.

Az Ibsen átiratokban az *Átadás* útmutatóként is olvasható az *Átvételhez*, amely már drámaszöveg formájú. Rosmersholm mindkét részben szimbolikus jelentést kap. Az első esetben a világ jobbítására vállalkozó kudarcos értelmiségi számára nyújt menedéket, míg a második esetben a régi ház fullasztó levegője az egykori szellemeket, cselekedeteket idéz fel az ottélőkben, amely ellehetetleníti mind az újrakezdést, mind a felejtést.

A tér kiemelt jelentősége mellett fontos szerepet kap a vizualitás, az érzékszervek közül a szem. Az első versciklus címe, az *Elfüggönyözött ország* a nem láthatóra, rejtett közösségre utal, a kifejezés részben vonatkozhat arra, hogy az ország nem látható, részben pedig arra, hogy a nem látás képessége az országra is érthető. A közéleti hangoltság már az első versben, az *In situ*-ban egyértelmű, az athéni demokrácia hanyatlását olvassa rá a szöveg a posztoszocialista bérháznegyedek közt megbúvó sötétséggel és nyomorultsággal. „Csúsós a kerámiajárda,/ Folt hátán folt./ Elgörbült oszlop alatt prosti figyel,/ Nem süt rá a kiégett lámpa./ Vásott kerítésen túl üres telek ásít./ Autójavító, amely inkább roncstelep;/ És paravánként rejt egy drogelosztó bázist.”

Perszephoné mitozát, amely alapvetően a lányától megfosztott édesanya szempontját érvényesíti, vagyis elsősorban a hiány tapasztalatát közvetíti, a *Perszephoné levele* ugyan feléleszti, de egy gyökeresen más szempontot érvényesít azáltal, hogy az elrabolt lány szólal meg a lázadó tinilány szövegeiből felépítve. A levélforma feleleveníti azt az irodalmi hagyományt, amely a tradicionális mitológiai történetek helyett a néma, passzív szereplők szempontját érvényesíti, és teremti meg az ő narratívájukat, hasonlóan Ovidius hős nő leveleihez. Perszephoné egyértelműen elveti a mintakövetést, Hádészt pedig azért követi, mert ez zabolátlan, öntörvényű döntést jelent, ahol az érzelmeit és viselkedését a saját maga által választott keretek határozzák meg, nem pedig egy külső autoritás, mint az anyai tekintély. „Miért akarsz engem bármi áron/ Birtokolni? Értsd meg,/ Nem lehet mindig ugyanaz a monoton nyár,/ Ugyanaz a süppedő, simulékony/ Szintetizátorszőnyeg alattunk./ Ambróziaundorom van!”

A *Barbaricum* címében felidézi a római provinciák határain kívül eső területekre, és ennek következtében a műveletlenség érzékeltetésére használt jelzőt, azonban a szövegben a nyers erő, a romlatlanság kifejezésével párosul: „Képzeld tömzsi őrtornyot a szárazulatra./ Képzeld ide a Barbaricumot

a benne honos/ Varacskos disznókkal,/ Mosdatlan szakállasokkal/ Vagy csupasz állúakkal, mint a túlpumpált Conan.” A vers második blokkjának címe egyértelműen a bulvár regisztere felé mozdítja a szöveget: a Te mit csináltál Diana hercegnő halálakor? mégis a különböző idősíkok a helyeken, tereken hagyott nyomait teszi világossá. A Váci úton a lírai én munkahelyének változó terei indítják el azt a folyamatot, amely reflektál részben arra, hogyan alakult a lírai én sorsa („Novemberben, ahogy megígérték,/ Elköltöztünk Óbudára,/ Kaptunk takaros új irodákat/ Tisztára, mint a Tesz-Vesz város,/ De én költözés után sem találtam a helyemet.”), részben pedig az első munkahely ismerőségének felszámolását is felidéz, amelynek révén visszajutunk az ókori réteghez, a barbaricumhoz. A lírai én számvetését, saját élettörténetével való elszámolását közvetíti *A hajdú, a nagykun, a tót meg a jász*, vagy a *Málnaföldek mindörökre* is, mindkettő a fiatalság elmúlását regisztrálja, a középkorú férfihang az előbbinél a föld elvesztését rezignáltan veszi tudomásul, míg az utóbbiban éppen ellenkezőleg a szabadságot jelenti az, hogy megszabadul a málnaföld gondozásától.

A második ciklust, amelynek éppen címadó verse, az *Udvari kultúra* épít már kimerült képekre, mint a cirkuszt szerető nép, barbár hév, egy beékelt prózai szöveg töri meg. Az *Elhoztuk a leckét* a hétköznapi esemény leírása révén (két osztálytárs a mumpszos Marcikának elviszi a házit) az abszurditásba hajló gyermekkor (kiderül, hogy Marcika még rácsos ágyban alszik) messzemenő következményeket is megmutatja. Az igazodás egzisztenciális zsákutcáját lényegre látóan járja körül a *Régi színészek a kőszínházban*, a színházi igazgatóváltás adja az alkalmat arra, hogy a vezetőváltás állandó, területtől független kérdéseit tárgyalja a szerep metaforájával. „Nem az a kérdés,/ Adod-e Poloniushoz arcodat;/ Hanem hogy lesz-e Polonius?” Az én által titkolt élethelyzeteket mutatja be az *Elfüggönyözött ember* vagy éppen a *Csengőhang*. Ennek a témának a legérzékesebb változata a *Beavatkozni*

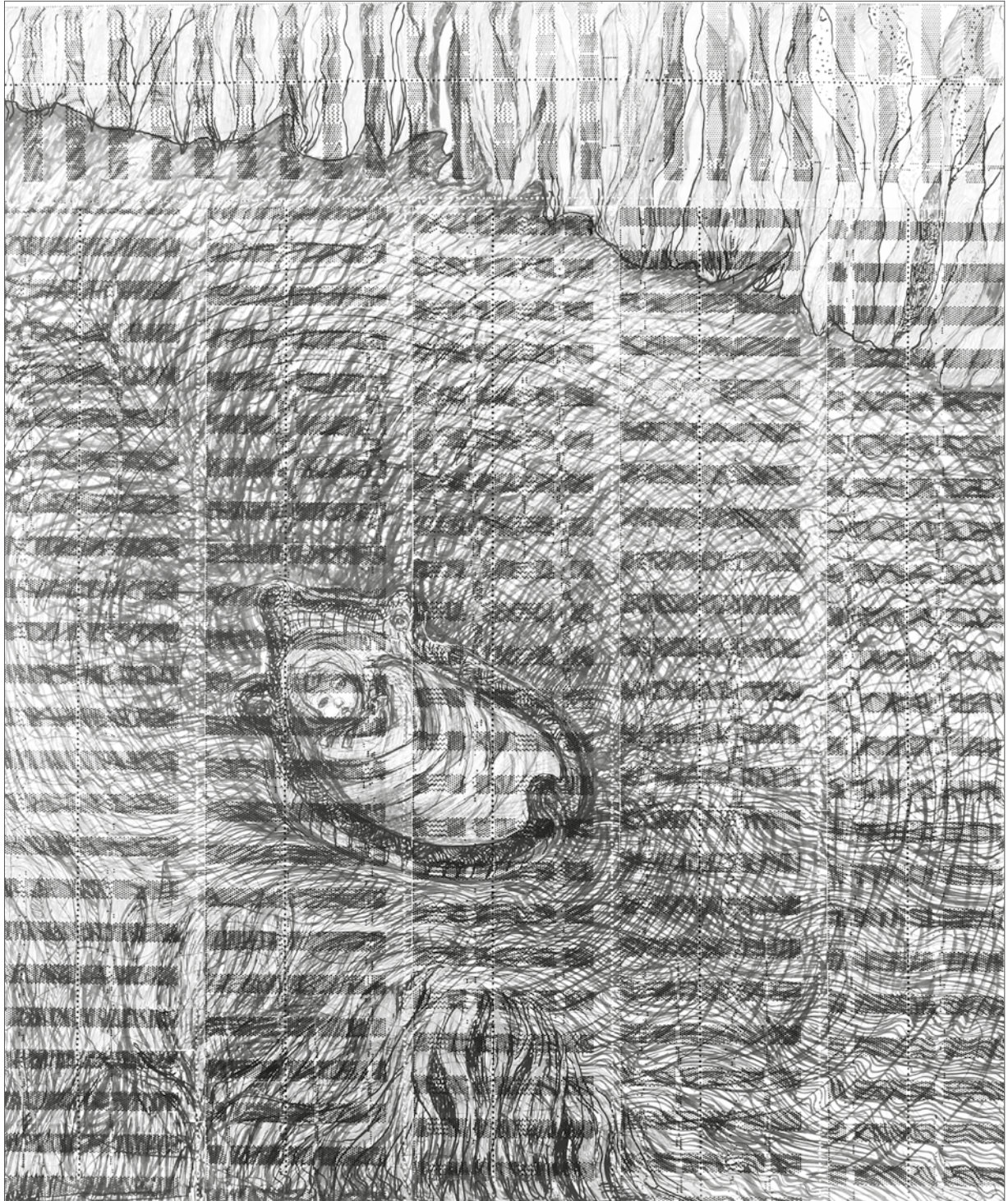
tilos!-ban olvasható, amely az új élet elnyerését egy olyan lehetőségnek tekinti, ami nem vezet dicsőséghez: „Oszlatja majdnem örök álmod,/ Fölnyitva betonszarkofágod,/ Hogy új szégyenre keltsen–/ Biztos, hogy ezt akarod?”. Egyiptomi motívumokkal tarkítva a törlés, újírás, újakezdés mozzanatait a festmény médiumán keresztül ábrázolja a szöveg, amely végső soron irányíthatatlan folyamatnak bizonyul, az utókor szándékai érvényesülnek rajta.

A kötet záróciklusa viszont az *Élete augusztusában* címmel – amely szerencsésen variálja meg az életkorokhoz kötődő nyelvi sztereotípiákat – a számvetésre mutat számos változatot. Az *Életművészet* apró hangulatképét követik az idő múlását tematizáló versek. Ennek számos árnyalatát olvashatjuk, mint a *Kétféle sötét*, amely a kereskedő sajátos időszámítására, vagy a *Látogatás egy frontembernél*, amely a fiatalkori remények elmúlására reflektál, Ady Endre mottót használva. Utóbbi az évek múlásához egy-egy jellegzetes szituációt is kapcsol, ami az aktív és passzív magatartás közötti váltakozást is megmutatja, de míg a vers elején a cselekvés pozitív előjelet kap („Bárki lehet sztár, csak akarni kell.”), a szöveg végén egyértelműen kétségbeesett, kudarcos minőséget nyer el: „Karácsonykor, üres panziódban/ Rángatod majd a pánik-kilincset.” A remények elpárolgása, a kilátástalanság, mint létállapot jelenik meg a kötet szövegeiben, *A déli falvak* egyértelmű tételmonddal kezdődik: „A déli falvak vesztesek/ És elhasználtak.” A vers többi része ennek az állításnak a kifejtése, ez elsősorban az ellentét alakzatára épül fel, minden kicsit kisebb, csúnyább, rosszabb, kevesebb, mint északon. A Balaton két partjának viszonya régi toposz, ahogyan a vers olvasása során eszünkbe juthat az is, hogy a Balaton magyar tengernek titulálása szintén ellentmondás.

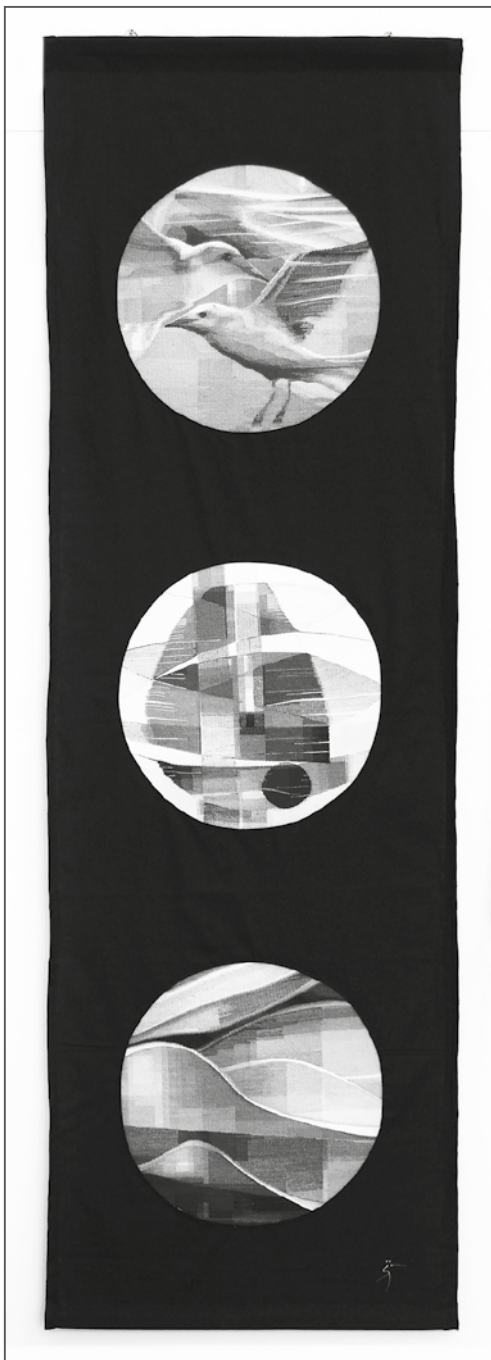
Térey János váratlanul utolsó kötetében a tematika a korábbi gyűjteményekhez

hasonló, a mindennapi élet, a körülöttünk lévő világ leírása történik meg, aprólékos, pontos megfigyeléseket tesz a közéletre vonatkozóan is. A kötet záróverse viszont közéleti szempontból éppen ellenkező hangoltságú, az éjszakába fordult Magyarországon működő gyászmunkással folytatott dialógus elutasítja a fásult belenyugvást éppúgy, mint a menekülést: „Temetem a birkatürelmet,/ Mától lázadok.”

*Térey János: Nagy tervekkel jöttem
Rosmersholm-ba, Jelenkor, 2019*

MÁLIK IRÉN: Szinbád – 2019

TAKÁCS SZENCZ SZILVIA: Víz-Élet-Út II. – 2019

Lovag Zsuzsa

Pelso 2019

A keszthelyi Balatoni Múzeumban megnyílt – és szeptember 14-ig látogatható – a páratlan években bemutatásra kerülő Országos Kerámia és Gobelin Biennále. Az idei a sorozat 12. kiállítása, és két éve meghirdetett témája: „Navigare necesse est...” A kiállítás- sorozat a címét arról a késő római korból származó ezüstkincsnek egyik hatalmas táján szereplő ábrázolásról kapta, amelyiken vízparton lakomázó előkelő római társaság domborított képe látható. A vízen szerepel a „Pelso” felirat, a Balaton római kori neve.

Az első kiállítás idején, 1997-ben éppen elvesztettük azt a nemzetközi pert, amelyet az ezüstkincs tulajdonjogáért indítottunk. Az állítólag a Közel-Keleten előkerült kincs egy angol magángyűjtő birtokában volt, de a Balaton ábrázolása (és egy máig felderítetlen hazai bűnügy körülményei) miatt reménykedtünk a per sikerében, sajnos hiába. A műkincsek piacán azonban nagyon fontos a tárgyak eredetének tisztasága, így az enyhén gyanússá vált kincset néhány éve sikerült megvásárolni, jelenleg a Magyar Nemzeti Múzeum őrzi. Az 1997-es megnyitón elhangzott, hogy az elvesztett antik értéket kortárs művészi alkotásokkal igyekszünk pótolni. Immár nem pótlásként, hanem kiegészítésként mutatják be műveiket 22 éve kerámia- és textilművészeink. A kiállítások témája évről-évre változik, de mindegyik antik, pannóniai örökségünkhöz, vagy a Balatonhoz kapcsolódik.

Idén 56 művész hozta el munkáit Keszthelyre, amelyekből Gopcsa Katalin és Major Katalin művészettörténészek nagyon színvonalas, szép kiállítást rendeztek. Reménytelen kísérlet lenne az összes művészt felsorolni, még kevésbé műveiket méltatni vagy képen bemutatni, ezt a kiállítást érdemes mindenképpen megtekinteni. Sokan vannak a kiállításról kiállításra visszatérők. Elsőként kell említeni Németh János Kossuth-díjas zalaegerszegi keramikusművészt és Málík Irén kárpítművészt, aki mindegyik Pelso-ra megszövi a témához szorosan kapcsolódó, vadonatúj, gyönyörű gobelinjét. (A szigorú zsűri idén csak azért nem ítelt díjat neki, nehogy valaki azt gondolja, hogy bérlete van a díjazásra!)

A kiállítás alcímének megfelelően kezdjük a keramikusokkal. Díjat kapott Kutak Adrien két nagy vitorlása, amelyek raku égetésű, samottos agyagból készültek, hófehér, finom, porcelán kiegészítésekkel. A Debreczeni Zsóka – Pelcz Zoltán művészpár ezúttal vasból készítette elhagyott csónakokat ábrázoló művét, amelynek címe: „Navigare necesse est, vivere non est necesse.” Pompeius szállóigévé vált mondását teljes szövegével idézi a

NÉMETH JÁNOS: Szirén, Gálya, Tengeri rózsza

mű címe, szomorú utalással idén eltávozott alkotójára, Pelcz Zoltánra. Kerezsi Gyöngyi két plasztikát is kiállított, ő is kitüntetést érdemelt. A „Nereidák” két bájosan bumfordi tengeri istennője hajót emel a tenger hullámai fölé, megfelelően a görög mitológiának, amely szerint védelmezték a hajósokat. A „Hajó” pedig Kerezsi játékos fantáziájának terméke, vas kerekeivel, bádogvitorlájával.

A művészek szempontjából sajnálatos, de a kiállítás színvonalát illetően öröm, hogy sok kitűnő munkára nem jutott díj. Ezek közé tartozik Krajtsovits Margit három – Örökkön háborog a tenger – c. falképe, Kun Éva örvénylő fali plasztikája, Benkő Ilona „Sík – tér – ki – nyílás” c. műve, Bukrán Edit installációja, Borsódy Eszter nagyméretű, igen szépen kidolgozott plasztikája, Berzy

Katalin falképe, vagy Tóth Magdolna Sára három fali plasztikája, de akár folytathatnám is a sort.

A Pelso- kiállítások alcímében a „gobelin” szó szerepel, de ezt a technikai határt már régen szétfeszítették a művészek, minden textilkiállításon polgárjogot nyertek a varrott, ragasztott, csomózott, rátétes, papírból vagy filcből készült művek. Keszthelyen sincs ez másként, a zsűri egyhangú szavazatával díjazta Lévai Nóra leheletfinom, sajátos technikájával háttér nélkül a levegőbe hímzett, „Víztükör az északi parton” c. művét. Ugyancsak díjat kapott Vásárhelyi Kata „Kereszteződés” c. szépen szőtt, sirályokat idéző gobelinje és Takács-Szencz Lívia „Víz – Élet – Út” című több részes szövött kárpitja. De ugyanúgy, mint a keramikusok esetében,

szívesen díjaznám Maevszka-Koncz Borjana „Anyám piros fonala a vízen át” c. kétrészes csomózott falképét, Kubó Éva gyönyörű felületű „Metamorfózis”-át, Sziráki Katalin „Feszített vitorlával” c. munkáját, vagy Orient Enikő „Víz – tükör” c. szőtt kárpitját, s ismét folytathatnám.

Kezdetől élteti, s minden bizonnyal folytatja a Pelso - kiállítás sorozatot az, hogy a jelentős balatoni idegenforgalom számára nívós látnivalót kínál az esős napokra.

GÖBÖLYÖS MÁRTA: Seuzo I. – 2019

Karáth Anita

Nyúl Karcsi a Vizslaparkban, „táskányi” karakterek egy emberségesebb világban

Ősbemutató a Griffben

Nyúl Karcsi története fontos üzenettel érkezett a zalaegerszegi griff Bábszínház színpadára. A zalai kötődésű író, Turbuly Lilla valós eseményre épített története ugyanis kvázi társadalomrajzot és karakteres szociofotókat tár elénk mindennapjainkból. A cselekmény alapjául az szolgál, hogy a budapesti Károlyi-kertben találtak egy nyuszt, amit húsvét után megunt a gazdája, a környék lakói pedig befogadták, gondozták, etették, ketrecet eszkábáltak számára, majd miután jobb létre szenderült, az ott lakók közössége szobrot is állított neki. A kedves történet Vizslaparkba való „átültetése” remek ötletnek bizonyult, a zalaegerszegi helyszín ugyanis ikonikus és közkedvelt az itt lakók számára, (ráadásul a közelmúltban megújult arculattal, funkciókkal bír) a történetet így mindenki a sajátjának érezhette, a fent emlegetett üzenet pedig időn és téren átível: Kolozsi Angéla rendezése igyekszik választ keresni arra, hogy legyünk emberségesek egy kevésbé összetartó világban.

Az expozíció felvillantja, hogy a parkba érkező szereplők mindegyike ismeri Nyúl Karcsi történetét, ám különös módon mindenki máshogy tudja azt. A sokféleségben nagy zűrzavar támad, kibontakoznak az egyes karakterek: az elfoglalt üzletasszony anyuka, aki minduntalan a telefonján lóg, túlfélteve elkényeztetett fiát, Hubát. Kiváló ellentétpárja lesz a tűzrólpattant ifjú hölgy, Dzszenifer. Megjelenik a kissé merev, magának való gondolkodású Sassné, akinek egyetlen társa Kund, a kutya, valamint a legkülönlegesebb szereplő a mindig jelen levő parkőr, aki a történet elején kellő szigorral lép fel a park életét illetően, majd a történet lezárása kapcsán tanúbizonyságot ad a többiekkel karöltve emberségről, szolidaritásról is. Egy valaki marad csupán „láthatatlan” számunkra, a hajléktalan, akiről csak a párbeszéddek foszlányaiból tudunk meg néhány dolgot, közben sejtjük, hogy a parkőr ismeri őt „személyesen”, karaktere pedig érzékenyítőleg hat minden nézőre, hiszen napjaink társadalmi párbeszédében is számottevő a hajléktalanokkal kapcsolatos bánásmód, magatartás. (Olykor a nézőnek az az érzése támad, hogy a parkőr és a hajléktalan karakteréhez ugyanannak a színésznek van köze, a darab végén ez a sejtelem beigazolódni látszik...)

A tárgyalás, a cselekmény kibontakozása Karcsi nyúl történetének felidézésével veszi kezdetét, egyből a múltba csöppenünk, miközben egyre többet tudhatunk meg a darab karaktereiről is. A nyúl központi elem, a sokféleségben egy dologban mindenki egy követ fúj: örülnek a kitett

Fotók: Pezetta Umberto

nyuszinak, megszavazzák, hogy maradjon a köz tulajdona, legyen a nyúl mindenkié, közösen gondoskodnak majd róla. Sokszor válik líraivá a színpadkép, amint a parkőr/hajléktalan gondoskodón betakargatja esténként az állatkát. Különleges jelentőségű a névadás jelenete: a nyuszi elnevezése (Karcsi) ötletes utalás a történet alapjául szolgáló eredeti helyszínre (Károlyi-kert), a sok-sok név-lehetőségből végül erre esik a választás.

A történet tetőpontját Karcsi nyúl étvágytalansága, kedvetlen viselkedése vezeti be. Ebből sejthetjük már, hogy Turbuly Lilla meséje „bevállalja”, hogy szólni fog az elmúlás, a halál tabutémájáról. A nyuszi ugyanis jobblétre szenderül, minden szereplőben és a befogadóban egyaránt nagy űrt hagyva maga után. A darab így fontos missziót tölt be a kisebbek és a nagyobbacska nézők számára is, a felnőttek válláról pedig leveszi azt a terhet, hogy mit is kell, vagy illik mondani olyankor, ha elveszítünk egy számunkra fontos lényt, ha nem várt, szomorú esemény történik. Karcsi nyúl elvesztésének feldolgozásában egymást segíti a Vizslapark közössége, ami mindeközben érezhető változáson ment keresztül: elfogadóbbak, figyelmesebbek lettek egymással, így könnyítve meg mindnyájuk számára az értékvesztés drámai folyamatát.

A megoldás talán a közös emlékezés: így állítanak nagy egyetértésben szobrot Nyúl Karcsinak a park közepén. A maradék feszültséget végül az oldja fel, hogy a közösség új kedvence, Zebulon, a hófehér nyuszi felbukkan a színen. Így lehetőség nyílik számukra újra jelét adni gondoskodásnak, emberségnek, melynek jelképeként például Sass néni ernyője szívet melengetőn borul mind a nyúl, mind az őt óvó parkőr/hajléktalan fölé.

A darab szövegét át meg átszövik a nyelvi humor derűs példái, melyre egyre-másra felkapjuk a fejünket. Sass néni folyamatos rejtvényfejtése során például megfejti a Griff bábszínházat: „zalaegerszegi bábszínház, 5 betű”, vagy „a hét vezér egyike”, mire

a kutyusa ugatni kezd, és a néni rászól: „jaj, ne, Kund”. További szójáték, hogy a kissé megiperedett nyulat „teltKarcsinak” szólítják, vagy Karcsi gyengélkedése idején a kedvelt mondóka részletével szeretnének kedvet csinálni Karcsinak az evéshez: „Nyuszi hopp, nyuszi hopp...”

Az előadás megjelenítése dicséretre méltó, a zene (Csernák Zoltán Samu) és a díszlet kellően minimál és jelentőségteljes egyben, megfelelő tónusokkal, színekkel és formákkal járul hozzá a darabhoz. A legmaradandóbb nyomot talán Bartal Kiss Rita jelmezei hagyják, hiszen minden karakter a rá jellemző stílusú táskára varrt bábbal játssza szerepét, így Sass nénié gurulós szürke „banyatank”, Dzszeniferé bohókás batikolt hátiszütyő, anyáé visszafogott bézs bőr, Hubáé eminens diákhátizsák, a hajléktalan/parkőrre pedig átlátszó nejlonszatyor. Színészként Szolnok Ágnes, Csepregi Napsugár, Duna Orsolya-Réka, Matola Norbert és Szilinyi Arnold nyújt kiváló teljesítményt. Egyben Turbuly Lilla figyelemre méltó darabjával üzenik: mindnyájunknak megvan a maga batyuja, amiben egész életen át kénytelenek vagyunk cipelni saját magunkat.

KUN ÉVA: Apály – 2019

Rózsás János két levele

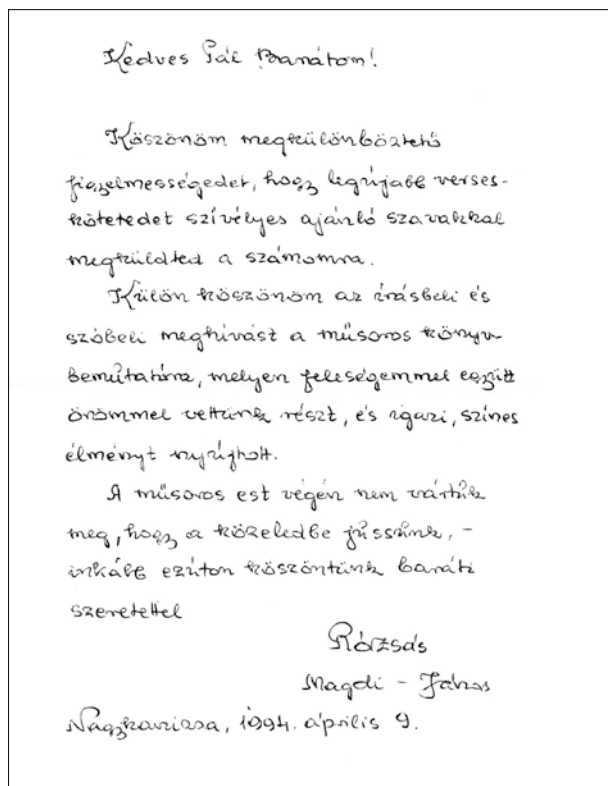
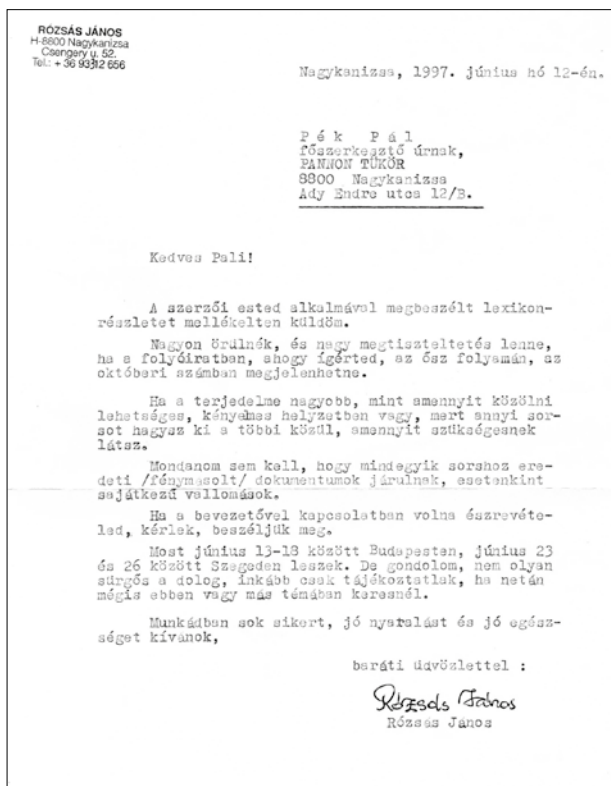
A GULÁGOT megjárt, megélt és műveiben dokumentumértékűen megörökített, élete alkonyán s barátságuk idején a nemzeti értékek felé erőteljesebben forduló, idősebb, de több időt megélt (élet-kilométerkövei: 1926-2012) Rózsás János és a nemzeti kultúrát fontosnak tartó, de a szabadelvűség felé is nyitott, 1956-ot diákként megélt és műveiben az '56-os, '57-es élmények mélylélektani folyamatait verseiben rögzítő Pék Pál (ami neki adatott életidőül: 1939-2008) levelezéséből adok most ízelítőt.

Látszik ezekből az írásmozaikokból az egymásrafigyelés igénye és öröme.

Az egyik levélben, a gépeltben a GULAG-Lexikon-részlet közléséről is szó esik Rózsás János várakozással teli soraiban. A részlet meg is jelent a 2. évfolyam 1997. /5. számában. (Ebben a számban még olvasható Kiss Dénes, Orsós Jakab írása is. Ha lapozgatok benne, megannyi régi szép emlék bukkan fel s megannyi hiány....)

A másik, Rózsás János gyönyörű gyöngybetűivel írt levél, Fodor András Pék Pálhoz írt leveleihez képest levelecske már Rózsás János feleségét, Magdit is említi, még a Pannon Tükör előtti korszakból, 1994-ből datálódik. Fontos mozzanat benne a kapott, dedikált kötet feletti öröm és a jól sikerült könyvbemutató méltatása: az egymásrafigyelés mozzanatai.

Ma is sok író, költő vár talán egy-egy ilyen éltető gesztusra....

Lapszámbejelentő 2019/4

– Zalaegerszeg és Lendva

A Pannon Tükör Pódium keretében mutattuk be legújabb lapszámunkat Zalaegerszegen és Lendván. Az augusztus 28-ai zalaegerszegi, a Deák Ferenc Megyei Könyvtárral közös programon, melynek helyszínéül is a könyvtár szolgált Kiss Gábor igazgató (és egyben a friss lapszám egyik szerzője) köszöntötte az érdeklődőket. A rendezvényt Balaicz Zoltán, Zalaegerszeg Megyei Város polgármestere nyitotta meg. A Pannon Tükör 2019/4. lapszámát Bubits Tünde főszerkesztő, Nagygéci Kovács József főszerkesztő-helyettes és Bene Zoltán rovatvezető mutatta be. Az est folytatásaként Bene Zoltán Áramszünet c. kötetéről a szerzővel Bubits Tünde beszélgetett, míg Mihály Péter színművész tolmácsolásában részletek hangzottak el a regényből. A lendvai programban kiemelt szerepet kapott a lapszám „Lendvai sorok” című összeállítása.

Lapszámbejelentő Budapesten

Október 7-én, hétfőn az idei negyedik lapszámunkat mutattuk be Budapesten. A teljesen megtelt Nyitott Műhelyben Gál Soma és Nagygéci Kovács József szerkesztők ismertették a szám tartalmát, illetve szerzőink olvastak fel a lapban megjelent műveikből. Szálinger Balázs, Skobrák Máté, Fehér Renátó, Mizsur Dániel és Izer Janka szövegei mellett Szabó Benedek minikoncertje volt a rendhagyó lapbejelentő programja.

Közetbejelentő Zalaegerszegen és Mezőberényben

Hegedűs Gitta: Levelek Imréhez című kötetét mutattuk be szeptember 23-án Zalaegerszegen, illetve október 2-án Mezőberényben. A zalaegerszegi bemutatón a kötetéről dr. Gyimesi Endre a Pannon Írók Társaságának elnöke, Bubits Tünde író, a Pannon Tükör főszerkesztője

és Velkey Péter ZMJV Polgármesteri Hivatal osztályvezetője, a kötet szerkesztője beszélgetett, közreműködött Szeglet Lajosné Dömötör Annamária. Köszöntőt mondott: Balaicz Zoltán Zalaegerszeg Megyei Jogú Város polgármestere.

Mezőberényben a városi könyvtárban dr. Gyimesi Endre, a Pannon Írók Társaságának elnöke, Bubits Tünde író, a Pannon Tükör főszerkesztője és Velkey Péter, a kötet szerkesztőjebeszelgetett. A vendégeket és a megjelenteket Siklósi István polgármester köszöntötte. Henger Péter, a Mezőberényi Helytörténeti és Tájvédelmi Egyesület elnöke elmondta, a könyv szerzője a szerteágazó Hegedűs-család tagja, a Pest megyei Gyömrőről származnak. Tanítóként sokakkal sajátította el az írást és olvasást. Nyugdíjazásáig, 1956-ig dolgozott Berényben. A kötet az 1944. október 6. és 1945. május 1. között történeteket örökíti meg.

Merő Béla közetbejelentője

A Pannon Tükör könyvsorozatának újabb kötetét mutathattuk be Budapesten, az Örmény Kulturális Központban. 2019. október 15-én Merő Béla Egy színházalapítás viszontagságai című memoárjáról a szerzővel Zalán Tibor költő beszélgetett. Az est házigazdái: Havas Judit előadóművész és Avanesian Alex, az intézmény igazgatója voltak. Közreműködött Újlaki Dénes színművész.

A Hévízi Irodalmi Napokon jártunk

A Csokonai Vitéz Mihály Irodalmi és Művészeti Társaság meghívására több laptársunkkal közösen vettünk részt a 2019-es Hévízi Irodalmi Napokon, melynek központi témája idén az erény volt. A pénteki napon a folyóiratok bemutatkozásán Bubits Tünde főszerkesztő beszélt a lapról a Hévíz és a Prágai Tükör képviselőinek jelenlétében. A beszélgetést Bokányi Péter vezette.

PANNON TÜKÖR

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

P. BENKŐ ILONA: Navigare necesse est – 2019

Szerzőink

Babiczy Tibor (1980, Székesfehérvár) költő, szerkesztő, újságíró

Bene Zoltán (1973, Szeged) író, szerkesztő

Berka Attila (1976, Budapest) író, szerkesztő

Csombor Rita (1985, Budapest) költő, író, tanár

Debreczeny György (1958, Budapest) költő, könyvtáros

Falusi Márton (1983, Budapest) költő, esszéíró, szerkesztő

Gáspár Ferenc (1957, Budapest) író, újságíró

Halmi Tibor (1987, Cegléd) költő, kritikus

Hanyin, Szemjon (1970, Riga) költő, szerkesztő, műfordító

Hatos Fanni (2001, Tapolca) költő

Horváth Florencia (2002, Celldömölk) költő

Horváth László Imre (1981, Budapest) költő, író, szerkesztő

Karáth Anita (1978, Zalaegerszeg) költő

Karkó Ádám (1997, Tát) költő, egyetemi hallgató

Kis Orsolya (1987, Budapest) költő, műfordító

Lovag Zsuzsa (1940, Budapest) régész, művészettörténész

Mihovics József (1949, Zalaegerszeg) újságíró, szerkesztő

Mihók Tamás (1991, Nagyvárad) műfordító

Miklya Zsolt (1960, Csorvás) költő, író, szerkesztő

Molnár András (1962, Zalaegerszeg) történész

Naum, Gellu (1915, Bukarest) költő, író

Palotás Zsuzsi (1997, Budapest) költő

Sárközi Richárd (1980, Szombathely) költő, copywriter

Simai Mihály (1935, Szeged) költő

Szabó Imola Julianna (1984, Budapest) író,

táncelméleti szakíró, grafikus

Szekeres Sándor Gábor (1978, Szeged) író

Szipola Dániel (1995, Siófok) író

Szlukevényi Katalin (1977, Győr) költő, műfordító, egyetemi oktató

Tomaji Attila (1959, Zebegény) költő, szerkesztő

Végh Attila (1962, Budapest) költő, esszéista, újságíró

Zalán Tibor (1954, Budapest) költő, író, dramaturg, szerkesztő